

**JOŽE PIRJEVEC,
SLOVENAČKI ISTORIČAR**
Možda će AI uspeti
da razume Tita

KAKO IMPERIJE
PROPADAJU
Milan St. Protić

**Hantavirus
pred vratima**
Piše dr Zoran Radovanović

9 772217 805006

BRJ 748 - CENA 350 DINARA
· OG 3,5 € · BH 6,5 KM · HR 4,5 €
· SLO 4,5 € · MK 2,00 DEN

Nedeljnik

14. MAJ 2026.

350 DINARA

DOSIJE NEDELJNIKA

OPERACIJA VATERPOLO

Privatizacija nacionalnog ponosa

➤ Ko je i zašto pokušao da uništi najuspešnije generaciju u istoriji

➤ Koja je uloga Aleksandra Šapića i ko su njegovi saučesnici

➤ Ko sve vuče konce u srpskom sportu i na koga se naljutio Vučić

➤ Kako su vaterpolisti pokazali da imaju kičmu

Pozadina skandala koji je ujedinio Srbiju

DOŽIVI SVET KROZ VREME

22-24. maj

4 godine
velike
AVAnture

IMPRESUM

Izdavač: NIP Nedeljnik d.o.o.
Bulevar kralja Aleksandra 43
Beograd
Tel: +381/11/770-81-64
www.nedeljnik.rs

UREDNIŠTVO

Veljko Lalić
Direktor i glavni urednik
svih izdanja

Marko Prelević
Glavni i odgovorni urednik
magazina Nedeljnik

Veljko Miladinović
Izvršni urednik i direktor redakcije

Branko Rosić
Zamenik glavnog urednika

MENADŽMENT

Jelena Jevtić
Izvršna direktorka marketinga

Pavle Zlatić
Direktor digitalnih
operacija i razvoja

Jelena Šoškić
Finansijska direktorka

Andela Marić
Šef pretplate

Jelena Luković
Šef društvenih mreža

UREDNICI

Dušan Telesković
Glavni urednik sajta
i urednik unutrašnje

Željko Pantelić
Urednik geopolitike
i dopisnik iz Rima

Ana Mitić
Urednica zdravlja i psihologije

Milica Rilak
Urednica biznisa

NOVINARI

**Zorica Marković, Milana
Milošević, Luka Lukić**

STALNI SARADNICI

**Srdan Valjarević,
Dragoljub Draža Petrović i
Ante Tomić, Zoran Panović,
Aleksandar Radić, Miljenko
Jergović i Svetislav Basara,
Dejan Stojiljković,
Dejan Jović, Goran Vojnović,
Rumena Bužarovska,
Milan St. Protić, Duška
Jovančić, Hana Piščević,
Miša Brkić, Petar Komnenić**

KREATIVA

Miloš Sindelić
Art-direktor

Nebojša Babić
Urednik fotografije

Sanja Savić
Lektura

KONTAKT

Redakcija
redakcija@nedeljnik.rs

Marketing
marketing@nedeljnik.rs

Pretplata
pretplata@nedeljnik.rs

Štampa Rotografika

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Narodne biblioteke Srbije, Beograd
ISSN 2217-8058
COBISS.SR-ID 188540428

© COPYRIGHT 2026 Nedeljnik
Sva prava zadržana. All rights reserved.

Zabranjeno preštampavanje i
korišćenje sadržaja bez pismenog
odobrenja izdavača

Politika

4 | Uvodnik
Veljka Lalića
**A onda su došli
po vaterpolo...**

5 | Lice nedelje
Delfin

6 | In memoriam
Vladimir
Cvetković Cvele

7 | Izbori u UK
Čerčil i Faradž

9 | Ijan Bremer
Ko je pobedio
u ratu

12 | Dragoljub
Draža Petrović
**Kako se zemlja
raspada na
Evroviziji**

ANALIZA ŽELJKA
PANTELIĆA

Tramp je nameravao da se trijumfalno pojaviti u Pekingu krajem marta, kada je prvobitno bio zakazan samit, sa Venecuelom i Iranom pod kontrolom i serijom zahteva za Si Đinpinga. Otpor Irana ne samo što je odložio sastanak na vrhu već je i preokrenuo odnos dvojice rivala. Vašingtonu je potrebna pomoć Pekinga da zatvori sukob u Persijskom zalivu

Kako nestaju imperije

Jedan mali potres spolja i srušiće se. Iako će do poslednjeg časa delovati grandiozno. Monumentalno. Neoborivo **26**
Piše Milan St. Protić

Jože Pirjevec

Nasilje na kraju Drugog svetskog rata okrunilo je komunizam kao ideju, jer ne možete ostvariti socijalizam, prvu etapu, na temelju nečovečnosti **30**
Razgovarao Veljko Miladinović

Odakle ti struja, frajeru?

Unutar državnog vrha Srbije vodi se polemika o načinu obezbeđivanja bar još 50 odsto električne energije za ambicije srpske privrede **35**
Piše Miša Brkić

Šta je bilo dok nije bilo Nedeljnika?

Pa, ratovi i dalje traju, primirja su i dalje krhka, izbora i dalje nema, a u Srbiji je sve po starom. Malo ratova nalepnicama, malo ispisivanja poganih poruka na zidovima, malo „otimanja“ ono malo stvari na koje smo i dalje ponosni. Eto, na primer, vaterpolo reprezentacije, jedine konstante u našim (ne samo sportskim) životima, čemu je posvećena i naslovna strana ovog broja; te Muzeja Jugoslavije, o čemu piše Branko Rosić, čiji će radovi, ako već nisu, jednog dana biti eksponat u toj kolekciji. Naravno, ako Muzeja bude...

Pišemo i o izborima i o ljudima koji imaju planove u četiri-pet tačaka, o istoriji sagledanoj italijansko-slovenačkim očima, o Kini i Americi i onom između njih (pomalo i geografski), a što se ponekad zove Evropom...

**Među nama:
U novom broju Nedeljnika**

**PRETPLATA
SRBIJA**

12 MESECI
24 MESECA

12.000
19.999

Dostupno u digitalnom formatu
nedeljnik.rs ■ 12 meseci - 8.200

■ Tekući račun broj: 205-217464-21. Banka: Komercijalna banka AD Beograd ■ Potvrdu o uplati pošaljite na adresu:

Nedeljnik, Bulevar kralja Aleksandra 43, Beograd ili na mejl **pretplata@nedeljnik.rs** ■ **Dodatne informacije na 011/770-81-64**

A onda su došli po... vaterpolo

I da li nama zaista nedostaje malo woke-a

Aonda su došli po... vaterpolo! I to tako ide oduvek. Meni je i taj rečnik bio ne-normalan od početka, od otadžbinske uprave. Kao neka zaverenička grupa. Na kraju poverenici. Kao Udba. Nerviralo me je i nipodaštavanje vaterpola. Kao ne igraju ga svi. Ko ga ne igra? Italija i Španija nisu sportske nacije. Amerika. Englezi ne igraju ništa osim fudbala, i onih svojih sportova, pa im je važan kriket.

VATERPOLO JE SRPSKI FENOMEN. ZEMLJA BEZ mora. A najveći srpski brend.

Velesila. Olimpijski sport. Toliko medalja. I onda izjava golmana Brazila, koji je branio protiv nas, da olimpijska medalja nije uspeh, iako je on nikad nije osvojio. I posle toga ostaneš na tom mestu minut. Bez obzira na to što 11 reprezentativaca, ili nek budu i četiri, neće da igraju dok vodiš Savez.

I NEĆU DALJE DA PIŠEM O vaterpolu, koliko o sistemu za koji mislim da je pogibeljan.

Jer naša košarka je ovo što danas jeste zbog jednog čoveka, Ace Nikolića.

I ranije zlatne četvorke, koji su bili deca državnih neprijatelja. Pa nisu mogli ništa drugo da rade i napravili najveći beli tim svih vremena.

TAKO TO IDE I U FILMOVIMA, umetnosti, književnosti. Sve dolazi iz otpora. I otvorenosti.

Nikad partijski službenik nije napisao veliko delo. Ajde, Čerčil. Ali kada se povukao...

NIJE NORMALNO ŠTA SVE NORMALNO PROLAZI. Ali ni da ljudi ne shvataju da je sve prolazno.

Evo Orban. Ili Makron pre neki dan na samitu u Africi. Uze čovek mikrofon i uči publiku kako treba da se ponaša.

Ostatak kolonijalnog duha. Da je to uradio u Francuskoj, ili u Americi, pred Trampom, zaslužio bi aplauz.

Ovako, svet malih *bulija*.

PROŠLE NEDELJE JEDAN PROFESOR SA SVETSKIH univerziteta ispričao mi je da nama nedostaje malo woke-a.

Bilo mi je to zanimljivo, pošto od Rumenu teksta o „Lovcu u žitu“, stalno pričam o tome. Ona je sad prevodila jedno od najvećih dela moderne književnosti na makedonski, pošto se i u svetu takva dela prevode na 50 godina. Promeni se jezik, sve.

I ONDA JE NASTALA POLEMIKA. I prevodilaca, i izdavača, i pisaca. Iako je Rumenu poenta bila kako nismo videli da je Antolini pedofil. Tu se i dalje čuti.

Javljali su se i razni ljudi, jedan lično Rumenu, da bi joj kad mu se nije javljala poslao poruku „da joj objasni“. Kako muškarac uvek objašnjava ženi.

Rumenu je to, pa je poruka završila na njenim mrežama, nadam se da on sad nekom drugom mora da objašnjava.

ALI JA SAM RAZMIŠLJAO O WOKE-U, koji je postao reč 21. veka, i koji prosto znači – budan.

Kako je onda od borbe protiv rasizma, seksizma, homofobije, kao i borbe protiv nasleđa kolonijalizma (opet Makron), došao do toga da postane preterana politička korektnost, „cancel kultura“, ili ugrožavanje tradicionalnih vrednosti.

Ne znam, ali odgovor je bio žestok. Kao i svih grupa, kad se osete ugroženim.

POSLE AMERIKE, KOJA ĆE SE PROBU-DITI u novembru, jer ima važne izbore na dve godine (nek zahvale Vašingtonu), do toga da Evropu čeka talas populizma. Evo Faraža na 40 odsto u Britaniji. Front maršira u Francuskoj. Tako da je posebno zanimljivo na našem kontinentu koji se zaluduje levčarskim dostignućima dok desnica kida po Evropi. I Mađar je autentičniji desničar od Orbana, pa ćemo videti da li će da uplovi u sve kao Đorđa Meloni, koja je pre dolaska na vlast sanjala italijansko jezero, Jadran.

TREBA, IPAK, GLEDATI KAKO GLASAJU MLADI. To dolazi. I prirodno. Evo nekoliko poslednjih. „Yale Youth Poll“ kaže da u Americi među biračima 18–22 godine demokrate imaju +23, a u grupi 23–29 čak +30. Trampa ne odobrava 68 odsto birača između 18–22 i 72 odsto 23–29.

Gardijan tvrdi da su mladi u Britaniji od laburista krenuli ka zelenima, dok samo 8 odsto mladih od 30 godina glasa za konzervativce.

A SAD DA DOĐEMO NA KONTINENT. U Francuskoj mladi uglavnom idu levo, iako su se „normalizovali“ Le Penova i Bardela. Sa 18 na 32 odsto, što je dovoljno za pobjedu Fronta. U Nemačkoj AfD je „pokidao“. Sa 5 odsto 2013. na 20,8 odsto. Najpopularniji su u grupi 25 do 34 godine, i drugi u grupi 19–24.

ZNAČI ZA 15 GODINA DOLAZI '41. Pošto dolaze oni.

Kakva? To zavisi od toga koliko – ostavimo budni! **N**

LICA NEDELJE
NEBOJŠA BABIĆ

Ponosni smo na sve što smo ostvarili sa kapicom Srbije – na svaku utakmicu, svaku pobjedu, ali i na svaki težak trenutak koji nas je učinio jačima kao tim. Kao aktuelni evropski i trostruki olimpijski šampioni, verujemo da smo svojim rezultatima jasno pokazali ko smo i šta predstavljamo.

Igranje za reprezentaciju je za nas uvek predstavljalo najveću čast i privilegiju i san svakog mladog sportiste. Ipak, smatramo da je neophodno da mi lično podignemo glas protiv svih onih koji žele da diskredituju i unište teško stečene uspehe vaterpolo reprezentacije zarad svojih ličnih interesa.

**Vaterpolo
reprezentacija
Srbije**

IN MEMORIAM

VLADIMIR CVETKOVIĆ (1941–2026)

Život u koji je stala istorija Zvezde

Bio je Cvele i ministar, onomad još devedesetih, bio je Cvele i u zatvoru, kasnije dvehiljaditih

Piše Veljko Miladinović

VLADIMIR CVETKOVIĆ CVELE ČESTO JE GOVORIO da su dva trenutka iz njegove biografije – čuveni slobodnjaci protiv Sovjeta u Meksiku 1968. godine i titula evropskog prvaka u Bariju – dovoljni za sto života. A sve što je stalo između moglo bi se nazvati i istorijom srpskog sporta u malom, pa i šire od sporta.

Šestog maja, baš na Đurđevdan, preminuo je nekadašnji košarkaš Crvene zvezde (i reprezentativac) i nekadašnji generalni sekretar fudbalskog kluba, suštinski tvorac Zvezde kao evropskog prvaka.

Sigurno je da nema osobe koja u jedno ime i prezime skuplja toliko onoga što je simbolisalo ime Crvene zvezde. Kao košarkaš, jedno vreme je bio i najbolji strelac u istoriji KK Crvena zvezda, svakako je bio najbolji rukovodilac fudbalskog kluba.

Često je ono što mu se dešavalo u životu objašnjavao – sudbinom. Nekad lošom sudbinom, kao kada je objasnio kako je završio u zatvoru zbog optužbi za fudbalske malverzacije (zajedno sa Draganom Džajićem i Mišom Marinkovićem), a ponekad dobrom sudbinom, kada je objašnjavao kako je Zvezda pod njegovim vođstvom postala prvak Evrope i sveta, ili kada je pogodio čuvene slobodnjake protiv Rusa.

Bio je Cvele i ministar, onomad još devedesetih, bio je Cvele i u zatvoru, kasnije dvehiljaditih. Mnogo toga neverovatnog je stalo u njegov život.

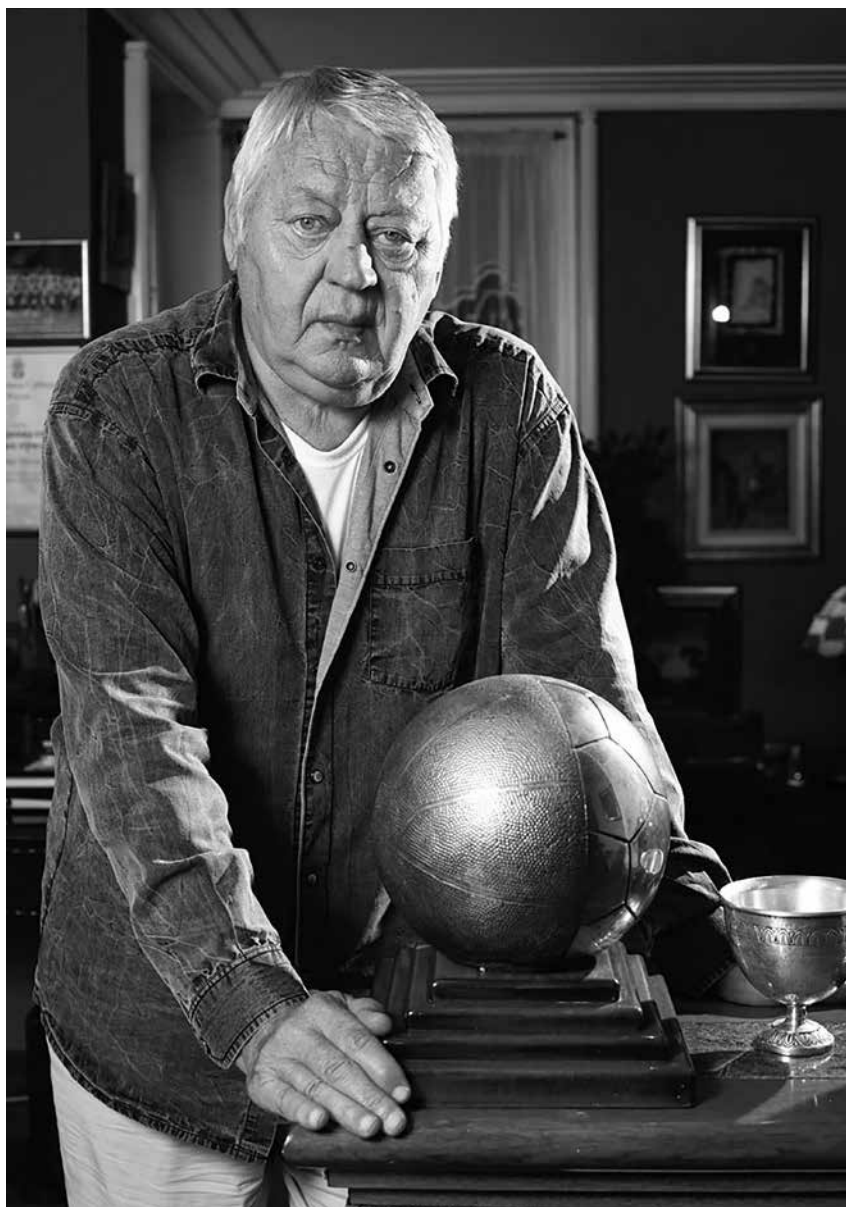
OVAKO JE SVOJEVREMENO GOVORIO ZA NEDELJNIK:

Da li je Zvezda 1991. bila državni projekat?

Ne. Mi smo imali indirektno podršku preko državnih preduzeća, ali da je bio neki poseban stimulan, neki poseban dogovor, to nije bilo. Bilo je dobronamernih kao gradonačelnik Unković. On je bio lud za Zvezdom i nudio šta god nam treba. Ali da je bila neka politička struktura ili neka politička ličnost koja bi sa tom temom organizovala neke sastanke ili da nam daju sugestije, toga nije bilo.

O HAPŠENJU

MISLIM DA JE GRUPACIJA ANTIZVEZDAŠA POLITIČARA htela da uprlja Zvezdu. Mislim da je tu odigralo ulogu nekoliko ličnosti, političara i polupolitičara. Nelogično

Ne postoji ništa u fudbalskom životu što je radila Zvezda, a da nije radio Partizan. Ne postoji nijedna stvar. I sad, iz Partizana niko ni na razgovor. A nama dođu ovde da nas hapse i čekaju reportere...

je i nemoguće. Ne postoji ništa u fudbalskom životu što je radila Zvezda, a da nije radio Partizan. Ne postoji nijedna stvar. I sad, iz Partizana niko ni na razgovor. A nama dođu ovde da nas hapse i čekaju reportere. Zove me sestra uplakana i kaže da sam uhapšen...

Javila mi je da smo ja i Džajić uhapšeni. Da ide kajron na televiziji. A ja još nisam bio priveden. Uključim televizor i vidim.

Uhapšen sam u stanu. Došli su kod mene i ja kažem: „Dobro, hajde idemo“, a oni kažu da čekamo još malo. Šta čekamo? Ispostavi se da čekamo snimatelje. Izlazim na vrata i tamo dva policajca odmah – ruke na leđa. Kamere su nas pratile dok me odvođe. Posle sam saznao da su celu noć dežurali ispred da ne pobegnem. Gde da pobegnem? Ja sam u tom trenutku već sedam godina u penziji.

SVE JE TO BILO ZA JAVNOST. Nikada neću zaboraviti jednog inspektora dok smo čekali saslušanje. Pita me hoću li kafu, ja kažem – neću ništa od policije. On mi kaže: „Nije to od policije, nemamo mi fond za to, nije ovo američki film, ovo je od mene.“ Rekoh, neću ništa. A on mi kaže: „Znam da nisi uzeo pare.“ A hapšenje i sve ovo, pitam ga. „To me ne pitaj.“

Onda sam shvatio da je to opasna, ružna igra. Da je put da mi udare na mozak, stres, rak, infarkt, šećer... i bio sam miran. Uopšte nisam ništa razmišljao. Pet meseci u zatvoru, ništa nisam razmišljao. Imam dobre drugare, Pera iz Radmilovca mi je svaki dan donosio hranu. Oni zatvorenici, kad nas vide, skandiraju nam imena. Stražari vrlo ljubazni. Imao sam posete. Gledao sam da se ne nerviram i ne opterećujem.

O SLOBODANU MILOŠEVIĆU

VIDEO SAM GA PAR PUTA. IMAO sam jednom lični poziv, zvala me je sekretarica da dođem kod Miloševića u kabinet u tri sata. Na Zvezdinom stadionu su se uvek dešavale te političke implikacije. Na našem stadionu se prvi put čulo „Slobo slobodo“. Ali i prvi put se čulo „Slobo Sadame“. To je postalo ozbiljnije i on mi kaže: „Cvele, ovi vaši huligani prave kaos. Skandiraju, biju... to su plaćeni.“ Sad ne mogu da mu kažem da mu nije smetalo kad su vikali „Slobo slobodo“. Ali kažem mu da nije to kupljeno, da su to mladi, krene neko i masa za njim. On kaže da su to Vukovi i da imaju snimke. Onda je rekao da će tražiti Milanoviću da mi dostavi snimke. Ne vredi, pokušao sam da mu objasnim da su to deca. Nikad nisam dobio te snimke niti sam ikada više pozvan. Posle nekoliko meseci sam smenjen.

O MADERI

Madera je jedna slatka atmosfera koja je doprinela veličini Zvezde. Ona je napravila taj dodatak lepoti navijanja za Crvenu zvezdu. Nijedan drugi klub, ni Partizan, nema ništa što može tako da ga prati. Možda ako kažeš – Dom JNA, onda može. **N**

UJEDINJENO KRALJEVSTVO POSLE IZBORA

Balkanizacija Velike Britanije

Tako je to kad spadnete sa Čerčila na Faraža

Piše Željko Pantelić

U SVIM IZBORNIM JEDINICAMA U ENGLSKOJ GDE SU PRE DESET GODINA UBEDLJIVO POBEDILI BREGZITOVCI (SA 60 I VIŠE Odsto), REFORM UK JE OSVOJIO 40 I VIŠE Odsto GLASOVA

LOKALNI IZBORI U ENGLSKOJ I NACIONALNI U ŠKOTSKOJ i Velsu označili su kraj jedne političke epohe i pre svega smrt dvopartijskog sistema torijevaca i laburista koji je, s vremena na vreme, korigovala Liberalno-demokratska partija. Istovremeno, osim što je partijska pozornica na Ostrvu balkanizovana, u svim delovima Ujedinjenog Kraljevstva najpopularnije su nacionalističke partije, bilo da se radi o Engleskoj, Škotskoj, Velsu ili Severnoj Irskoj.

Pre 75 godina, na izborima 1951. godine, torijevci predvođeni Vinstonom Čerčilom i laburisti sa Klementom Atlijem zajedno su osvojili 97 odsto glasova. Na izborima 8. maja za dve partije, koje su se smenjivale na vlasti od kraja Prvog svetskog rata do danas, glasala je tek trećina izašlih glasača. I to nije sve, Konzervativna partija je izgubila Eseks, koji se smatrao bastionom torijevaca, a laburisti su prvi put, posle jednog veka, izgubili u Velsu.

Da sve bude dramatičnije, u Velsu je izabran prvi laburista u Vestminsteru, Kir Hardi, jedan od osnivača i prvi lider Laburističke partije. Aktuelni premijer Velike Britanije Kir Starmer je po njemu dobio ime. Laburisti nisu samo izgubili u Velsu nego su stigli tek treći, iza Velške partije i Faražovog Reform UK.

Bregzit je proizveo velike lomove u britanskom, a

Brifing

posebno engleskom društvu. Deset godina od referenduma o izlasku iz EU, koji je raspisao konzervativni premijer Dejvid Kameron kako bi sačuvao svoju vlast, zaustavio rast popularnosti Najdžela Faraža i njegove tadašnje formacije UKIP nauštrb torijevaca i cepanje Konzervativne partije, UK se nalazi u dubokoj političkoj, društvenoj i državnoj krizi.

Geografija izjašnjavanja građana Engleske nedvosmisleno je dokazala da Bregzit nije imao toliko veze sa članstvom Velike Britanije u EU koliko sa unutrašnjim sukobom između samih Engleza i odnosima u samoj Velikoj Britaniji nakon devolucije krajem 20. veka.

U svim izbornim jedinicama u Engleskoj gde su pre deset godina ubedljivo pobedili bregzitovci (sa 60 i više odsto), Reform UK je osvojio 40 i više odsto glasova, dok u mestima gde su bregzitovci izgubili Faražova stranka nije prešla deset odsto glasova.

Među Faražovim glasačima imamo značajan broj rasista i ksenofoba, dok među pristalicama Polanskog ima veliki broj antisemita. Interesantno je da su i Faraž i Polanski ušli u nekadašnje laburističko biračko telo

Velika Britanija se nalazi u krizi već deset godina, o čemu svedoči i broj promenjenih premijera. Isti broj čelnika promenio se u Downing stritu 10 tokom gotovo poluvekovnog članstva UK u EU i posle referenduma o izlasku iz EU.

Istovremeno, produžena kriza je ekstremizovala britansko društvo. Oko 45 odsto građana Engleske glasalo je za populiste, desne i leve, Faražove reformiste i Zelene Zaka Polanskog, dok su Škoti i pored veoma loše dvodecenijske vladavine Škotske nacionalne partije (SNP) ponovo glasali u velikoj većini za njih, a u Velsu je prvi put, istina po novom proporcionalnom sistemu, pobedila Velška partija (Plaid Cymru), dok je Šin Fejn ubedljivo najpopularnija partija među stanovnicima Alstera.

Među Faražovim glasačima imamo značajan broj rasista i ksenofoba, dok među pristalicama Polanskog ima veliki broj antisemita. Interesantno je da su i Faraž i Polanski ušli u nekadašnje laburističko biračko telo. Prvi je osvojio nekadašnji „crveni zid“ laburista na severu, gde su bile prisutne velike fabrike i posledično radnička klasa, dok je drugi uzeo značajan broj glasača muslimana koji su donekad glasali uglavnom za laburiste.

Mnogi se pitaju šta bi Winston Čerčil rekao o Najdželu Faražu i pre svega o svojim zemljacima Englezima koji glasaju za njega. Faraž je pre deset godina „preveslao“ svoje sunarodnike lažima o benefitima Bregzita i pričama o EU kao tamnici država i razlogu imigrantskih invazija. Sada im prodaje gotovo istu priču, samo što je EU zamenio laburistima i navodnom elitom.

Posle Bregzita, Faraž je bio na ivici egzistencije. Razvodi i izdržavanja za decu istanjili su ušteđevinu koju je zaradio u Evropskom parlamentu. Bez plate u EP, Faraž je bio primoran da prihvati učestvovanje u jednom treš rijaliti-programu pre tri godine. Bila je to prekretnica u Faražovom životu. Rijaliti-program ga je izvukao iz zaborava, uvećao račun u banci za dva miliona funti i omogućio mu nove saradnje: postao je kolumnista Telegrafa, voditelj na televiziji GB News i podkaster.

Zatim je krenula kampanja Donalda Trampa za povratak u Belu kuću, u kojoj je Faraž učestvovao svim srcem, a Ilon Mask ga je, pre nego što su se razišli, „častio“ milionskim donacijama za omasovljavanje partije i logističku podršku stranci.

U međuvremenu, Faraž je našao nove sponzore u svetu kriptovaluta. Multimilijarder Kristofer Harborn, koji se obogatio poslujući u svetu virtuelnih valuta, počeo je da zasipa milionima funti kako Faraža (poklonio mu je pet miliona funti), tako i Reform UK, koji je dobio 15 miliona funti. To su najveće pojedinačne donacije u istoriji britanske politike. **N**

NAUKA POSETIOCI

Jesu li ovo vanzemaljci? „Ma, zabavite se i uživajte“

Američka vlada otvorila je arhive o NLO, sa stotinama stranica vojnih izvještaja, zamućenih infracrvenih snimaka i svjedočanstava pilota. Da li ovo znači da su nas vanzemaljci već pohodili?

Piše Nedeljko Jeknić

OSMOG MAJA 2026. GODINE AMERIČKA VLADA učinila je nešto što bi, možda koju deceniju ranije, zvučalo kao scenario za holivudski triler: otvorila je arhive o NLO. Na

Ovih oko 160 dokumenata, 400 incidenata i 41 minut zamućenih infracrvenih snimaka dostupni su svima, besplatno, na novom ogranku sajta američke vlade „simpaticne“ adrese – war tačka gov, kosa crta ufo

čitamo sa Okamovom oštricom u ruci? Prva stvar koja upada u oči nije sadržaj nego forma. Dokumenti su, uglavnom, ono što bi se i očekivalo od birokratske mašinerije najveće vojne sile na svijetu. Suvi izvještaji, standardizovani obrasci, akronimi. Neko je negdje vidio nešto, prijavio to po protokolu i sistem je to zabilježio. Bez dramatike, bez zaključaka.

Jer ono što ovih nešto više od 400 zabilježenih incidenata zapravo pokazuje nije dokaz vanzemaljskog života. Pokazuje da se nešto s vremena na vrijeme pojavljuje na radarima, u vidnom polju pilota, pred infracrvenim kamerama vojnih dronova, i da to nešto sistem nije u stanju da kategorizuje. Ni kao vlastitu tehnologiju, ni kao tehnologiju poznatih protivnika, ni kao meteorološki fenomen.

Objavljeni video-zapisi uglavnom pokazuju isto: bijela tačka na crnom ekranu infracrvene kamere. Kreće se i ponekad mijenja smjer. Ponekad nestaje. Kvalitet snimaka je takav da bi svaki ozbiljan sudski vještak odbio da donosi zaključke. Premalo piksela, premalo konteksta, premalo podataka.

A onda su tu i stariji materijali. FBI dosije od nekoliko stotina stranica koji bilježi svjedočanstva i izvještaje o UFO posmatranjima od Drugog svjetskog rata do kraja šezdesetih godina. Kada uzmemo u obzir da je to period koji se podudara s prvim decenijama nuklearnog doba i svemirske trke, možda se neka objašnjenja i sama nameću.

BIJELA TAČKA, CRNI EKRAN

Možda najiskreniji komentar na cijelu priču dolazi od samog američkog predsjednika (baš iznenađujuće) koji je te dokumente objavio. Tramp je na Truth Socialu poručio da ovi dosijei omogućavaju ljudima da sami odluče „šta se dodavola dešava“ i dodao: „Zabavite se i uživajte.“ Teško je dati precizniji opis onoga što hrpa ovih dokumenata zapravo nudi. Ni odgovore, ni priznanja, ni dokaze. Nego građu za malo razmišljanja i malo više zabave.

Ako imate vremena i volje – pregledajte, analizirajte, donosite zaključke. Ja pravo da vam kažem nisam. Pogledao sam nekoliko njih i uglavnom vidio crnu tačku, bijelu tačku, sivi ekran, crni ekran, ništa što bi promijenilo moj pogled na svemir. Možda sam pogriješio, eto, ne sporim. Možda se negdje u toj gomili materijala krije nešto što bi me natjeralo da sjednem i razmislim. Ali, iskreno, mislim da ima i zanimljivijih stvari koje se mogu raditi u životu. **N**

**ODSJAJ SOČIVA,
ARTEFAKT
RAZVIJANJA
FILMA,
OŠTEĆENJE
EMULZIJE -
SVE SU TO
OBJAŠNJENJA
KOJA SU
JEDNOSTAVNIJA
OD
VANZEMALJSKOG
BRODA U
LUNARNOJ
ORBITI. MOŽDA
SU TAČKE
UPRAVO TO.
MOŽDA NISU**

novoosnovanom vladinom portalu pojavile su se stotine stranica vojnih izvještaja, zamućenih infracrvenih snimaka i svjedočanstava pilota – dokumenti koji su godinama ležali iza zidova uglavnom vojnih i tajnih administracija, hraneći maštu i teorije zavjere podjednako.

Prvo pitanje koje se postavlja je kako čitati dokument koji kaže „neidentifikovani objekat nepoznatog porijekla“ a da pritom ne upišemo u te riječi sve ono što već vjerujemo. Ljudski mozak je mašina za pronalaženje obrazaca, evolucijom isklesana da u drvetu vidi lice, u oblaku životinju, a u pikselizovanoj tački na radarskom ekranu posjetioca iz druge galaksije.

ČIKA VILIJAM IMA NEŠTO DA KAŽE

No, ako želimo da testiramo svoju subjektivnost i tipično ljudski pogled na ovu temu, možda bi se trebalo podsjetiti sjećiva jednog zanimljivog engleskog filozofa iz 14. vijeka. Vjerovatno nije zgodno za klikbejt, kratke forme ili tvitove ali Vilijam Okamski bi nam rekao da probamo prvo sa najjednostavnijim mogućim odgovorima. Par vjekova nakon Vilijama, princip koji nam govori da objašnjenje bilo kog fenomena treba da pravi što je moguće manje pretpostavki, odsijecajući kao oštricom pretpostavke koje ne doprinose hipotezi ili teoriji, nazvan je Okamova oštrica. Pa, zasijecimo u NLO.

Neidentifikovani leteći objekti danas imaju novo, preciznije i znatno dosadnije ime: neidentifikovani anomalni fenomeni. Što, naravno, ne znači da su postali manje tajanstveni. Promjena imena svakako nije kozmetička. „Leteći objekat“ pretpostavlja da nešto leti, što je samo po sebi interpretacija. „Anomalni fenomen“ je skromniji, precizniji i na neki način iskreniji. Kaže samo da smo nešto primijetili i da to ne uklapamo lako u postojeće kategorije. To je mnogo bolji početak.

Pa, šta nam Trampovi dosijei zapravo nude kad ih

Lider koji misli da sve zna vrlo brzo postaje prepreka razvoju

Najbolji i najuspešniji su oni lideri koji su otvoreni za nova znanja, veštine, koji uče iz tuđih iskustava, kaže novoizabrani prvi čovek SAM-a

Šta danas znači biti odgovoran lider i koliko poslovna zajednica može da utiče na razvoj društva? O izazovima savremenog menadžmenta, ulozi SAM-a, poverenju i razvoju novih generacija lidera govori Dragomir Kostić, novoizabrani predsednik Srpske asocijacije menadžera.

Šta danas čini „dobrog lidera“? Koje su to osobine koje treba da ima u doba veštačke inteligencije, geopolitičkih tenzija i promena tržišta?

Kada kažemo dobar lider, to danas više nije neko ko donosi odluke brzo i efikasno, jer to se podrazumeva. Lider danas treba da razume kompleksnost vremena u kom poslujemo, od veštačke inteligencije i tehnoloških promena, preko geopolitičke nestabilnosti, do promenjenih očekivanja zaposlenih, kupaca i društva. Ključne su tri osobine: sposobnost učenja, odgovornost i integritet.

Svet se menja brže nego ikada i lider koji misli da sve zna vrlo brzo postaje prepreka razvoju. Najbolji i najuspešniji su oni lideri koji su otvoreni za nova znanja, veštine, koji uče iz tuđih iskustava. Takođe, profit ne sme da bude jedini cilj, dobre lidere krasi osećaj odgovornosti: prema ljudima, kompaniji, zajednici i prema dugoročnim posledicama sopstvenih odluka. Na kraju, i ne manje važno, osnova svega je integritet, jer u vremenu neizvesnosti ljudi najviše traže poverenje i veruju i prate one koji vode kompanije i donose odluke bazirane na integritetu.

Veštačka inteligencija će promeniti mnoge procese, ali neće moći da zameni prave vrednosti. Tehnologija može da pomogne u analizi, brzini i efikasnosti, ali liderstvo se i dalje meri prema tome na koji način vodite ljude, kako donosite odluke i funkcionišete pod pritiskom i da li stvarate kulturu u kojoj se ljudi osećaju sigurno da misle, predlažu i da se slobodno razvijaju.

Da li menadžeri u Srbiji danas imaju dovoljno hrabrosti da preuzmu odgovornost i za teme koje nisu direktno vezane za profit?

Odgovoran menadžer nije onaj koji je okrenut samo ostvarivanju ciljeva i profita i koji svoju ulogu vidi samo u delokrugu svojih zaduženja. Svi smo deo zajednice i ekosistema koji utiče na naše odluke i naše poslovanje, i kao odgovorni menadžeri treba da preuzmemo ulogu aktivnih činilaca društva. Treba da preuzmemo deo odgovornosti kada je reč o edukaciji i usmeravanju mladih, zastupanju pravih vrednosti, razvoju lokalne zajednice, brizi o životnoj i široj društvenoj okolini.

Ulaganje u mlade, u nove generacije, briga o zaposlenima, o njihovim porodicama, o ugroženim društvenim grupama i o tome da li dovoljno čuvamo zdrav vazduh i zemlju, sve su to elementi koji nisu deo finansijske strukture, ali predstavljaju izuzetno važne segmente naših odluka i načina poslovanja i kao kompanija i kao pojedinaca. To nije pitanje da li treba da se oko ovakvih pitanja dodatno angažujemo, to se kod pravih lidera podrazumeva. Ponosan sam što sam

deo zajednice, i u okviru svoje kompanije i u okviru Srpske asocijacije menadžera, gde je posvećenost i podrška razvoju mladih i budućih generacija visoko na listi prioriteta.

Srpska asocijacija menadžera okuplja najuticajnije ljude iz biznisa, koliko taj uticaj zaista dopire van poslovne zajednice?

To je veoma važno pitanje, jer uticaj sam po sebi nije dovoljan ako ostaje zatvoren u jednom krugu. SAM jeste organizacija koja okuplja ljude iz biznisa, ali se naša uloga ne završava na razmeni iskustava i međusobne podrške unutar poslovne zajednice.

Menadžeri u današnje vreme i te kako imaju još veću odgovornost da utiču šire, na razvoj mladih, na podizanje poslovne kulture i standarda upravljanja, na uspostavljanje konstruktivnog dijaloga između privatnog sektora, države, akademske i šire društvene zajednice. Biznis je sastavni deo društva i stoga mora aktivno da doprinosi razvoju društva u kom posluje.

I u narednom periodu SAM će nastaviti da otvara važne teme, od podrške akademskoj zajednici, razvoju i zadržavanju mladih talenata, preko podizanja konkurentnosti naše privrede i podrške menadžerima i preduzetnicima, do promocije održivosti i odgovornog liderstva. Naš uticaj je najveći onda kada iz poslovnog iskustva ponudimo konkretna, primenljiva rešenja za šira društvena pitanja.

Gde vidite SAM danas: kao klub, platformu ili pokretača promena?

Promenila se percepcija SAM-a koji je ranije bio prepoznat prvenstveno kao mesto povezivanja i okupljanja uspešnih menadžera, a danas je to platforma koja ima snagu da bude pokretač pozitivnih promena i razvoja, zato što okuplja one koji imaju znanje, iskustvo, kontakte i one koji su tek zakoračili u svet biznisa, što nam daje mogućnost da na istom mestu imamo

različite perspektive. Naša prednost je u tome što i ljudi koji čine SAM svakodnevno uspešno vode sisteme, timove, tržišta i koji znaju šta funkcioniše u praksi. Ta praktična i liderska znanja delimo i kroz mentorski program i kroz SAM Akademiju. Stoga vidim SAM danas kao transformativnu platformu za sve one koji žele da se kontinuirano razvijaju u svakom pogledu i kao zajednicu koja želi svoje znanje i iskustvo da podeli sa drugima, a pre svega, da vrati deo stečenih znanja društvu.

Koji konkretan problem u društvu ili ekonomiji bi SAM morao da „preuzme“ kao svoju temu u narednom periodu?

Ako bi trebalo da se izdvoji jedna tema, to je definitivno razvoj ljudi, počev od usmeravanja budućih generacija, preko razvoja mladih menadžera, do razmene menadžerskih i liderskih kompetencija i iskustava među vodećim liderima iz različitih sektora. Često diskutujemo o transformacijama i korporatizaciji kompanija, o investicijama, novim tehnologijama i globalnim i geopolitičkim izazovi-

Biznis je sastavni deo društva i stoga mora aktivno da doprinosi razvoju društva u kom posluje

ma. Sve su to važne teme, ali iza svega toga stoje ljudi, oni koji čine i vode kompanije, oni koji ulaze na tržište rada i koji treba da ostanu u zemlji, preuzmu vođenje kompanija ili porodičnih biznisa. Njihovo osnaživanje i građenje poverenja je naša najvažnija tema i prvi zadatak. Takođe, SAM želi da preuzme još jaču ulogu u povezivanju biznisa i obrazovanja, promociji profesionalnih standarda i vrednosti poput integriteta, stručnosti i odgovornog upravljanja, posebno ka mlađim generacijama. Ako želimo konkurentniju ekonomiju, treba da imamo konkurentno znanje, visoko spremne kadrove i okruženje koje će biti podržavajuće za dolazak novih generacija.

Kako vidite ulogu menadžera u vraćanju poverenja, ne samo u kompanije i tržište, već i u institucije, zajednicu i dugoročni razvoj društva?

Poverenje je danas, možda, najvrednija valuta u biznisu i društvu. Bez poverenja nema dugoročnih partnerstava, stabilnih timova, ozbiljnih investicija, ali ni zdravog dijaloga. Menadžeri imaju veliku ulogu u tome, jer oni svakodnevno pokazuju kako izgleda poverenje koje dobijate i dajete od vlasnika i zaposlenih. I to ne kroz velike reči i lepo sročene misije i vizije, već kroz svakodnevni način kako vode ljude, poštuju dogovore, komuniciraju u krizama, odnose se prema zaposlenima, partnerima, konkurenciji i zajednici. Uloga menadžera je da pokaže da uspeh i odgovornost nisu suprotstavljeni pojmovi. Štaviše, najstabilniji i najugledniji sistemi su oni koji razumeju da dugoročna vrednost nastaje i motivacija opstaje tamo gde postoji međusobno poverenje. Kao što je rekao Stiven Kovi, „poverenje je osnovni princip koji drži sve odnose“.

FAILED.

failedevents.com

Date:

MAY 20th

Location:

BELGRADE

KRAN Beton Hala

Get your ticket now!

Everyone talks about success.

FAILED talks about what happened before it.

Sponsors&Partners

waterdrop®

VODAVODA

VINARIJA
ZVONKO
BOGDAN
Quality Begins

PODRUM
PALIĆ
Since 1896

NEFT

KRAN

imlek
NERA
CAFFE

FIGO
PIZZARIPASTA

Andeli

ALFA
ALFA ROMA PRINTING HOUSE

JESI LI VIDEO OVO?

Kako se Jugoslavija dvaput raspala na Evroviziji

Kao što je onaj put bio Deveti mart, ovaj put je bio 11. mart 2006. i u Ševeningenu je tog jutra od infarkta umro Sloba Milošević, kakve li simbolike, moj Tomiću, a uveče se raspala država zvana Srbija i Crna Gora, tako što im se to veče raspala Evrovizija. I taj raspad je prenošen na Drugom programu RTS-a, jer je na prvom bila specijalna emisija o Slobodanu u večnim lovištima

Piše Dragoljub Draža Petrović, glavni urednik Danasa

Evrovizijski Tomiću, U danu kada sam pročitao tvoje poslednje pismo o tome da Hrvatsku na Pesmi Evrovizije predstavlja pesma „Andromeda“, o starom običaju bosanskih katolika da tetoviraju svoje ćerke krstačama po telu kako ih Turci ne bi odveli u belo roblje, pa su u Turskoj neki zbog toga negodovali, baš je neki srpski ofucani kriminalac istetovirao na podlaktici lik Aleksandra Vučića.

Pretpostavljam da ćemo sledeće godine mi odavde na Evrosong poslati prigodni bend sa pesmom „Kristijan“, o drevnom običaju krimosa-veterana da na podlakticama tetoviraju umilnu facu našeg predsednika.

Jer, ko što reče sveže istetovirani i jedini preživeli iz plejade srpskih uličnih bandita iz devedesetih posle tetoviranja: „Vučića smatram dobrim čovekom, poštenim, naprednim, koji je za ovu državu uradio najviše od cara Dušana.“

To ti je ono o čemu pišeš, Tomiću: na ovim našim meridijanima ne možeš ni pesmu na Evroviziju da pošalješ a da se ne prisetiš nekog mita iz turskog vakt, a ne možeš ni Vučića da istetoviraš na ruci a da to ne obrazložiš njegovom neviđenom sličnošću sa carem Dušanom (1308–1355), koga čak ni Srpska pravoslavna crkva nije kanonizovala za sveca jer se sumnja da je ubio svog oca. Sve lepše do lepšeg.

Istog dana kada sam pročitao tvoje pismo, gledao sam utakmicu plej-ofa srpske fudbalske Zone Drina između FK Ribnica iz Mionice i FK Borac iz Lešnice.

I ta utakmica na ograđenoj livadi što liči na stadion uz reku Ribnicu u Mionici zaličila mi je na Pesmu Evrovizije. Znaš već te stadione lokalnih „Manchester junajteda“ gde nema semafora, a publika kraj ograde pored koje je aut-linija diše za vrat pomoćnom sudiji i povremeno ga pita – „sudija, koji je minut?“ – a više nego povremeno mu psuje „majku guzatu“ jer je prevideo ofsajd gostujuće momčadi, i gde niko od gledalaca ne zna da ofsajd nije opsajd, kako uporno izgovaraju dok kunu i psuju.

I ako im kažeš – ne kaže se opsajd, što je uvreženi srpski izraz za engleski ofsajd (offside), oni će te pogledati prekorno jer dovodiš u pitanje njihovo vekovno ekspertsko znanje o stručnim fudbalskim terminima, i nastaviti da viču: „Opsajd, bre, sudija, mater ti..., opsajd ko vrata!“

Glavnom sudiji celu utakmicu prete surovom likvidacijom: „Aaaa, nećeš ti danas izaći živ iz Mionice!“, fudbalerima gostujućeg kluba, kad god šatro faulirani počnu da se valjaju po travi razvlačeći vreme, dominju rodbinu do šestog kolena, te se na kraju svi pakupe i odu kućama, kao da ništa nije bilo. Jer, za-

boga, to je samo fudbal, i to lokalni zonski fudbal koji služi da se istreseš na sudijsku trojku i svih 11 igrača gostujuće momčadi, pa ti nekako bude lakše u provincijskoj monotoniji.

Takva je postala i Pesma Evrovizije: Turci se bune zbog krstača hrvatskog predstavnika, Iraci, Španci, Slovenci, Holanđani i Islandani psuju organizatore i povlače se sa takmičenja zbog učešća Izraela, dok razjareni srpski novokomponovani pravoslavci prete anatemom zato što Srbija na finale Evrosonga šalje hevimetalece, grupu Lavina, u čijem nastupu mač gori (aha, pale krst! – komentarišu „pravoslavci“), nose crne kostime (aha, sektaši), a glavni pevač na kraju jezivo urla (aha, priziva Luciferu).

I kada se 16. maja završi finale Evrosonga, svi će da se pakupe i odu kućama, kao da ništa nije bilo. Jer, zaboga, to je samo muzika, čemu uopšte tolika frka, to valjda služi da se ljudi zabave.

Ali, kao što znaš, Ante, fudbal odavno više nije samo fudbal, kao što ni Evrosong nije samo muzika. Tamo i ne moraju da imaju neku bomba pesmu da bi pobedili, jerbo Pesma Evrovizije i nije mesto gde vazda pobeđuju bomba pesme. Dovoljno je ponekad da vas baš u tom momentu bombarduju pa da svi odlepe za vašom kompozicijom & vašom koreografijom & vašom kostimografijom, tako što će se razdragani spike-

ri ko ara papagaji javljati iz cele Evrope i ponavljati: „Ukraine 12 points“, prethodno zahvalivši domaćinima za „wonderful show“. Da ove godine učestvuje Palestina, garant bi pobedili, čak i da kao svog predstavnika pošalju duet Ace Lukasa i Tompsona sa pesmom „Gradiće se Gaza, evo Deda Mraza“, ili na primer, Hor glunonemih sa Zapadne obale.

Seti se, moj Tomiću, kako je izgledalo poslednje jugoslovensko finale za našeg predstavnika na Pesmi Evrovizije, održano 9. marta 1991. u studiju TV Sarajevu, na kome je pobedila Bebi Dol sa pesmom „Brazil“.

Tik pred početak direktnog prenosa finalne večeri iz Sarajeva na ulice Beograda izašli su tenkovi Jugoslovenske narodne armije, jer je tog dana bio čuveni Deveti mart, prve velike demonstracije protiv Slobe Miloševića, koje su sazvane jer je urednik TV Beograd u centralnom dnevniku ovdašnju opoziciju nazvao saradnicima Tuđmana i ustaša, ali nisu hteli da objave reagovanje opozicije na taj komentar, pa je Vuk Drašković tog dana na Trgu republike komandovao: „Juriiiiš! Oduzimajte im vozila!“ sa terase Narodnog pozorišta. I dok je Bebi Dol uvežbavala refren u sarajevskom bekstejdžu, tenk se uparkirao ispred moje zgrade u Kolarčevoj ulici, prekoputa Palate Albanija, sve se raspadalo, pa i Pesma Evrovizije.

To veće je poslednji put cela Jugoslavija bila na okupu – Hrvatska televizija i Televizija Beograd imale su po tri predstavnika u finalu, Televizija Crne Gore i Televizija Priština po jednog, dok su ostali televizijski centri imali po dva, ali su samo prosrpski centri (Priština, Podgorica, Novi Sad i Beograd) glasali za predstavnicu Srbije Bebi Dol, dok su joj ostali narodi sa ruševina bratstva i jedinstva dali ukupno nula bodova, čak i Makedonci, valjda zato što im je Brazil mirisao na Veliku Srbiju.

Iako niko nema pojma kako pesma koja ide ovako: „Braziilll, Španija, Kolumbija – Kuba i Amerika, samba, rumba, ča-ča-ča“, može mirisati na Veliku Srbiju i Slobu Miloševića.

Iz hrvatskog studija glasali su za hrvatske predstavnike Hrvatske televizije, Ivanu Banfić i Danijelu Popovića, za čije pesme svesno nisu glasali „prosrpski“ članovi žirija, jerbo, znaše već, Tomiću, koliko je po srpski nacionalni habitus mogla biti opasna Danijelova pesma:

*Ma daj obući levisice
I stare bijele tenisice
Plesat ćemo sve do zore
Dok nas noge ne zaboje*

Onda se te godine raspala Jugoslavija i nismo više imali pesme o levisicama, tenisicama, Brazilu i ča-ča-ča. Srbi su u početku mislili da je najvažnije na Pesmu Evrovizije poslati neku pesmu koja

će nas predstavljati onakve kakvi mislimo da smo, onako totalno etno: dakle, bar jedan član benda mora da duva u frulu, jer Srbi prema sopstvenom ubeđenju obožavaju frule, iako Sabor frulaša u Prislonici uspešno propada u trci sa Saborom trubača u Guči.

Jednom smo poslali Bregovićevu kompoziciju sa trubačima i podvriskivanjem, i ništa, nekoliko puta Željka Joksimovića sa pripadajućim frulašem, i ništa, jedared Jelenu Tomašević sa stihovima o Vidovdanu, i ništa, ali je Srbija jedini put pobedila na Pesmi Evrovizije kada smo tamo poslali neku pesmu koja nema veze sa etnom, četnom, Vidovdanom, Srbijom i Nemanjićima, ali ima veze sa molitvama.

Zvala se logično „Molitva“, zlobnici su je zvali „Kukumavka“, pevala je Marija Šerifović.

A ove godine, dragi Ante, sem što je 35 godina od raspada jugoslovenske Evrovizije, samim tim i Juge, jeste i 20 godina od raspada srpsko-crnogorske Evrovizije, skraćene jugoslovenske države zvane Srbija i Crna Gora, kada se desilo totalno isto što i 1991.

Kao što je onaj put bio Deveti mart, ovaj put je bio 11. mart 2006. i u Ševeningenu je tog jutra od infarkta umro Sloba Milošević, kakve li simbolike, moj Tomiću, a uveče se raspala država zvana Srbija i Crna Gora, tako što im se to veće raspala Evrovizija. I taj raspad je prenošen na Drugom programu RTS-a, jer je na prvom bila specijalna emisija o Slobodanu u večnim lovištima.

Kao i '91, svi crnogorski članovi žirija glasali za crnogorsku grupu No nejm i dali nula bodova srpskom predstavniku, grupi Flamingosi, dok su srpski članovi žirija po koji mršavi bod dali Crnogorcima, a najviše bodova Flamingosima. I pobedili su Crnogorci.

Cela sala u Beogradu vadila je motke da juri po Centru „Sava“ crnogorski žiri i likvidira ih svojeručno, a poslednji ostatak SFRJ, zvani SCG, raspao se tako što je revoltirana publika horski urlikala „Hoćemo Flamingose!“, dok su na Prvom programu RTS-a oplakivali Miloševića.

I posle kaži, Tomiću, da Pesma Evrovizije nije jedna čista politička manifestacija sa brkatim ženama, flamingosima i ča-ča-čaom kao paravanom, da se to političko ne primeti tako lako.

Vita jela, zelen bor, čekam brzi odgovor. **N**

TAČKE I MAČKE

Kako je građanska elita postala ustaška, a naprednjačka elita samoživa i arogantna

Kod ovakvih dokumenata koji obećavaju borbu protiv bahatosti i povećanje produktivnosti, uvek treba na umu imati iskustva Leonida Brežnjeva u borbi za povećanje produktivnosti u Sovjetskom Savezu, odnosno Mihaila Gorbačova u borbi za smanjenje alkoholizma u Sovjetskom Savezu. Kao i ono – kad bi drug Staljin znao šta rade. Ali izgleda da sad Vučić i zna i vidi

Teško da će se ijedan autorski tekst Aleksandra Vučića pokazati bitnijim za razumevanje karaktera njegove vlasti od onog za „Politiku“ iz juna 2019. pod naslovom „Elita i plebs“. To je ideološka esencija. Tekst je toliko impregniran reakcionarnom borbom drugu antibiurokratske revolucije (prvu je poveo Slobodan Milošević 1987/88) iako te 2019. nije bilo studentskog pokreta, ali je bilo dovoljno ugroženosti Srbije, tako da taj autorski tekst

Piše Zoran Panović
programski direktor Demostata

i danas ima snagu pravog manifesta bez koga je teško razumeti i današnje Vučićeve pokušaje da odbrani Srbiju, da svoje pristalice do kraja oslobodi od straha, od sumnji u izdržljivost, i za duže vreme konsoliduje vlast.

U „Eliti i plebsu“ kao glavni neprijatelji navode se „kvazielitisti“ koji su po „fašističkom metodu“, maltene eugenike, podelili narod na „superiorne“ (one kojima oni pripadaju) i „inferiorne“ – a to je Vučićev „narod“ (plebs). Njegova superelita se ne navodi u tekstu. Ono što je Milovan Đilas samo u drugom kontekstu zvao „nova klasa“.

Iako ga je Peti oktobar kao simbolički datum odredio, pa sad i ljude koji su taj dan branili izbornu volju zove „ološem“, Vučić je bio pragmatičan i dovolj-

no inkluzivan da feudalnim preuzimanjem primi kontingente kadrova bivšeg režima od kojih su neki viđeniji članovi „nove klase“. Ti asimilovani konvertiti – od običnog naroda, biznismena i medijskih nadničara, do funkcionera, nepohodni su za održivi radikalni model prilagođen novim vremenima. U vreme objavljivanja „Elite i plebsa“ bar još zvanično nije postojala lojalistička naprednjačka avangarda, koja se sad paradoksalno našla u poziciji „elite“.

Iako je svaki Vučićev autorski tekst posle „Elite i plebsa“ samo njegov derivat i razrada, to ne znači da ovaj nedavni iz „Kurira“ o „pet tačaka“ nije bitan. On ne može imati „snagu manifesta budućnosti“ jer na tom mestu i dalje stoji neprikosnoveno „Elita i plebs“, ali ima zanimljivih programskih tačaka. Na primer, srpski predsednik sa ambicijama da sutra bude „kancelar“ tvrdi da više neće biti ono „znaš li ti ko sam ja?“. Plan za Srbiju u pet tačaka naglašava brigu o ljudima i borbu protiv bahatosti. Iako je Srbiji još 2019. darivan manifest „Elita i plebs“, sad dolazimo u jednu vrstu kontradiktornosti: u propagandi režima ona „elita“ iz 2019. još više je „fašistička“, tačnije „ustaška“, dok paradoksalno Vučić sad implicitno priznaje da i on ima „elitu“, i to onu koja je stigla uprkos „Eliti i plebsu“ da se iskvvari, umesto da se članovi stranke i njeni abonenti vode tim manifestom. Sad Vučić piše za „Kurir“: „Ono što je najvažnije, nismo uspešli da građane oslobodimo arogancije i osionosti vlasti, od lokalnog do najvišeg nivoa, da prevedem – nismo uspešli da odgovorimo svim samoživim i arogantnim vlastodršcima.“ Jednostavno, Vučić hoće promene.

Kod ovakvih dokumenata koji obećavaju borbu protiv bahatosti i povećanje produktivnosti, uvek treba na umu imati iskustva Leonida Brežnjeva u borbi za povećanje produktivnosti u Sovjetskom Savezu, odnosno Mihaila Gorbačova u borbi za smanjenje alkoholizma u Sovjetskom Savezu. Kao i ono – kad bi drug Staljin znao šta rade. Ali izgleda da sad Vučić i zna i vidi.

Moguće da ni srpski predsednik ne zna šta je ideolog Komunističke partije Sovjetskog Saveza Mihail Suslov, rekao Petru Stamboliću koji je 1947. posepio (kao član Titove delegacije) Moskvu, ali ako bi se raspitao možda bi mu se

U propagandi režima ona „elita“ iz 2019. još više je „fašistička“, tačnije „ustaška“, dok paradoksalno Vučić sad implicitno priznaje da i on ima „elitu“, i to onu koja je stigla uprkos „Eliti i plebsu“ da se iskvvari, umesto da se članovi stranke i njeni abonenti vode tim manifestom

neke stvari o unutrašnjem i spoljnom neprijatelju dopale. Iskustva Suslova u pronalaženju novih partijskih kadrova su dragocena, a i Staljinu se dopao njegov kasting za kadrovske osveženje partije. Staljin je primetio talente Suslova za razotkrivanje kontrarevolucionarnih elemenata i progurao ga je u vrh partije, da bi postao i šef agitpropa. Podmlađivanje partije i povratak izvornim principima oprobani su metodi za stvaranje iluzije promena.

U velikom istraživanju Demostata 2024. (pre pada nadstrešnice), došlo se do nalaza da građani Srbije većinski nemaju poverenje u institucije, a da je najveće nepoverenje na lokalni. Hoće li Vučić sada uspeti da promeni DNK svoje partije na nižim esalonima, da kadrovske obnovi partiju, a da se ne zameri svojoj „novojoj klasi“ u kojoj su se zbili redovi i od pada nadstrešnice nema više „brutova“.

Iako Vučić u prvoj tački najavljuje drastično smanjenje broja članova Vlade, državnih sekretara, pomoćnika ministara, to ne znači i reformu javnog sektora jer on je baza ove vlasti i njihov realni slogan na izborima bi bio – „javni sektor pobeđuje“. Pod brojem tri je promena obrazovnog sistema u Srbiji. Pod četiri je sveobuhvatan pristup rešavanju svih energetske problema, uključujući i nuklearne energije. I sad tu nastaje izvesna konfuzija, jer nije najjasnije zašto sad dobijamo „pet tačaka“ kad već imamo „program u jedanaest tačaka“ koji je predstavljen marta 2026. kao „Nacionalna strategija – Srbija 2030 – Program u 11 tačaka“. Tu je, na primer, tačka 5 obrazovanja, a tačka 7 energetika. Ako je 11 tačaka „fundament“, kako se tada reklamiralo, napretka jedne zemlje, da li je pet tačaka još veći fundament, siže, ili samo neka vrsta krokija premijerskog ekspozicea?

Kad smo kod tačaka, nije to samo Vučićev manir. Da li se sećate „Progla-

sa od 13 tačaka“ kojim je Dragan Dilas marta 2018. pozvao opoziciju u Savez za Srbiju? U Proglasu je, između ostalog, planirano spajanje opozicije na ravnopravnim osnovama uz zamrzavanje stranačkih interesa, ali i formiranje, posle promene vlasti, Vlade nacionalnog spasa. Nju bi, kako je predviđeno, činili nestranački i najstručniji ljudi u zemlji. Eto, možda bi sada u odnosu na famoznu „studentsku listu“ ovoj „klasičnoj“ opoziciji bilo najpametnije da „zamrzne stranačke interese“, a da sutra eventualno učestvuje u „vladi nacionalnog spasa“. Mada bi, možda, trebalo izbegavati takva nedićevska imena.

Kad je leta 2018. zvanično formiran opozicioni Savez za Srbiju, on je opet bio tačkast – imao je program od 30 tačaka.

Ali, kad smo kod tačaka – koje možemo tretirati i kao teze – i traženja u njima optičkih iluzija kao u onim mozgalicama tipa da li na slici vidite mačku – hajmo još dublje u prošlost, u avgust 2014. kad je Vučić već bio na vlasti, i kad je bilo zamislivo ono što danas nije – da Bojan Pajtić piše autorski tekst za „Politiku“. Pajtić kao tadašnji predsednik Demokratske stranke bio se prihvatio jednog oprobano Vučićevog metoda – autorskog teksta. Za „Politiku“ on je napisao „Deset teza o Srbiji“. To je razrada najzgodniji maglovitog koncepta „srpska Srbija“. U smislu da DS mora da se ponovo samopotvrdi tamo gde je i ruinirana – u Srbiji. „Srpska Srbija“, sa pominjanjem, između ostalih, nacionalnih veličina, cara Dušana, Borislava Pekića i Živojina Mišića, preduslov je evropske Srbije. Pajtić tada zaključuje kako ne treba da dopustimo da budemo uvučeni u veštačku dilemu izbora između nacije i demokratije. Danas je to nekima teško objasniti ali Pajtićeve „teze“ su tada bile izvesna relativizacija Vučićevog evrofanatizma.

Pajtić piše o politici „aktivnog centra“, što je u suštini desna pozicija, dok SNS on hoće da predstavi kao nastavljajući „stare“ (tadićevsko-dilasovske) DS. Iz Pajtićevog teksta se tada dalo zaključiti da je Vučić „prešao Rubikon“, da je osuđen bespovratno na (neo)liberalizam. Te godine, na obeležavanju sto godina Cerske bitke Vučić se još jednom jasno odrekao „nebeske Srbije“. Tezom da DS ponovo treba da povede srednji sloj, Pajtić u „Politici“ u igru vraća kategoriju srednje klase. Tekst je vrlo naci-

onalno intoniran, i teško da bi tadašnji predsednik DS uveren da Vučić više nikad ne može desno kao nekada, mogao da zamisli „Elitu i plebs“ na stranici istog lista – kad je Vučić pokazao da od njega nema autentičnije desnice u Srbiji. Pa otuda ni projektovana desna – jedna od tri liste (kolone) na najiščekivanim izborima u Srbiji – takozvane autentične desnice ne može biti autentičnija od Vučićeve desnice. Zar i Šešelj nije nedavno potvrdio da se Vučić „potpuno vratio na patriotske pozicije“? Čitajući taj Pajtićev tekst moglo se pomisliti da se stvari vraćaju na nultu tačku iz 1992. kad je Koštunica napustio DS i osnovao sa svojom frakcijom DSS i da se pravi novi D(S)S.

Predsednik SR Jugoslavije Vojislav Koštunica je, ulazeći u svoj kabinet nakon 5. oktobra, zatekao prašnjavi kompjuter 386. Đinđić je već tada maštao o „plantažama softvera“ po Srbiji, a njegov ministar nauke Dragan Domazet mi je juna 2001. optimistično govorio o definisanju strategije industrijskog razvoja do 2010. gde bi softver imao bitno mesto. Sad Vučić tvrdi da će svega mali broj zemalja, 15 odsto, uspeti da napreduje, i to su zemlje, „a nadam se da će među njima biti Srbija“, koje će integrisati veštačku inteligenciju „u obrazovanje, zdravlje, javnu upravu“.

Nekada u socijalističkoj Jugoslaviji postojao je fenomen fabrika koje imaju više zaposlenih nego što imaju stanovnika mesta u kojima se te fabrike nalaze. Takva je bila na primer „Krivaja“ iz Zavidovića u Bosni, ili „Prva petoletka“ iz Trstenika u Srbiji. U ranom YU komunizmu bile su popularne „petoletke“ – petogodišnji planovi privrednog razvoja – i to su titoisti preuzeli od staljinista. Vučić svoje planove ne zove „petoletkama“, ali ih suštinski tako predstavlja. Ima tu mnogo marketinga, nešto se i ostvari, nešto i ne, ali ne samo Vučićevom krivicom.

U decembru 2019. predstavljena je „petoletka“ – Program „Srbija 2025“. Predsednica Vlade Ana Brnabić, predstavljajući taj plan rekla je da je jedna od ključnih tačaka plana za budućnost regionalno povezivanje, i tu istakla inicijativu nazvanu „mini-Šengen“ koja će dati pristup većem tržištu, smanjiti troškove poslovanja i povećati konkurentnost. „Mini-Šengen“ je strukturalno bio neostvariv (ne zbog Makedonaca već

zbog srpsko-albanskih odnosa) jer bi u suprotnom značio korigovanje nacionalnih narativa. Kao što bi to podrazumevali i suštinski bolji odnosi sa Hrvatskom. Bilo bi interesantno videti kako bi vlast u Srbiji reagovala kad bi sutra, na primer, Tonino Picula postao glavni menadžer „Jadranskog naftovoda“ (Janaf) kojim stiže nafta u Srbiju.

Vučić ima raznih fora u tehnologiji svoje vlasti: jedna je „proširene sednice Vlade“ na kojima izdominira kao „gost“. Tu su i medijska „obraćanja“, a u sklopu njih taktička prolongiranja odluka, stalne najave odluka, pa čak i najave najava, kao planovi u planovima. Ali se konteksti menjaju. U uslovno rečeno liberalnijoj fazi svoje vlasti – tamo početkom 2013. dešavalo se da u razmaku od samo nekoliko dana Vučić dva puta upotrebi reč „modernizacija“. Tog februara 2013. prvo na Glavnom odboru svoje stranke, a potom u emisiji „Upitnik“ na RTS. Izvlačenje Srbije iz inferiornosti i frustriranosti – to bi bila ta Đinđićeva opsesivna vezanost za ideju modernizacije kako je negde napisala Latinka Perović. I tada, 2013. se nekome i učinilo da Vučić hoće upravo tim putem. Da li zbog ličnih ili strukturalnih problema, to nije išlo tako, pa su i 2026. uprkos svim tačkama i pokušajima da u slikama vidimo mačku, frustriranost i inferiornost i dalje odlike Srbije. Pa i ona Koštuničina utopija – „dosadna zemlja“, pre svega, podrazumeva vladavinu prava, demokratiju i ekonomski boljitak. Vučić izgleda misli da to ne mora zajedno.

Uvek neko prvi definiše pojavu: Rambo Amadeus je rekao „turbo-folk“, Janis Varufakis „tehnofeudalizam“, a moj komšija Živan iz Užica je pre tri decenije rekao da živimo u „kulovskom fašizmu“. Rizik Srbije koja bi tehnološki – u svojim

Pristalice SPS nosile su za Dan pobe transparent „Mi stojimo postojano“, koji teško da se odnosi na samostalan izlazak na izbore. Među njima nije primećen funkcioner stranke Branko Ružić, koji pomalo podseća na sve propuštene šanse da SPS postane „moderna evropska levica“, a da ostane dovoljno i autentična - „slavska levica“

tačkama – u korak sa svetom je da se te tri stvari ovde sinergetski ukrste.

Šta bi to autentičnija desnica od Vučićeve mogla da uradi da bi dokazala svoju autentičnost? Da li da proglasi okupaciju Kosova i Metohije? U Srbiji, što se podrške Rusiji tiče, postoji prilično ideoloških volontera, pa i onih koji sebe smatraju kao neku vrstu opozicije Vučiću. Da li takva „autentičnost“ može da formuliše i vlast koja bi sutra u koaliciji sa proevropskim snagama bila Rusiji pouzdana bar kao Vučićeva?

Zastupnici tri opozicione liste na izborima kao argument navode i poštovanje ideoloških razlika, čime bi se navodno privuklo više birača. Podela na radikale i demokrate (što znači referendumsku atmosferu) valjda je ideološki dovoljno jasna.

Tri opozicione liste navodno pretpostavljaju vladajući savez nakon izbora. Demostatovi uvidi u javno mnjenje pokazuju da jedna opoziciona lista ima veće šanse da osvoji 126 mandata nego tri. Varljiv je i argument da tri liste obezbeđuju bolju kontrolu jer će biti više kontrolora. Dosadašnja praksa je pokazala da nema dovoljno opozicionih kontrolora i da bi njihovo obezbeđivanje za jednu listu već bio ogroman uspeh, a za tri je nedostižno, što omogućava prostor za manipulacije. Sa tri opozicione liste, izbori lako mogu da se pretvore u „praj-

marise“ za opoziciju, i za nastavak Vučićevog „drugog poluvremena“ na vlasti.

Ako bi na izbore išle tri opozicione liste – studentska, ona proevropskih partija i partija autentične desnice, došlo bi se do apsurdne situacije da studentska lista kao „keč-ol“ u sebi sadrži i proevropsku komponentu i onu autentične desnice. Bude li jedinstvene liste (jednog fronta), ona će imati malo levice i nimalo prozapadne desnice. I tu bi bila korisna stara teza Bojana Pajtića iz „Politike“ o politici „aktivnog centra“. I traženja najmanjih zajedničkih imenitelja.

Naprednjaci testiraju sinergiju sa SPS. Puste li socijaliste same na izbore, to je rizik za njih, budu li socijalisti imali hrabrosti da mimo Vučića odluče da sami izađu na izbore – to je za njih avanturizam. Sa velikom izlaznošću koja se očekuje, SPS sama ne prelazi cenzus, pokazuju istraživanja. Čak i kad bi mogli da idu samostalno, i prebace cenzus – lista SPS bi bila kao nekad ona Šapićevog Spasa – da u parlamentu ima više poslanika bližih Vučiću nego Šapiću, odnosno Dačiću. Branko Ružić pokušava da održi klijentelističko samopouzdanje kadrova SPS po dubini partije. Sa tužnom činjenicom da SPS čak nema koalicioni sporazum sa SNS.

Dačić je tradicionalno za 1. maj položio venac na grob Dimitrija Tucovića na beogradskom Novom groblju, ali da se

Tri opozicione liste navodno pretpostavljaju vladajući savez nakon izbora. Demostatovi uvidi u javno mnjenje pokazuju da jedna opoziciona lista ima veće šanse da osvoji 126 mandata nego tri. Varljiv je i argument da tri liste obezbeđuju bolju kontrolu jer će biti više kontrolora

odlučio da mu položi cveće na spomenik na Slaviji ispalo bi da odaje poštu neznanom junaku, jer SPS nije imala snage da obezbedi nakon toliko meseci da se na oskrnavljeni spomenik osnivača srpske socijaldemokracije, a što bi SPS da baštini, vrati ploča sa imenom čiji je to spomenik i godina rođenja i smrti. I kad, kao za ovaj Dan pobeđe nad fašizmom, govori o reviziji istorije, lider SPS se ne izjašnjava da li Vučićevi revizionisti ne daju da se Tucoviću spomenik dovede u normalno stanje. Dačić je ocenio za Dan pobeđe da su mnogi probali da izvrše reviziju istorije, počev od Nemačke sa željom da relativizuje Drugi svetski rat i njegove žrtve, pa do „domaćih snaga“ koje su odmah posle 5. oktobra donosile takve zakone.

Lider SPS je rekao da je „posle 5. oktobra donet zakon kojim su izjednačeni oni koji su se borili protiv fašista i oni koji su sa njima saradivali“, kao i da je ta stranka jedina bila u Skupštini Srbije protiv tog zakona. Što je formalno tačno. Ali Miloševićeva „antibirokratska revolucija“ iz poznih osamdesetih godina i njen „izvoz“ odveli su SPS u nacionalizam koji nije imanentan antifašističkom pokretu u Srbiji i Jugoslaviji u Drugom svetskom ratu. SPS kao dugovečna partija, pa i „brend“, do sada je propustila maltene sve šanse za emancipaciju i upravo sad zavisi od onih koji zameraju partizanima što nisu oslobodili Jasenovac (kad već to četnici nisu stigli), onima koji bi poštovali Trojni pakt sa Hitlerom, a ne bi potpisali Rambuje.

Pristalice SPS nosile su za Dan pobeđe transparent „Mi stojimo postojano“, koji teško da se odnosi na samostalan izlazak na izbore. Među njima nije primećen funkcioner stranke Branko Ružić, koji pomalo podseća na sve propuštene šanse da SPS postane „moderna

evropska levica“, a da ostane dovoljno i autentična – „slavska levica“. Najautentičnija Vučićeva levica je Vulinova „nacionalna levica“. To nacionalno ne znači naravno da je bliža Dimitriju Tucoviću i Titu (valjda Dačićevim nategnutim kontinuitetima sa Slobodanom Miloševićem) nego Staljinu i neostaljinistima. Što je, samo naizgled paradoksalno, i ujedno tačka gde većinska srpska desnica postaje „autentična“.

Ovog maja navršilo se i 20 godina od crnogorskog referenduma o nezavisnosti. Vučić zamera bivšoj vlasti da je Crna Gora otišla. Da li bi otišla dok je Vučić na vlasti, da li bi između njega i EU izabrala njega, i kakva bi bila kampanja unionista u Crnoj Gori sa ovakvom vlašću u Srbiji? Tadić o referendumu 2006. godine govori: „Moje je bilo da priznam rezultat, to je bila volja građana Crne Gore.“

Evo, Arsenal je izbacio Atletiko iz Madrida i ide u finale Lige šampiona sa PSG. Tamo je bio tačno pre 20 godina kad je finale izgubio od Barselone 2 : 1 u Parizu. Nekritički nastrojani novinari koji su navijači Arsenala pominjaju neku „pravdu“ koja treba da se vrati Arsenalu. Iako mnogi pre Arsenala čekaju „pravdu“. Bar Valensija i Juventus. No dobro, u Podgoricu sam stigao da izveštavam oko i sa referendumu upravo na dan okršaja Arsenala i Barselone. Svih tih dana jednostavno se osećao „vajb“ da će Crna Gora izabrati nezavisnost. Uz takozvanu kvalifikovanu većinu. I to je normalna Srbija jedino mogla da aminuje.

Ali taj referendum je nevoljno doneo i obnovljenu nezavisnost Srbiji. Da je Srbija 1990. prva proglasila nezavisnost i svoju evroatlantsku poziciju, priznala avnojevske granice, sprovela višestranačke izbore, uvela tržišnu privredu, vojnike JNA iz drugih republika koji su se u njoj zatekli na služenju vojnog roka ispratila uz cveće kućama, da li bi sve bilo isto, ili još gore? Ili?

Još 2003. Demohrišćanska stranka Srbije sa Vladanom Batićem na čelu prikupljala je potpise za referendum na kome bi se građani Srbije izjašnjavali da li su za razlaz sa Crnom Gorom. Inicijativa se tada smatrala ekstravaganantnom, nedržavnom, nije zaživela, da bi se uskoro videlo da je to bila šansa da izbegnemo bar taj osećaj „ostavljenosti“. **N**

A šta ako ne bude (letnjih) izbora?

Da li je Vučić nezadovoljan istraživanjima i ima li uopšte računicu za pobedu – bilo u julu ili na jesen?

Ako je verovati pojedinim izvorima, razjedinjenost na strani protivnika režima bila je jedan od bitnih faktora u razmatranju da se izbori raspišu tokom leta. Vučić je, zapravo, računao na najmanje tri opozicione kolone – studentsku listu, proevropsku opoziciju i koaliciju desno orijentisanih stranaka

Istraživala Milana Milošević, piše Dušan Telesković

Ako pitate Aleksandra Vučića, najveći problem u Srbiji je to što je neimenovani predstavnik vlasti izgovorio javno „Znaš li ti ko sam ja?“.

Nije, dakle, po Vučiću u Srbiji problem korupcija koja je posledično dovela do pada nadstrešnice i smrti 16 slučajnih prolaznika, nije ni to što su privilegovani državni ugovori stvorili novu klasu tajkuna. Nije problem, po Vučiću, ni to što se građanima uskraćuje sloboda mišljenja i izražavanja i krši Ustavom zagarantovano pravo na ljudsko dostojanstvo.

Nije problem ni to što nema pravde, jer su pravosuđe i tužilaštvo stavljeni u službu vladajuće klase, a čini se da nikakvih spornosti ne vidi ni u tome što građani ne mogu slobodno da izraze svoju volju na izborima.

Ništa od toga, dakle, nije sporno predsedniku republike, ako je suditi po njegovom „programskom“ autorskom tekstu koji je građanima Srbije poslao preko „Kurira“ prošle nedelje.

Umesto svih tih problema, Vučiću je, kako sam kaže, „najvažnije“ to što „nismo uspeli građane da oslobodimo arogancije i bahatosti vlasti“.

„Da prevedem, nismo uspeli da odgovorimo svim samoživim i arogantnim vlastodršcima, prepoznatljivim po rečenici: 'Znaš (li) ti ko sam ja!'. Nismo uspeli da ih naučimo da čekaju u redu u prodavnici, čak i kada izjavljuju saučešće na gro-

Sagovornici Nedeljnika prenose da se Vučić tekstem u „Kuriru“ nije obraćao apstinentima, neodlučnim biračima ili protivnicima koje hoće da dobije na svoju stranu, već da je isključivo usmeren ka „naprednjacima“. Navodni razlog za to je da je internim istraživanjima javnog mnjenja primećen sve veći odliv izvornih naprednjaka, nezadovoljnih politikom stranke i njihovim ponašanjem

blju, da se parkiraju kao i svi ostali ljudi, da pokazuju skromnost i zahvalnost umesto nadmenosti i bezobzirnosti“, napisao je Vučić sa uključenim „caps lock“, dakle velikim slovima kao da više na sve kojima se obraća.

Predstavljan kao „programski“, javnost ovaj tekst čita kao najavu „letnjih izbora“ o kojima se nedeljama već vodi debata, ali je to samo površno gledanje na aktuelnu situaciju.

Da li će tih izbora zaista i biti, niko zapravo ne zna sa sigurnošću da kaže.

Jedni sagovornici Nedeljnika ubeđuju da će se izbori održati u julu, neki čak i ubacuju 19. jul kao datum. Drugi to ne-

giraju, navodeći da se na birališta neće izlaziti sve do decembra. Jedan od tih sagovornika je to duhovito objasnio: da odluka o Vidovdanu neće biti doneta za Đurđevdan (bio je u pravu), ali da će se do Mitrovdana znati za izbore za Nikoljdan (videćemo da li je tačno procenio).

Zasada je jedino izvesno da se izbori neće održati na Vidovdan. Ovog četvrtka, u danu kada je broj Nedeljnika na kioscima, ističe minimalni zakonski rok od 45 dana za raspisivanje izbora 28. juna.

Drugi termin koji je Vučić spominjao jeste 12. jul. To je rekao u izjavi na TV Pink 30. aprila, iako ovih dana predsednica parlamenta Ana Brnabić na Tviteru tvrdi da je to „smehotresno, jer nije Vučić plasirao temu izbora 12. jula, već Miroslav Aleksić“.

Početni rok za raspisivanje ovih izbora počeo je da teče ovog utorka, što znači da bi u naredne dve nedelje trebalo da se donese odluka o izlasku na birališta ovog datuma.

U svakom slučaju Vučićeva odluka o izborima zavisi od više faktora, od kojih se najvažniji odnosi na istraživanja javnog mnjenja.

Sagovornici Nedeljnika prenose da se Vučić tekstem u „Kuriru“ nije obraćao apstinentima, neodlučnim biračima ili protivnicima koje hoće da dobije na svoju stranu, već da je isključivo usmeren ka „naprednjacima“.

Sada je pitanje da li je „desna kolona“ zapravo „peta kolona opozicije“. Posebno kada se vidi kakav tretman imaju u obraćanjima vlasti, ali i ponašanju svih državnih organa. U tom kontekstu, prošle nedelje se pojavio i jedan vrlo znakoviti intervju sa mesta sa kojeg se kreira politička realnost u Srbiji

Navodni razlog za to je da je internim istraživanjima javnog mnjenja primećen sve veći odliv izvornih naprednjaka, nezadovoljnih politikom stranke i njihovim ponašanjem. I upravo zato, Vučić sada pokušava da svoju bazu uveri da treba da ostanu „lojalni“ i da će se neke stvari unutar stranke menjati.

Ako je verovati istim izvorima, drugi rezultati tih istraživanja pokazuju i druge nepovoljne rezultate za aktuelnu vlast. Prenose se tu razne informacije o rasponu između najboljeg i najgoreg rezultata, ali Nedeljnik nije imao uvid u rezultate ovih istraživanja, te je nemoguće u ovom trenutku proveriti tačnost ovih tvrdnji.

U svakom slučaju, kažu, rezultati su drugačiji od onih koje je Faktor plus javno saopštio krajem aprila, a po kojem SNS, navodno, stoji na 46,7 odsto, a studentska lista na 28,7%.

Drugi bitan faktor za raspisivanje „letnjih izbora“ jeste stanje u opoziciji i studentskom pokretu.

Ako je verovati pojedinim izvorima, razjedinjenost na strani protivnika režima bila je jedan od bitnih faktora u razmatranju da se izbori raspišu tokom leta.

Vučić je, zapravo, računao na najmanje tri opozicione kolone – studentsku listu, proevropsku opoziciju i koaliciju desno orijentisanih stranaka. Takođe, ima priča da se sprema i više manjinskih lista koje bi sa manjim brojem glasova dobile više mandata koji mogu biti odlučujući tas na vagi buduće vlade.

U ovoj situaciji, Vučić bi mogao da računna na najviše osvojenih mandata i onda bi postizbornim inženjeringom (čitaj: kombinacijom štapa i šargarepe) mogao da privuče na svoju stranu one koji bi bili kolebljivi na opozicionim listama.

I ta situacija je bila izvesna do prošle nedelje kada je Zeleno-levi front (ZLF) odlučio da će, u slučaju letnjih izbora, podržati studentsku listu. Iako je ZLF praktično bio jedna od temeljnih stranaka proevropskog opozicionog bloka, ova stranka je promenila raniju odluku na zahtev lokalnih odbora i članstva. Mnogi njihovi članovi, inače veoma aktivni na protestima i u zborovima, smatrali su da je vreme da se podele ostave po strani, dok se za to ne stvore normalni politički uslovi, odnosno do promene aktuelne vlasti.

Ova odluka je promenila odnose na opozicionoj sceni jer je ostatku ovog bloka sada veoma teško da samostalno izađe na letnje izbore, ukoliko do njih dođe. Lideri tog bloka, u kojem su Narodni pokret Srbije (NPS), Stranka slobode i pravde (SSP), Srbija centar (SRCE), Pokret slobodnih građana (PSG), Socijaldemokratska stranka (SDS), Ekološki ustanak i Novo lice Srbije, sastali su se u utorak uveče u Beogradu da bi razmotrili dalje poteze.

Nezvanično, odlučeno je da se naruči ozbiljno istraživanje javnog mnjenja koje bi pokazalo najbolje metode za izlazak na izbore, odnosno koja opcija bi imala najviše šansi da pobedi. U tom smislu, od istraživanja se očekuju odgovori na pitanje da li ova opcija treba da podrži studentsku listu kao ZLF ili da izađe na izbore u sopstvenom bloku.

Treća opcija koju razmatraju jeste takozvana „catch all“ opcija koja bi obuhvatila sve opozicione političke stranke, budući da se i SNS i studenti smatraju upravo „catch all“ opcijama, bez jasnih ideoloških odrednica.

Dušan Milenković, politički konsultant, kaže za Nedeljnik da su ranija istraživanja pokazala da bi dve kolone, pored studentske liste, bile dobra kombinacija za pobedu, ukoliko te tri kolone saraduju i imaju dogovor za promenu vlasti.

„Postoji značajan broj glasača koji želi da glasa ili za jasno određene pro EU stranke ili jasno određene nacionalističke stranke, i za sada taj broj glasača jeste dovoljan da obe kolone pređu cenzus“, kaže Milenković.

On dodaje da šanse za promenu vlasti drastično opadaju kako se opozicija mrvili u mnogo kolona, dok je sa malim brojem kolona razlika u šansama minimalna.

„Dakle mnogo je važnije ne dozvoliti mrvljenje nego cepidlačiti oko toga da li antirežimski front ide u jednoj, dve ili tri kolone“, kaže Milenković za Nedeljnik.

Ipak, najveća nepoznanica u opozicionom bloku je ono što se dešava na desnom spektru političke scene. Ponašanje Miloša Jovanovića i Novog DSS-a deluje zbunjujuće mnogima, pre svega zbog činjenice da se ta stranka ponaša kao da deluje samostalno, a ipak njihova popularnost i podrška među biračima govori da za to nemaju previše uporišta.

„Kad je neko ispod cenzusa, on traži koalicione partnere i saveznike sa svake strane da bi politički opstao, a Novi DSS

Ranija istraživanja pokazala su da bi dve kolone, pored studentske liste, bile dobra kombinacija za pobedu na izborima, ukoliko te tri kolone saraduju i imaju dogovor za promenu vlasti nakon izbora

Dušan Milenković, politički konsultant

ipak upadljivo odbija bilo kakve razgovore o zajedničkom nastupu“, tvrdi jedan od opozicionara za Nedeljnik.

Miloš Jovanović se nije javljao na pozive Nedeljnika, ali nezvanične informacije govore da ta stranka ima neku vrstu komunikacije sa ostalim desničarskim pokretima sa kojima, navodno, priprema zajednički nastup na izborima.

U tom kontekstu najčešće se spominju dr Branimir Nestorović, vođa pokreta „Mi – Snaga naroda“, dr Dana Grujičić, koja sa mrežom organizacija pravi Suverenistički savez, i Vladimir Gajić, predsednik Narodne stranke.

Ova kolona bi gotovo sigurno prešla cenzus i mogla bi da bude jezičak na vagi u postizbornoj matematici gde ni vlast sa jedne ni studenti i opozicija sa druge strane ne bi imali većinu. Drugim rečima, veoma lako bi moglo da se desi da upravo od ovog bloka zavisi buduća vlast Srbije.

Nije naodmet podsetiti na činjenicu da je desni blok pokušao da se ujedini i uoči prethodnih parlamentarnih izbora. Bio je i zakazan sastanak u Novom DSS-u, koji su u poslednjem trenutku sabotirali iz tada opozicionog pokreta Zavetnici.

Desna kolona je tada izašla razjedinjena na izbore, Zavetnici sa Dverima nisu prešli cenzus, ali je Milica Đurđević Stamenković ušla u vladu. Drugi vođa te koalicije Boško Obradović nije dobio resor, pa je prešao u kafedžije.

Aleksandar Vučić danas ne propušta priliku da podseti u gostovanjima na režimskim televizijama kako mu je Obradović tražio da uvede neradnu nedelju, ali da ga je ovaj odbio.

I zbog toga je i sada pitanje da li je „desna kolona“ zapravo „peta kolona opozicije“.

Posebno kada se vidi kakav tretman imaju u obračunima vlasti, ali i ponašanja svih državnih organa.

U tom kontekstu, prošle nedelje se pojavio i jedan vrlo znakoviti intervju sa mesta sa kojeg se kreira politička real-

nost u Srbiji.

Svoja razmišljanja sa javnošću podelio je, preko nedeljnika „Kompas“, Relja Željki, načelnik Uprave za analitiku BIA.

Reč je o jednoj od najznačajnijih pozicija u državi jer analitičari ove uprave pripremaju izveštaje za državni vrh i na osnovu svih operativnih informacija, u normalnim okolnostima određuju se potezi države. Jednostavnije, javnost je dobila zanimljiv uvid u razmišljanja čoveka od čijih izveštaja zavisi šta Vučić priča i kako odlučuje.

Sudeći po onome što je Željki ispričao, studenti i građani koji su prvo tražili pravdu za stradale u padu nadstrešnice, a onda kada pravde nije bilo, zatražili izbore, dakle jedino legitimno sredstvo za promenu vlasti, nisu to radili, već su bili nosioci „obojene revolucije“ koji vode „hibridni rat“ i žele da izazovu „građanski rat“.

Željki, baš kao i Vučić, tvrdi da su protesti zapravo „obojena revolucija koja je obilato finansirana iz inostranstva“, ali, baš kao i Vučić, za to ne nudi ni jedan jedini dokaz. Ko to navodno plaća građansko nezadovoljstvo?

„Nevojnim sredstvima izvršen je udar na same temelje srpskog društva, stvarana je atmosfera antagonizovanja političkih neistomišljenika do mere da su kreatori obojene revolucije kao jedino rešenje srpskom narodu nudili autodestrukciju sve do izazivanja građanskog rata...“, rekao je Željki.

On je dodao da je „obojena revolucija“ u proteklom periodu bio „apsolutni prioritet“ BIA, a onda ispalio i jednu pretnju.

„Ko je u tome učestvovao nesvesno, postao je puko oruđe u rukama kreatora hibridnog rata protiv Srbije.“

Ko je to činio i čini svesno, treba na sebi trajno da nosi žig izdajnika nacionalnih interesa“, rekao je šef analitike BIA.

Građani, politički neistomišljenici ove vlasti tako su dobili odgovor kako ih tretira služba koja bi trebalo da štiti državu od stvarnih pretnji, a ne od svojih građana.

A dobili su i naznaku kako da provere da li će ona „desna kolona“ zaista biti opoziciona.

Samo ih pitajte da li misle da su protesti nakon pada nadstrešnice – „obojena revolucija“.

Ako tvrde isto što tvrde Vučić i Željki, onda znate da se na njih ne odnosi ova formulacija o „žigu izdajnika“. **N**

Eden vinarija – jedinstveno iskustvo

Planirate predah u prirodi, kompanijsko okupljanje na kome će se posao neosetno preplitati sa druženjem i uživanjem, ili želite da važan trenutak obeležite na poseban način? Imamo odličan predlog za vas

U šuškana u selu Ranilović, u blizini Arandelovca, samo sat vremena vožnje od Beograda u okruženju koje pruža mir i potpuno zaokuplja vašu pažnju, nalazi se Vinarija Eden – idealna destinacija za kratko bekstvo iz gradske užurbanosti i buke.

Na uzvišenju sa koga se pruža pogled od 360 stepeni na obronke planina Bukulja i Kosmaj, u objektu modernog vinarskog stila, priroda, zelenilo i čokoti vinograda stalno su vam nadohvat ruke. Bilo da sedite na terasi, opuštate se u „chill“ zoni ili uživate u prijatnom ambijentu degustacione sale.

Uostalom, čim se udobno smestite na terasu, začujete prve zvuke sipanja Eden vina i probate prve zalogaje iz restorana iz kojeg se neosetno širi zvuk užurbanosti, a

osetno odličan miris, shvatićete – ovde vreme sporije teče, a sati se ispunjavaju shodno vašim željama.

Zato je Vinarija Eden dobro mesto za sve vrste okupljanja. Poslovna druženja, za koja je rezervisana opremljena sala za rad do 50 osoba, neosetno se pretvaraju u dan koji vaš tim pamti kao posebno iskustvo. Kompanijske ili privatne proslave postaju događaj koji se prepričava, a opuštено druženje sa prijateljima ili porodicom doživljaj koji svi želite da ponovite.

Mnogobrojni posetioci, uz sve to, ističu da je njihov omiljeni deo boravka u Vinariji Eden šetnja kroz vinograd i vođeni obilazak procesa proizvodnje Eden vina – od podruma do prostora za odležavanje u hrastovim buradima. Njihov doživljaj govori da tek nakon što dodirnete čokote

loze od kojih nastaje Eden vino i otkrijete posvećenost s kojom se pravi, postanete svesni zašto je Vinarija Eden totalno drugačije iskustvo. Ako još unapred najavite i domaćini vam organizuju degustaciju ili uparivanje vina s hranom, nećete imati izbora do da se pridružite klubu onih koji čim sednu za šank wine bara ili sto omiljenog restorana naručuju Eden vina.

U svakom slučaju, kući ćete se vratiti sa doživljajem da ste svoj dan proveli na najbolji mogući način. Na to će vas podsećati boca vina koju ćete sasvim sigurno želeći da ponesete iz wine shop-a. Biće to odličan razlog da se vratite.

Eden vina možete pronaći u svim bolje snabdevenim vinotekama, vinskim barovima i restoranima. Saznajte više na vinarijaeden.rs

Bahata Amerika, podmukla Kina i kratkovida Evropa

Tramp je nameravao da se trijumfalno pojavi u Pekingu krajem marta, kada je prvobitno bio zakazan samit, sa Venecuelom i Iranom pod kontrolom i serijom zahteva za Si Đinpinga. Otpor Irana ne samo što je odložio sastanak na vrhu već je i preokrenuo odnos dvojice rivala. Vašingtonu je potrebna pomoć Pekinga da zatvori sukob u Persijskom zalivu, a da, žargonski rečeno, sačuva obraz

Piše Željko Pantelić, dopisnik Nedeljnika iz Rima

Kineski predsednik Si Đinping je od preuzimanja vlasti počeo proces re-imperijalizacije Kine, izgradnje kulta ličnosti i krojenja imperatorske uloge. Rekordnih 1.200 milijardi spoljnog trgovinskog suficita Kine u prošloj godini nije rezultat sposobnosti kineskih industrijalaca, preduzetnika ili kineskog ekonomskog sistema, već beskrupulozne upotrebe ekonomije, trgovine i finansija u političke svrhe budući da država subvencionira kineske kompanije, stimuliše i finansira prodaju dobara ispod tržišne cene s ciljem da uguši čitave industrijske sektore u drugim zemljama, pre svega u Evropi i Americi.

Tome treba dodati i veštačko držanje niske vrednosti juana kako bi kineski proizvodi bili još konkurentniji.

Indikativno je da Peking s jedne strane podržava propagandne kampanje za „zelenu planetu“ i tzv. „zelene politike“ i stigmatizovanje upotrebe fosilnih goriva u EU i SAD, a samo u prošloj godini Kina je otvorila novih 50 električnih centrala na čvrsta fosilna goriva. Drugi, prividni paradoks je da je Narodna Republika istovremeno najveći zagađivač čovekove okoline na svetu – o čemu znaju nešto i stanovnici Bora – i gotovo monopolista u prodaji solarnih panela i drugih instrumenata i uređaja za proizvodnju „čiste energije“.

Takođe, dok se Kina zalaže verbalno za slobodnu trgovinu, poštovanje pravila STO i dok kupuje i, eufemistički rečeno, neovlašćeno pozajmljuje sve što može

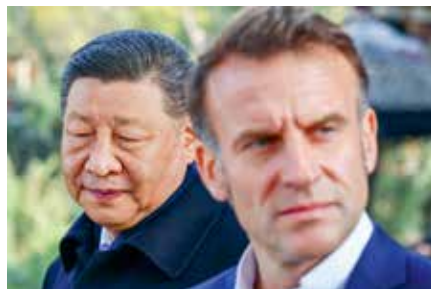
na Zapadu, sistemski zabranjuje kupovinu kineskih kompanija od zapadnih i reciprocitetni pristup svom tržištu evropskim i američkim kompanijama.

U političkom smislu Kina podržava Rusiju u invaziji na Ukrajinu, kao i sve vlasti koje imaju antizapadne, antiameričke ili antievropske pozicije, od Severne Koreje i Irana do Srbije.

(ZLO)UPOTREBA EKONOMIJE U POLITIČKE SVRHE

Istovremeno, režim u Pekingu zloupotrebljava i činjenicu da poseduje dobar deo tzv. retkih metala za kažnjavanje država koje dovode u pitanje kinesku politiku, interese ili ne ispunjavaju želje Džongnanhaja. O tome nešto znaju u Japanu, Norveškoj, Australiji, Litvaniji, ali i u afričkim i azijskim zemljama.

Način na koji je Kina sprečila zvanič-

Ako neko na Zapadu misli da je približavanje Kini dobar odgovor na Trampov „bulizam“, onda se nalazi na pogrešnom putu

nu posetu tajvanskog predsednika Vilijama Laja Esvatiniju, nekadašnjem Svazilendu, inače jedinog afričkoj zemlji koja priznaje Tajvan uz ostalih 11 na planeti, ukazuje dokle su u Pekingu spremni da idu u ucenama.

Komunistički režim je prvo svim silama vršio pritisak na vlasti u Esvatiniju da otkazu posetu Laju. Kada u tome nisu uspeali, fokusirali su se na presi-ju okolnih država, Sejšele, Mauricijus i Madagaskar, da zabrane prelet aviona u kome bi se nalazio tajvanski predsednik na putu za Esvatini. Pod direktnom pretnjom ekonomskih i trgovinskih kaznenih mera, tri afričke zemlje su popustile i zabranile su prelet aviona tajvanskog predsednika.

Otkazivanje posete Laju iskorišćeno je za lansiranje kampanje za liderku Kuomintanga Čeng Livun koju je u istoj nedelji primio predsednik Si Đinping u Pekingu. Čeng Livun i Kuomintang, stranka koju je osnovao Džang Kaj Šek, predstavljaju uzdanicu Džongnanhaja da bez upotrebe vojne sile može da zauzme Tajpej. Još jednom se potvrđuje da su ekstremna levica i ekstremna desnica mnogo više slične nego što to žele da priznaju.

DŽIMI LAJ I PRAVO LICE KINE

Presuda na dvadeset godina zatvora Džimiju Laju, pacifisti i dugogodišnjem borcu za demokratiju, slobode i prava ljudi u Hongkongu, trebalo bi da bude poslednje zvono uzbune za savest Evropljana i Amerikanaca koji odbijaju da vide pravo lice Kine.

Osnivač „Apple Daily“, najtiražnijeg dnevnog lista do njegovog nasilnog zatvaranja 2021. godine od režima u Pekingu, primer je kako završava svako ko se usudi da kritikuje vlast u Pekingu i ko se odvaži da se bori za slobodu i prava građana. Taj nauk bi trebalo da imaju pred očima svi oni koji misle da komunistička Kina može da bude alternativa za SAD.

Dakle, ako neko na Zapadu misli da je približavanje Kini dobar odgovor na Trampov „bulizam“, onda se nalazi na pogrešnom putu. Uspostavljanje bliskih odnosa sa Kinom kako bi se poslao signal Trampovoj administraciji da zapadne zemlje imaju alternativu ili barem druge opcije, što im omogućava da odole ucenama i nasilničkom ponašanju Vašingtona, pravljenje je medvede usluge. U toj igri gube Amerikanci i Evropa a dobija samo Kina.

Zapadne države ne bi trebalo da se ujedinjuju sa Kinom protiv Trampove Amerike, već da se zajedno i koordinisano pozicioniraju prema Kini čekajući da uragan Tramp prođe. Tim pre što su potezi Kine na ekonomskom i trgovinskom planu, sa strateške tačke gledišta, daleko više neprijateljski nego Trampovi. To posebno važi za Evropu

čija je industrija na meti Pekinga. Jedini saveznik Evrope u odbrani od kineskih predatorskih ambicija, hteli to da priznaju u EU ili ne, jeste Amerika.

UPADANJE ZAPADA U KINESKU ZAMKU

Sa pragmatične tačke gledišta, i iz ugla zapadnih lidera, svaka poseta Pekingu može da se opravda brojnim ekonomskim ili taktičkim motivima.

Međutim, prihvatajući kineska pravila igre i uslove zapadni lideri postaju dekor ili statisti projekta Pekinga čiji je cilj da prikaže Sija kao najjačeg svetskog lidera a Kinu kao najmoćniju državu sveta.

Takođe, zapadni lideri koji su u poslednjih par godina pohodili Peking bili su primorani da prave ustupke komunističkom režimu podrivajući kredibilitet Zapada, što se videlo kroz odbijanje pojedinih zapadnih država da sankcionišu kineska preduzeća koja direktno ili indirektno pomažu rusku agresiju na Ukrajinu.

U prethodnih godinu i po dana Si Đinping je primio u Pekingu čitavu armiju zapadnih premijera i predsednika,

Način na koji je Kina sprečila zvaničnu posetu tajvanskog predsednika Vilijama Laja Esvatiniju, nekadašnjem Svazilendu, inače jedinog afričkoj zemlji koja priznaje Tajvan uz ostalih 11 na planeti, ukazuje dokle su u Pekingu spremni da idu u ucenama

od nemačkog kancelara Merca, francuskog predsednik Makrona, britanskog premijera Starmera, do premijera Španije Sančeza, Kanade Karnija i Australije Albanzeza.

Manje je poznato da Peking svim posetiocima nameće ne samo protokolarnu etiketu već im stavlja do znanja da sve žalbe i kritike, pod uslovom da ih imaju, mogu da iznesu samo u privatnoj formi, iza zatvorenih vrata, dok u javnim nastupima na kineskom tlu moraju da izbegavaju iznošenje stavova o ljudskim pravima, demokratiji, slobodama, a eventualne otvorene sporove sa Kinom da predstavljaju kao rešive nesporazume. Od gostiju se očekuje i da koriste pojmove kao što su „strateško partnerstvo“, „jačanje saradnje“, „produbljivanje veza“, „reset“.

Sve prethodno rečeno služi za gloriifikaciju Kine i kreiranje slike da se svet modeluje po slici i prilici Narodne Republike i da ona ponovo, defakto, postaje Centralna imperija.

GRLATI S TRAMPOM, ČUTLJIVI SA SIJEM

Poseta španskog premijera Pedra Sančeza Peking u eklatantan je primer zapadnih lidera koji koriste oštru retoriku protiv SAD i Trampa, osuđuju bez pardona kršenja ljudskih i nacionalnih prava ako su počinili Zapad i Izrael a upotrebljavaju vrlo mek, pomirljiv i tih rečnik prema Kini i Siju i relativizuju kršenja ljudskih prava i sloboda kada autori ne dolaze sa Zapada.

Nemački kancelar Fridrih Merc i pored toga što je Kina bukvalno „pokrala“ nemački *know how* u brojnim sektorima opredelio se za pragmatično ćutanje. Koliko je bio glasan protiv Trampove neprijateljske carinske politike, toliko je bio ćutljiv na činjenice da je izvoz nemačkih automobila u Kinu doživeo vertikalni pad od 70 odsto a izvoz alatnih mašina je pao za trećinu. Teško je izmeriti da li je dugogodišnja politika bivše kancelarke Angele Merkel bila više kratkovida prema Rusiji ili Kini.

Jedini evropski lider koji je digao glas pred Kinezima bio je Emanuel Makron. Francuski predsednik je upozorio da Kina „davi“ svoje partnere i uništava njihove privrede i da će svojim ponašanjem primorati druge zemlje da povećaju carine kako bi se zaštitile od nelojalne i nekorektno kineske konkurencije.

Istini za volju i turski predsednik Redžep Tajip Erdogan digao je glas u zaštitu Ujgura izloženih sistemskoj diskriminaciji u Kini, ali se u poslednjih nekoliko godina i on prilično učutao, preusmeravajući svoju brigu prema Palestincima koji, izgleda, u političkom smislu, mnogo više vrede od Ujgura.

KINA VERUJE DA JE MOĆNIJA OD AMERIKE

U odnosima između Kine i SAD došlo je do značajne promene. Pritisci Vašingtona vezani za trgovinu i tehnologije u Peking u se ne doživljavaju više kao egzistencijalne pretnje i posledično ne primoravaju Kineze da pristanu na kompromise. Naprotiv, od kada je Si učvrstio vlast, takvi američki potezi tretiraju se kao izazovi koji mogu

Kineska strana insistira na tri glavna pitanja u odnosima sa SAD. Ona su slikovito nazvana „Tri T“ pošto se radi o trgovini (trade), tehnologiji i Tajvanu. S druge strane Amerikanci nastupaju sa setom od pet ključnih pitanja: Boeing, Beef, Beans, Board of Trade i Board of Investment

lako da se neutrališu koristeći komparativne prednosti Kine u odnosima sa SAD i da se pretvore u prednost Pekinga.

Na unutrašnjem planu režimska propaganda širi narativ o nezaustavljivom propadanju SAD, dok se Kina predstavlja kao zemlja stabilnosti, sigurnosti i prosperiteta. Ne radi se o nečem novom, takve priče Peking plasira već 20 godina, kvalitativna razlika je u agresivnosti i probojnosti, a pojačane su značajno u poslednje dve-tri godine.

Kineski propagandisti lansirali su na društvenim mrežama mim „the US kill line“ čiji je cilj da pokaže da je u Americi sve lažno i da većina ljudi živi na ivici egzistencije: dovoljno je da izgube posao, da imaju zdravstvene probleme, nepredviđene troškove ili jednostavno povećanje kirije za stanovanje i oni su ekonomski uništeni, ili na „kill line“.

Paralelno, preko društvenih mreža pod kontrolom vlasti, poput Tiktoka, Kina je lansirala fraze tipa „You met me in a very Chinese moment of my life“ pokušavajući da plasira ideju među mladima da su Kina i kineski proizvodi „cool“.

Režim uverava Kineze da Amerikanci i pored toga što zarađuju pet-šest puta više žive gore od njih a uz to su izloženi kriminalu, nasilju i sveopštoj nesigurnosti. Kineski televizijski dnevnici u prvih dvadeset minuta prikazuju isključivo priloge o uspesima i podvizima predsednika Sija, partije i Kine, a preostalih pet-šest minuta koristi se za narativ o sve bližjoj propasti Amerike.

REŽIM NE VERUJE GRAĐANIMA KINE

Dok šire propagandu o problemima SAD, kineske vlasti pojačavaju kontrolu i represiju nad sopstvenim stanovništvom pokušajući da nemaju veliko poverenje u one kojima vladaju i pored toga što su nacionalizam i šovinizam poprilično uzeli maha u Narodnoj Republici.

Kineska komunistička propaganda vodi već neko vreme kampanju protiv bolje nedefinisanih stranih obaveštajnih službi koje šire nezadovoljstvo i nepoverenje mladih Kineza prema vlastima u Peking u. Zvuči poznato, zar ne?

Iza prividno superiorne pozicije Pekinga krije se serija indikatora koja ukazuje na ozbiljne probleme u Kini. Sijev režim ne uspeva da podigne unutrašnju potrošnju koja je daleko od neophodne za jednu supersilu, posledično kineska ekonomija i dalje previše zavisi od izvoza. Plus, nezaposlenost mladih je izuzetno visoka, tržište nekretnina još uvek nije izašlo iz krize a vlasti ne uspevaju da zaustave demografski pad.

Nesigurnost i nervoza vide se i kroz masovne čistke u partiji i vojsci. Nedavno su osuđena na smrt dvojica bivših ministara odbrane u klasičnim staljinističko-maovskim procesima. U prethodne dve godine kažnjeno je ili je bukvalno nestalo na stotine funkcionera i oficira, uključujući i one u vrhu civilne i vojne piramide vlasti. Takve čistke nisu viđene od vremena vlasti Mao Cedunga. Centralna vojna komisija, telo koje kontroliše vojsku, ostala je sa samo dva eksponenta, predsednikom Sijem i generalom Žangom zaduženim za borbu protiv korupcije, i pored toga što bi trebalo da se sastoji od sedam članova.

KINA I SAD

Donald Tramp je pre devet godina bio poslednji američki predsednik u zvaničnoj poseti Kini. Od Trampovog boravka u Peking u jesen 2017. godine američko-kineski odnosi su na nizbrdici. Trgovinski rat, pandemija kovid-19 raširena u Vuhanu, lansiranje kineskih balona za špijuniranje iznad SAD, tenzije oko Tajvana, proxy war u Ukrajini i na kraju carinski rat, doprineli su da relacije između dve zemlje budu najhladnije od uspostavljanja veza u režiji Henrija Kisindžera i Džou Enlaja na početku sedamdesetih.

Udaljavanje Vašingtona i Pekinga vidljivo je i kroz broj susreta i telefonskih razgovora predsednika dveju država. U prvoj deceniji ovog veka, američki i kineski šefovi država čuli su se, u proseku, šest puta godišnje, u drugoj deceniji taj prosek je pao na četiri i po, a u ovoj deceniji sveden je na 2,5.

Cilj samita u Peking u nije da poboljša odnose dveju strana Pacifika, a kamo-

li da reši postojeće sporove. Glavni domet je kreirati uslove i upotrebiti instrumente da ne dođe do nastavka pogoršanja odnosa. Drugim rečima, samit nema svrhu da kreira pretpostavke za izgradnju poverenja već da upravlja recipročnim strahovima i da obezbedi, kakva-takva, pravila strateškog nadmetanja dveju planetarnih sila, mnogo više orijentisanog na koegzistenciju nego na dominaciju jedne nad drugom.

„TRI T“ ZA KINU I „PET B“ ZA AMERIKU

Kineska strana insistira na tri glavna pitanja u odnosima sa SAD. Ona su slikovito nazvana „Tri T“ pošto se radi o trgovini (trade), tehnologiji i Tajvanu. S druge strane Amerikanci nastupaju sa setom od pet ključnih pitanja: Boeing (prodaja američkih aviona Kinezima), Beef (govedina), Beans (pasulj, ali ga treba shvatiti u širem smislu kao biljne proizvode), Board of Trade (zajedničko telo za regulisanje trgovine) i Board of Investment (zajedničko telo za investicije).

Kada je u pitanju trgovina, prioritet Pekinga je da produži primirje u carinskom ratu jer omogućava Kini da povećava svoj trgovinski suficit, od 1200 milijardi malo više od 200 milijardi dolazi iz razmene sa SAD (Kinezi su izvezli robu vrednu 308 milijardi evra u SAD a uvezli robu vrednu 106 milijardi).

Tehnologija se vrti oko poluprovodnika koji su fundamentalno važni za kinesku visokotehnološku industriju, ali i oko retkih metala koji su prioritet Amerikanaca jer žele da uravnoteže odnos sa Kinom u kontroli dragocenih elemenata za tehnološki razvoj.

Najteže pitanje ostaje Tajvan. Kina pretenduje na jezičku promenu u američkom stavu prema Formozi. Vašington je dosada koristio formulu da „ne podržava“ ambicije Tajvana da postane nezavisan, a Džongnanhaj bi želeo da Tramp napravi kvalitativni skok i upotrebi formulaciju da se SAD „protive“ nezavisnosti Tajvana. Sa američke strane, izuzetno teško pitanje je fentanil, sintetička droga koja iz Kine, preko Meksika, ulazi u SAD i odnosi svake godine na desetine hiljada života.

Kina ostvarenje plana „Tri T“ doživljava kao realizaciju strateških ciljeva čiji su ciljevi smanjivanje američkog pritiska na trgovinu i tehnologiju i jačanje kineskog odvrćajućeg faktora u Aziji, posebno

na granicama Kine. Tramp implementaciju agende „Pet B“ vidi kao dobar poslovni dogovor. U pristupu međusobnim sporovima vidi se u dobroj meri razlika dva suprotstavljena sistema. Si razmišlja u istorijskim okvirima, na duge staze i kroz industrijske i ekonomske cikluse, i pre svega strateški. Tramp je fokusiran na izborne cikluse, ili preciznije na midterm izbore u novembru.

Osnivanje „Board of Trade“ i „Board of Investment“ ima za cilj da obezbedi nastavak trgovine strateškim proizvodima i investicije između dve zemlje čak i u situacijama kada su politički odnosi uzavreli i krajnje napeti.

TRAMP I SI

Tramp vidi Sija kao jedinog planetarnog lidera ravnog sebi, i kao prema svim diktatorima koji imaju neograničenu vlast, njujorški tajkun gaji pomešani sentiment zavisti i divljenja.

Za kineskog predsednika Tramp ostaje nepredvidiv i opasan takmac, ali Si zna da su u SAD samo The Donald i hajtek tajkuni, počev od Ilona Maska, naklonjeni Kini. Državni sekretar i jedan od kandidata za američkog predsednika na sledećim izborima Marko Rubio je antikineski jastreb već decenijama. Američki kongres je ujedinjen protiv Kine, štaviše Kina je jedan od retkih argumenata oko kojih postoji gotovo konsenzus između republikanaca i demokrata na Kapitol Hilu.

Tramp i dalje veruje da ima odlične lične odnose sa Sijem i da zahvaljujući njima može da postigne „dilove“. Američki predsednik je prevazišao sebe pred posetu Peking u izjavivši da ga je predsednik Si uverio kako Kina ne šalje Iranu oružje, kao kada je izjavio u Helsinkiju, tokom prvog mandata, nakon susreta sa Putinom, da mu je ruski predsednik objasnio da se Kremlj nije mešao u izborni proces u SAD i da mu on veruje.

Tramp je nameravao da se trijumfalno pojavi u Peking u krajem marta, kada je prvobitno bio zakazan samit, sa Venecu-elom i Iranom pod kontrolom i serijom zahteva za Si Đinpinga. Otpor Irana ne samo što je odložio sastanak na vrhu već je i preokrenuo odnos dvojice rivala. Vašingtonu je potrebna pomoć Pekinga da zatvori sukob u Persijskom zalivu, a da, žargonski rečeno, sačuva obraz.

Ključni uslov za okončanje sukoba u očima Amerikanaca jeste novi dogovor

ili sporazum o limitiranju nuklearnog potencijala Islamske Republike. U postojećim okolnostima taj cilj je moguće ostvariti samo uz asistenciju Kine ili pojačavanjem ratnih dejstava, što je malo verovatno imajući u vidu logističke probleme SAD. Si, zasada, primenjuje taktiku Sun Cua, čeka i pobeđuje bez borbe, maksimalno profitirajući na pogrešnim potezima protivnika, šireći uticaj Kine i imidž zemlje koja donosi stabilnost i sigurnost.

TROUGAO KINA-IRAN-SAD

Ekonomska stabilnost i odnosi sa Amerikom važniji su za Peking od relacija sa Iranom, ali to ne znači da Kina ne koristi Iran za ostvarenje svojih taktičkih i strateških ciljeva. Kina će pokušati da maksimalno podigne cenu američkog napada na Iran kako bi držala što duže i što dalje američku flotu od svojih obala i Južnog kineskog mora, kroz koje prolazi 80 odsto robe koju Kina izvozi.

Iran je tek peti snabdevač Kine naftom, iza Saudijske Arabije, Iraka, Omana i Rusije, tako da je prilično evidentno zašto je za Kinu mnogo veći problem blokada Hormuskog zaliva jer kroz taj moreuz prolazi trećina nafte koju konzumira Kina i četvrtina gasa.

Kini je potreban prohodan Hormuski moreuz jer ne želi da zavisi od ruske nafte i gasa. Invazija na Ukrajinu i posledični prekid relacija sa EU, uključujući i energetske, gurnuli su Rusiju u zagrljaj Kine. Peking je maksimalno iskoristio ukazanu priliku da primora Moskvu da mu prodaje po bagatelnim cenama naftu i gas i da ih uz to plaća u juanima.

Ipak, Sijev režim i pored proklamovanog prijateljstva bez granica sa Putinom, ne želi da zavisi ni u jednom segmentu od Rusije, a pogotovo ne u strateškom kao što je energetske. Jednostavno, neće da dozvole priliku Kremlju da izađe iz ugla i podređenog položaja u odnosima vis-a-vis sa Džongnanhajem, odnosno uloge junior partnera.

Tramp i njegovi najbliži saradnici Džej Di Vens i Pit Hegset serijom poteza pokazali su sve slabosti Amerike, počev od toga da nema kapacitete da proizvodi dovoljno naoružanja za intenzivne ratove, da nije u stanju da vodi ratove na više frontova, i što je najgore, da nema kapacitet i snagu da završi u svoju korist ratove koje započne. **N**

ZAŠTO IMPERIJE PROPADAJU?

Jedan mali potres spolja i srušiće se. Iako će do poslednjeg časa delovati grandiozno. Monumentalno. Neoborivo

Piše Milan St. Protić

Jednostavan odgovor bi bio zato što ništa nije večno, pa nisu večne ni imperije. Poput ljudskog života i imperije imaju svoj početak, svoje trajanje i svoj kraj.

Odveć jednostavan. Jer i ljudski se život uvek završava iz određenog uzroka. Nema smrti a da nečim, poznatim ili nepoznatim, otkrivenim ili neotkrivenim, nije prouzrokovana.

No, počnimo od osnovnog. To nam postaje običaj u ovim napisima, reklo bi se.

Dakle, kako bismo definisali imperiju? Doslovno, to je druga reč za carstvo, mada se ponekad i kraljevstva, pa i republike tim nazivom obeležavaju. Očigledno, uprkos etimologiji, imperije nose šire i raznovrsnije značenje od onog doslovnog.

Za definiciju imperije bitna je dugovečnost, i to viševjekovna dugovečnost. Bilo je osvajачkih poduhvata neverovatno uspešnih, ali kratkotrajnih. Na um pada Aleksandrova vladavina Grčkom ili vladavina Stefana Dušana Srbijom.

Imperija bi se, otud, mogla odrediti kao država sposobna da vlada nad ogromnim prostranstvima i različitim narodima. Ta sposobnost podrazumeva uspostavljanje sopstvenog političkog, pravnog i ekonomskog ustrojstva nad drugima. Ovde je ključna reč – nametanje. No ono što je najosobnija karakteristika imperije jeste njena vojna sila, vojna dominacija, prevlast na bojnopolju. Ovo se ne odnosi isključivo na brojnost i organizovanost, nego i na tehnološku nadmoć, veštinu ratovanja, potkovan komandni kadar. Bez vojne moći, nema imperije.

Imperija, kazuje nam istorija, može biti i monarhija i republika. Ima prime-

ra i onih imperija koje su tokom svog imperijalnog postojanja bile i jedno i drugo. Antički Rim ili Rusija od carizma do staljinizma.

Rim nesumnjivo predstavlja najveću i najtrajnu imperiju starog veka. Mogla bi se predložiti, sa dosta argumenata, i ovakva tvrdnja. Rim je uspostavio temeljne kriterijume i principe za onaj fenomen što se imperijom naziva. Istovremeno i prvi i najdužeg trajanja, Rim je mnogim potonjim imperijama služio kao uzor i kao nadahnuće. Ali i kao izvor legitimnosti.

Zapadni Rim postojao je bezmalo hiljadu godina: od 309. pre Hrista do 476. po Hristu. Od toga tačno polovinu je proveo kao republika i polovinu kao carstvo. Prelomna godina bila je 27. pre Hristovog rođenja kad se Oktavijan Avgust proglasio za prvog rimskog imperatora.

Istočno rimsko carstvo, koje se još naziva Vizantijom, nastavilo je još jedan ceo milenijum: do konačnog pada Konstantinopolja pod osmansku vlast 1453.

Rim je vladao najvećim delom dotad poznatog sveta, to jest čitavim sredozemnim basenom. Zato je, s pravom, bio i ostao imperija nad imperijama. Sinonim za imperiju. Sama suština imperijalizma.

Zašto je propao?

Propao je, najzad, u sadejstvu i jednovremenosti unutrašnjih i spoljašnjih faktora. Bez tog sadejstva i te jednovremenosti, jamačno, ne bi propao. Ali onda kad su se stekla oba uslova nije više mogao opstati. Ironija istorije leži u tome što su i zapadni Rim i Vizantija nestali na gotovo identičan način. Oslabljeni iznutra nisu se mogli vojno odupreti nailazećoj,

vitalnijoj i borbenijoj sili.

U prvom slučaju radilo se o germanским plemenima. U drugom su to bili osmanski Turci. Za razliku od Germana, Osmanlije su bile očarane civilizacijom koju su porazili. Sveta (Aja) Sofija, Justinijanova bazilika pretvorena u džamiju stoji kao najupadljivije i najmonumentalnije svedočanstvo tog procesa. Istanbulska Plava džamija predstavlja dokaz tog osmanskog podražavanja vizantijskog stila u graditeljstvu.

Rim koji se toliko dugo opirao hrišćanstvu, gušio ga i proganjao, postao je, početkom četvrtog veka, njegov nosilac poznatim Milanskim ediktom cara

Konstantina. Rimski rušitelji i nasljednici od sve rimske baštine preuzeli su jedino hrišćanstvo. I s njim neraskidivo povezan latinski jezik. Sva ostala politička, filozofska, kulturna i pravnička dostignuća bila su zaboravljena, često i zabranjivana, sve do renesanse u petnaestom veku.

Vizantija je, sa svoje strane, bila lučonoša istočnog, pravoslavnog hrišćanstva, prenoseći tu tradiciju na narode pod svojom vlašću, uključujući, naravno, i Srbe. Velika šizma, raskol zapadnog i istočnog hrišćanstva sredinom jedanaestog stoleća (1054), takođe je odslikavala negdašnju rimsku podjelu carstva.

Društvena degeneracija je davnašnja boljka Rima. Na svom vrhuncu, Rimljani, preciznije rimski građani, stigli su do onog psihičkog stanja čoveka u kom se blagoutrobije i hedonizam pretvaraju u dekadentnost

Društvena degeneracija je davnašnja boljka Rima. Na svom vrhuncu, Rimljani, preciznije rimski građani, stigli su do onog psihičkog stanja čoveka u kom se blagoutrobije i hedonizam pretvaraju u dekadentnost. To je onaj momenat

kad se civilizacijske tekovine prenose kolena na koleno, kad počinje da sazne borba za unapređivanje materijalnih uslova života, za opstanak, Darwinovom logikom. Rđavost, slabost, neotpornost, lenjost. Na kraju je ostala prazna ljuštura prohujale veličine i snage. Zapadni Rim srušio se poput kule od karata. Jedan udarac neprijatelja i bilo je gotovo.

Rim nije bio puka imperija. Bio je više od toga: jedan univerzum. Jedan sistem vrednosti, institucija i normi. Jedan pogled na svet. Sveobuhvatan, ako ne i apsolutan.

Špansko kraljevstvo je Evropi otkrilo sva bogatstva američkog kontinenta

i tamošnjih žitelja. U neverovatno brutalnom pokoravanju autohtonih plemena i njihovih kultura, Španci su punili svoje lađe američkim dragocenostima i od tog blaga izgradili svoju imperiju. Špansko pomorstvo, dovedeno do ondašnjeg savršenstva geografije, nauke i umeća moreplovstva, bilo je najvećma motivisano zgrtanjem ogromnog imetka osvajajući i uzimajući od drugih. Uostalom, i španski termin „konkistador“ bukvalno znači zavojevač. Dočim, španska dekadencija je bila sasvim različita od rimske. Rimljani su se odali razvratu i bludu, pedofiliji i incestu, svakoj vrsti ovozemaljskog uživanja ma koliko skarednog i protivprirodnog. Španci su ogrezli u neverovatnom krvoproliću, netrpeljivosti prema drugačijem i porivu istrebljenja. Iste one godine u kojoj je Kolumbo otkrio Ameriku, kralj Ferdinand i kraljica Izabela izdali su dekret o Jevrejima: ili pokatoličenje ili izgon. Ono treće, finalno rešenje nije pomenuto, ali jeste primenjivano. Uporedo su raseljene i poslednje arapske naseobine u Španiji, ostaci Al Andaluz. Mavri su u kolonama napustili Španiju zanavek krećući se ka severnoj Africi i nazad ka Bliskom istoku. Potoci krvi proliveni su, ponavljam, nedužnih američkih plemena u pobesneloj španskoj pohlepi.

Završni čin došao je neočekivano. Neočekivano, ama neizbežno. Godine 1588. engleska flota je trijumfovala nad čuvenom, nepobedivom, španskom armadom u pomorskoj bici kod Gravelina. Bilo je to početak kraja jedne imperije i izlaz na veliku scenu jedne nove. Ta nova će se u svom klimaksu pretočiti u Dizraelijevu rečenicu: „Sunce nikad ne zalazi u Britanskom carstvu.“

No, pre pripovesti o Ujedinjenom Kraljevstvu i njegovom imperijalizmu, evo nekoliko redaka o Osmanskom carstvu, njegovim karakteristikama i sudbini. S obzirom na naše petovekovno iskustvo, nemoguće je, i nepravedno, preskočiti ga. Povrh toga, ono svakako ispunjava istorijske kriterijume za istinsku imperiju. Mada veoma specifičnu.

Turska se u osmanskoj epohi prostirala na tri kontinente (Azija, Evropa, Afrika). Njena vojska je tri puta stizala nadomak Beča. Osmanlije su vladali stotinama raznorodnih naroda i plemena među kojima je bilo i muslimana, i hrišćana i Jevreja, a bilo je i mnogobožaca.

Za definiciju imperije bitna je dugovečnost, i to viševjekovna dugovečnost. Bilo je osvajачkih poduhvata neverovatno uspešnih, ali kratkotrajnih. Na um pada Aleksandrova vladavina Grčkom ili vladavina Stefana Dušana Srbijom

Utemeljena u islamu, u poklapanju sultanata i kalifata, ona je, ipak, predstavljala svojevrsni most između civilizacija.

Osmanska agonija, sporo umiranje, produžilo se na čitavo stoleće, od početka devetnaestog do početka dvadesetog veka. Od one moći što je pretela habzburškoj prestonici na lepom plavom Dunavu, Turska imperija je, u konačnici, stekla nadimak „samrtni bolesnik na Bosforu“. Svaki pokušaj reformi ili modernizacije olupao se o bedeme inertnosti i tradicionalizma. I opet isti obrazac. Popuštajući iznutra zbog disfunkcionalnosti nekad uspešnog sistema, Osmansko carstvo je postepeno umiralo da bi, napokon, umrlo rađajući modernu, sekularnu republiku Mustafe Kemala.

Dok je raspolagala vojnom snagom, Osmanska imperija je bila strah i trepet. Uz to su i institucije jednog jedinstvenog društveno-političkog uređenja davale veoma pozitivan rezultat. A onda je sve krenulo nizbrdo do završnog kraha. Osmanska Turska je istrulila iznutra, spolja je do poslednjeg časa delovala kao imperija.

Ujedinjeno Kraljevstvo Velike Britanije izraslo je, reko, u najveću imperiju koju je čovečanstvo ikad videlo. Prostiralo se na sve kontinente i mnoga okeanska ostrvlja koja su njegovi moreplovci otkrivali i davali im nazive. To je bila kolonijalna imperija u autentičnom smislu zato što je jedan poredak važio u samoj metropoli, a potpuno drugačiji u prekomorskim posedima. Velika Britanija, zna se, prva je država parlamentarne demokratije. Uporedo s tim, sačuvala je svoje kraljeve i kraljice, kao i nasledno plemstvo. Ali, nekad najprivilegovaniji društveni sloj je postepeno ograničavan u povlasticama. Proces je okončan svođenjem na puku formu. Slično se događalo sa britanskim monarsima. Pretvoreni su u simbole državnosti s gotovo nikakvom vlašću.

U kolonijama su vladali britanski guverneri, upravitelji i vicekraljevi sa apsolutnim autoritetom i obespravljenim lokalnim stanovništvom. Ni slova „d“ od domaće demokratije, niti slova „p“ od domaće parlamentarizma.

Britansku imperiju je u stvari glave koštao Drugi svetski rat. Britanija se toliko istrošila tokom rata da više nije mogla izdržati konkurenciju dve savremene imperije, obe republike, ali sa nedvosmislenim globalnim aspiracijama: Sovjetski Savez i Sjedinjene Države.

Britanske kolonije su se oslobađale jedna za drugom stičući status nezavisnih država. Pokušaj sa Komonveltom kako bi se spaslo što se spasti može uglavnom je ostao britanski „sanak pušti“. I Kanada i Australija nominalno priznaju britansku krunu, dok je njihova samostalnost neupitna.

Od one veličanstvene Britanske imperije nije ostalo gotovo ništa. Čak se otepcila i Republika Irska posle duže od stotinu godina žestokih i veoma krvavih sukoba.

Francuska jeste bila velika kolonijalna sila. To je nesporna činjenica. Termin imperija, međutim, nikako ne ide sa Francuskom. Verovatno ovo ima veze sa uzastopnim revolucionarnostvom Francuza čak i onda kad su živeli u carevinama Napoleona Prvog i Napoleona Trećeg.

Druga polovina dvadesetog stoleća bila je obeležena rivalstvom Amerike i Rusije. Jedne liberalno-demokratske i jedne marksističko-lenjinističke velesile. Obe sa neslućenim, planetarnim, aspiracijama. Doduše, više nije bilo kolonija i kolonijalnih imperija, ali jesu nastale imperije nove vrste.

Kasniji deo minuloeg stoleća upoznao je bipolarnost dve imperije za koje se mnogo češće koristio izraz – supersile. Bile su to velike pobednice u Drugom svetskom ratu, vredi ponoviti, SSSR i SAD. U rat su ušle kao države velikog prostranstva i ograničenog međunarodnog autoriteta. Nijedna od njih nije bila članica Društva naroda, preteče Ujedinjenih nacija. Obe su ostale van glavnih događaja u međuratnom periodu. U rat su ušle sa zadocnjenjem, tek posle napada svojih neprijatelja. Sovjetski Savez napadom Nemačke (jun 1941), Sjedinjene Države napadom Japana (decembar 1941).

Iz rata su, međutim, izašle kao sile pr-

vog reda. Suprotno od svojih imperijalnih prethodnica, nijedna od njih nije težila direktnom uključenju tuđih teritorija u svoj sastav. Obe su, umesto toga, izabrale moderniji način ostvarujući svoju dominaciju uticajem spolja, vojnom intervencijom kad je bilo potrebno, vojnim i političkim prisustvom i nadzorom. Ova promena u poimanju imperijalizma možda je proistekla iz okolnosti što su obe, po sebi, raspolagale ogromnim prostranstvima. Jedna se prostirala na dva kontinenta, druga je sama predstavljala kontinent. Ranije su relativno male države stvarale kolonijalne imperije. Sad su državni mastodonti zavladali svetom.

Njihova međusobna konkurencija tek je ponegde i ponekad dovodila do posrednog okršaja. Do onog neposrednog, srećom, nikad nije došlo. U najdužem periodu tokom tih pedesetak godina, dve su imperije delile, u dogovoru ili prećutno, svoje sfere uticaja i interesa. Sindrom tzv. „Procentnog sporazuma“ (Čerčil – Staljin, Moskva, oktobar 1944) i, naročito, konferencije u Jalti (februar 1945) zahvatio je i u ogromnoj meri oblikovao potonje doba.

Korejski rat, Suecki kanal, Mađarska buna, Kubanska kriza, Vijetnam, Čile, uzastopni građanski ratovi širom Afrike i Azije... Sve su to bili primeri indirektnih sukoba dve novonastale imperije.

Još jednu osobinu ovde treba naglasiti. Ovu hladnoratovsku kontroverzu krasila je veoma izoštrena ideološka komponenta. SAD su se predstavile kao svetionik slobode i demokratije i kao zaštitnik zapadnog dela čovečanstva. SSSR, kao prva zemlja socijalizma, pre-

Kratko je na Zemljinoj kugli vladala američka unipolarnost. Uskoro se pojavila Kina sa ekonomskom snagom i političkim uticajem za svako poštovanje, mada ne imperija u klasičnom smislu tog pojma

uzeo je ulogu pokrovitelja svakojakih levičarskih pokreta i tendencija, neretko i kao politički, vojni i finansijski sponzor.

I dan-danas se lome koplja šta je bilo važnije: imperijalna ili ideološka suprotstavljenost dve supersile.

Ta sukobljenost se, začudo, završila bez ispaljenog metka, naizgled pobedom Sjedinjenih Država. Krajem osamdesetih i početkom devedesetih, zna se, Sovjetski Savez se urušio sam od sebe. Uporedo s tim, sasvim očekivano, raspala se i njegova imperija. Država se cepala na svoje sastavne delove po federalnom ključu, međunarodni upliv je, preko noći, iščezao. Od negdašnjeg Sovjetskog Saveza, pretekla je jedino Rуска Federacija u svojstvu pravne naslednice nekadašnje imperije kolosalnih dimenzija.

Kratko je na Zemljinoj kugli vladala američka unipolarnost. Uskoro se pojavila Kina sa ekonomskom snagom i političkim uticajem za svako poštovanje, mada ne imperija u klasičnom smislu tog pojma. Ubrzo se i poklekla Rusija oporavila, donekle vraćajući svoj internacionalni prestiž i težnju ka obnovi imperijalnih pretenzija ograničenih na svoje bliže okruženje.

Od bipolarnosti, preko unipolarnosti,

do multipolarnosti. Konstanta je postojanje imperija i imperijalizma. A imperijalizam, to je namera da se vlada nad drugim. Da se osvajaju teritorije i tuđi narodi potčinjavaju sopstvenoj vlasti. Imperijalizam, to je volja za moć. Ne u Ničeovom tumačenju, već u Hobsovom. „Homo homini lupus est.“

Dakle, imperije nestaju onda kad počnu da uživaju u svom dostignuću. Kad postanu toliko moćne da pomisle kako su dotakle večnost. Kad počnu da se osipaju iznutra. Kad izgube otpornost, borbenost i disciplinu koje su ih na vrh dovele. Kad se od predatora pretvore u kućnog ljubimca. Kućnog ljubimca kome je sve dostupno, nadohvat ruke, bez napora i truda.

Tad imperije krenu u atrofiju. Jedan mali potres spolja i srušice se. Iako će do poslednjeg časa delovati grandiozno. Monumentalno. Neoborivo.

Pred očima gledamo šta se dešava u Americi. Da li je to to? Da li je to proces laganog propadanja što se neumitno ubrzava? Da li unutrašnje protivrečnosti koje podrivaju sam temelj vode Americi ka slomu?

Ili je, može biti, ovo samo jedna loša epizoda? Momenat slabosti? Čas iskušenja?

Teško.

Amerika se menja iznutra tako da tonu oni stubovi na kojima je počivala poslednja dva i po stoleća. Ranije je na iskušenja odgovarala racionalnošću. Najpoznatiji takav poduhvat bio je Ruzeveltov „Nju dil“.

Danas odgovara nervozom. Frustracijom. Nemoći.

Htela bi, pokušava, preti, ali praznom puškom.

Naravno, neće nestati. U njenom slučaju nema kataklizmičnog scenarija. No, pitanje je šta će od njenog imperijalizma, mekog i tvrdog, ostati.

Peščani sat curi. Odgovor je na vidiku.

Ima li Kina imperijalni kapacitet? Ne deluje, premda su iznenađenja uvek mogućna. Ne treba biti isključiv. Ni kategoričan.

Rusija? Regionalno da, globalno ne. Do daljeg.

Naposletku, pitanje svih pitanja. Hoće li se pojaviti na planetarnom horizontu neka nova imperija koja će preuzeti primat i zavladati svetom?

Nikad se ne zna. **N**

MOŽDA ĆE VEŠTAČKA INTELIGENCIJA USPETI DA RAZUME I OBJASNI TITA

Jedan od najpoznatijih slovenačkih (ali i italijanskih) historičara, autor knjiga „Tito i drugovi“ i „Partizani“, govori o Drugom svetskom ratu, Titovoj zaostavštini, raspadu Jugoslavije, odnosu Srba i Slovenaca, Draži Mihailoviću, Trstu i novim dokumentima koji tek izlaze na videlo

Razgovarao Veljko Miladinović, fotografije Nebojša Babić / Profimedia

Jože Pirjevec se slatko nasmejavao kada smo ga pitali da li se nekada predstavlja kao Đuzepe. „Ne, nikad. Ne volim to ime“, ipak je morao i to da istakne.

Rođen 1940. u Trstu, upisan je u matičnu knjigu kao Giuseppe Pierazzi, zbog nametnute italijanizacije u vreme fašističkog režima.

„Po svetu su me svakako zvali, Joe, Beppe, Pino, Sepp, čak i Osip, po ruskom... Jože ima puno varijanti. Ali ne volim ta imena“, kaže nam.

Prve godine života proveo je u Sežani, gde je kuća njegove porodice, a kada je došlo da se bira između Jugoslavije i Slobodnog Tršćanskog Ozemlja njegova se porodica odlučila za Trst, kojim je upravljala anglo-američka vojska. Ne zadugo, jer je 1954. ovaj deo STO (zona

Nasilje na kraju Drugog svetskog rata okrunilo je komunizam kao ideju, jer ne možete ostvariti socijalizam, prvu etapu u tom pravcu, na temelju nečovečnosti

A) vraćen Italiji. Posle mature na slovenačkom liceju, Pirjevec je istoriju ponajviše učio u Italiji, u Beču, potom i u Ljubljani, gde je doktorirao.

U Srbiju je ovaj put došao povodom objavljivanja dela „Partizani“ (u izdanju „Akademske knjige“). Imao je dve promocije u Beogradu i Novom Sadu, gde se, kaže, oseća kao kod kuće.

Razgovor smo vodili u izlogu knjižare SANU, što je specifično mesto posebno kada se vodi razgovor sa istoričarem koji u podeli na partizane i sve ostale, jasno bira stranu. Razgovor smo počeli o Trstu, i to kao sa čovekom koji je pitanje tršćanske krize iskusio – lično, ne kroz dokumente i svedočanstva o diplomatskoj borbi, već kroz svakodnevni život.

Šta je za vas bio Trst za koji se ovde govorilo da je naš? Kako ste doživljavali svoj identitet, kako se to doživljavalo u vašoj porodici?

Mi smo u Trst došli 1947. godine, kad je bila postavljena granica između Jugoslavije i Slobodne teritorije Trsta. Moj otac nije želeo da živi pod komunizmom. Bio je trgovac i tako smo prešli u STO, verujući da će to biti nešto poput Singapura ili Hongkonga na Jadranu.

To se nije desilo. Našli smo se u atmosferi koja je bila vrlo napeta u smislu nacionalnog sukoba. Mi kao Slovenci smo se osećali ugroženi od italijanskog življa. Bilo je uistinu teško i neprijatno živeti u toj atmosferi. Dugo vremena se nisam mogao otresti osećaja niže vrednosti. Ali kad sam počeo da radim na

U vremenu partizanske borbe Tito je bio naš Napoleon. Ista priča - iz jedne siromašne pozadine oni su postali vojskovođe svetskog glasa. A '48. Tito je bio naš Martin Luter. Kao što se Luter odupro rimskom papi, Tito se odupro Staljinu. A teško je danas predstaviti šta je Staljin bio 1948. godine i koliko hrabrosti je trebalo da mu se kaže „ne“

univerzitetu i da objavljujem naučne radove, postavio sam sebi pitanje: „Šta ti hoćeš da budeš? Ako ćeš se pojaviti u javnosti kao Giuseppe Pierazzi, onda ćeš uvek sakrivati svoj identitet i pripadati nekoj naciji koja nije tvoja.“

Trebalo je da se odlučim i da se vratim imenu svojih predaka. Nije bilo lako. Na fakultetu u Trstu, kolege su bile uzdržane prema Slovencima, tako da je trebalo nešto hrabrosti da izjavim: „Ja sam Jože Pirjevec.“ A od tada sve svoje knjige tako objavljujem.

Imao sam kasnije sukobe u Sloveniji jer su mi spočitavali da sam se kasno za to odlučio – tek sredinom sedamdesetih godina – i da sam Italijan kad sam u Italiji, a Slovenac kad sam u Sloveniji. Jedan novinar me je javno optužio da sam renegat. Deset godina sam se borio na sudu. Išli smo do Ustavnog suda koji mi je na kraju priznao da to nisam.

A da li ste, u takvoj atmosferi, kod vas u porodici razmišljali da pređete u Jugoslaviju, u Sloveniju, posle 1954. kada je povučena granica između Jugoslavije i Italije?

Ne, iako smo žalili kad se Italija vratila u Trst. Moj otac i moja majka su imali neku distancu prema Titovom režimu, tako da nikada nismo želeli da se vratimo u socijalističku Jugoslaviju. Tek kad se Slovenija osamostalila, predao sam zahtev za državljanstvo. Sad imam dvojno državljanstvo, italijansko i slovenačko, i radim u Kopru u tamošnjem „Naučno-raziskovalnom središću“, tako da sam jako uključen u slovenački kulturni prostor.

A šta je za vas bila Jugoslavija? Niste je osećali kao nešto svoje?

Kao nešto svoje, da, ali i kao nešto što nam se nije sviđalo. Kad sam bio malo

Josip Broz Tito i Moša Pijade tokom Drugog svetskog rata

stariji i više politički razumeo dešavanja, razmišljao sam: „Trebalo je čekati da Tito umre. Kad Tito ode, situacija će se razviti u smislu demokratije.“ Na početku sedamdesetih godina imao sam velike nade da će se to dogoditi, ali se nažalost nije desilo. Planirao sam da karijeru ostvarim na italijanskim univerzitetima. Bio sam deset godina u Pizi, deset godina u Padovi, i dugo u Trstu... Ali u životu nikada ne znaš šta će biti.

Sada sam član Slovenačke akademije nauka i umetnosti, objavljujem svoje knjige u Sloveniji i, kao što vidite, i u Srbiji. Na neki način sam reevaluirao jugoslovensko iskustvo iako ne želim povratak stare Jugoslavije. Znam da je bolje da živimo svako za sebe. Ali istorija Titove Jugoslavije je imala toliko originalnih aspekata da ju je vredno istraživati. Zahvaljujući radu nas istoričara – tako često govorim – Jugoslavija još živi.

U uvodu knjige „Partizani“ pišete da na stranu partizana stajete posle osamostaljenja Slovenije. Da li ste čuli za izreku: „Otići u četnike ‘45“, a vi „odlazite“ u partizane ‘91?

Ja sam uvek na strani onih koji gube (smeh). Nisam mogao da prihvatim demonizaciju partizana, jer da nije bilo partizana, mi – ne samo Slovenci već i svi jugoslovenski narodi – bili bismo poraženi u ratu. Ako bih 1941. imao dvadeset godina, mislim da bih otišao u partizane, iako su ih predvodili komunisti. Ne bih mogao biti s desničarima, to bi bilo u suprotnosti s tradicijom moje porodice, koja je uvek bila liberalna.

Dakle, iz Drugog svetskog rata izašli smo kao pobednici. I na tome treba da zahvalimo komunistima. Prošle nedelje sam bio u Črnomlju (Bela krajina). Tamo smo imali veliku manifestaciju povodom osnivanja Oslobođilačkog fronta 26. aprila 1941. Držao sam govor, u kojem sam prikazao kako je do toga došlo, i rekao: „Bez komunista ne bi bilo Oslobođilne fronte.“ Slovenački pokret je imao razlike u odnosu na pokrete u drugim delovima Jugoslavije, na početku je to više bila koalicija raznih ideoloških struja, ali komunisti su bili ti koji su mu dali impuls, organizovali ga i vodili.

To je pozitivna strana komunista.

Negativna strana je to što su komunisti uneli u tu priču svoj fanatizam, svoje uverenje da samo oni znaju kako će teći istorija čovečanstva. Bili su uvereni

Slovenija je od Jugoslavije mnogo profitirala. Bez Jugoslavije ne bismo imali ove granice koje imamo danas. Ne bismo imali izlaz na more

da nema druge mogućnosti osim prelaska iz kapitalizma u socijalizam, preko revolucije naravno, pa od socijalizma u komunizam. I verovali su da je to jedini put koji vodi ka tako svetlom cilju da je moguće pribeći i krajnjem nasilju, samo da bi se ostvarilo.

Zanimljivo je što su vaše knjige, pa i ova o partizanima, generalno naklonjene partizanskom pokretu, ali pišete i o zločinima koji su se dešavali na kraju rata?

Da, oni su bili vernici, slični fanaticima, spremni da žrtvuju svoj život i živote drugih, svojih pristalica a još više neprijatelja da bi stigli do svog cilja. U tom smislu su uneli u pokret otpora boljševički ekstremizam koji se pokazao na kraju ‘45. po brojkama koje smo doživeli i koje su u suštini uništile KPJ.

Na koji način?

To je okrunilo komunizam kao ideju, jer ne možete ostvariti socijalizam, prvu etapu u tom pravcu, na temelju nečovečnosti.

Ali, imajući sve to u vidu, šta vas je sa tom istorijskom distancom dovelo na stranu partizana?

Pre bih rekao da me dugo partizani nisu dovoljno zanimali. Mene je više zanimao, kad sam počeo da radim na jugoslovenskoj istoriji, konflikt između Tita i Staljina ‘48. I onda, kada je u 80-im godinama Jugoslavija bila u krizi i konačno propala, pitali su me u Rimu da napišem njenu istoriju od 1918. do 1991. Ali posle, kad sam video kako se eksploatiške tematika NOB-a u reakcionarne političke svrhe, rekao sam: „Trebalo da razumem šta je to bilo.“ Malo sam znao o partizanima. Ja sam išao u slovenačke škole u Trstu. Tamo o njima nismo čuli ništa. Na univerzitetu u Trstu – ništa.

Da li ste u tom periodu, recimo sa italijanskim istoričarima, govorili o fojbama?

U Trstu je govoriti o fojbama za Slovence uvijek neprijatno. Ako smo govorili sa italijanskim istoričarima, polemicali smo s onima koju su kriminalizovali partizanski pokret. Ja priznajem da je tokom prisustva 4. armije JA došlo do nasilja nad Italijanima, u prvom redu fašistima. Ali ne priznajem da je to bio genocid i da su partizani pobili Italijane „samo zato što su bili Italijani“. Uprkos svemu, mislim da moramo da budemo ponosni na partizanski pokret, jer je predstavljao otpor nacifašizmu kakav nije postojao u Evropi, i koji je definisao naš identitet.

Kada kažete „mi“, mislite mi Slovenici ili mi Jugosloveni?

Mislim i mi Slovenci i mi Jugosloveni.

Ali svako je imao, naravno, svoju istoriju. Nešto se desilo u Sloveniji, nešto u Makedoniji, nešto u Srbiji...

Ali opet, zanimljivo je da se od tih šest bivših republika, u tim novim društvima, Tito u svakoj doživljava na drugačiji način?

Ja ipak mislim da je Tito u svim našim krajevima još uvek jako popularan. Mislim da ga ljudi vole. Tito po meni ima više lica. On je bio mladi, ambiciozan revolucionar, koji je razumeo da samo preko komunizma može da se popne na društvenoj lestvici. Nije imao školu, nije imao ništa. Samo komunizam mu je dao mogućnost da uspe. I tu mu se posrećilo. Mnogima nije. Mnogi su završili u Sibiru ili u Lubjanki.

U vremenu partizanske borbe Tito je bio naš Napoleon. Ista priča – iz jedne siromašne pozadine oni su postali vojskovođe svetskog glasa. A '48. Tito je bio naš Martin Luter. Kao što se Luter odupro rimskom papi, Tito se odupro Staljinu. A teško je danas predstaviti šta je Staljin bio 1948. godine i koliko hrabrosti je trebalo da mu se kaže „ne“. Kasnije je Tito, po mojem sudu, u određenom smislu bio kao Gandi. Sa politikom nesvrstanosti on je bio jedan od retkih svetskih političara koji je govorio o miroljubivoj koegzistenciji među narodima i različitim režimima.

Tako da, kao što vidite, Tito je imao mnogo lica.

A bio je i diktator.

Da li ta negativna strana ipak utiče da doživljaj njega kao istorijske ličnosti?

Bio je epikurejac, čovek koji je voleo život i vlast iznad svega. Moj odnos prema Titu, sad kad ga bolje poznajem, nije nekritičan. Da sad pišem njegovu biografiju, verovatno bih više prozvao negativne strane njegove ličnosti i režima. Ali s druge strane, bio je fascinantna čovek, jako zapaljivog šarma.

A da li mislite da je i možda malo potcenjen u smislu njegovih političkih, pa možda čak i politikantskih sposobnosti? Imajući u vidu kako je došao na vlast u partiji, kako je prošao sve one sukobe u Moskvi pred Drugi svetski rat, pa kako je za vreme rata iz nekih pećina u Bosni vodio svetsku politiku i pridobijao podršku saveznika, da bi se posle raspada Jugoslavije on sveo na „bravara“?

Da, on je bio mnogo više od toga. Naravno, koji političar nije i spretan manipulator? Ako gledamo globalno, u njegovoj ostavštini je otpor Hitleru i Musoliniju, otpor Staljinu, eksperiment samoupravljanja i nesvrstanosti. Mnogi ljudi širom sveta videli su u Titu svog mesiju.

Jednom ste izjavili da Tito nije imao sreće sa svojim biografima. Šta ste time mislili, kao neko ko je i sam Titov biograf?

Pa mislio sam u prvom redu na jugoslovenske biografe za Titovog režima, koji nisu mogli da pišu ništa drugo do hagiografiju. Znae, pisati biografiju Tita je teško jer ima toliko materijala da nikada nećete sve proći. Bio sam u mnogim arhivima, a znam da bih morao biti u još stotinu drugih da bih razumeo kompleksnost Titovog rada. Radujem se veštačkoj inteligenciji koja će

Tito je bio mladi, ambiciozni revolucionar, koji je razumeo da samo preko komunizma može da se popne na društvenoj lestvici. Nije imao školu, nije imao ništa. Samo komunizam mu je dao mogućnost da uspe. I tu mu se posrećilo. Mnogima nije. Mnogi su završili u Sibiru ili u Lubjanki

nam omogućiti da analiziramo još više gradiva.

Mislite da samo veštačka inteligencija može da razume Tita?

Bez sumnje će nam otkriti mnoge detalje iz njegovog života. Ja sam sad napisao knjigu o Kardelju kao socijalističkom utopisti na vlasti i jasno je da je Tito jako prisutan u njoj. Istraživao sam arhive koje ranije nisam. Na primer austrijske. Austrijanci su imali briljantne diplomate u Beogradu koji su slali sjajne izveštaje za Beč. Ali oni su pisali drugačije nego Englezi ili Amerikanci. Ti su vodili visoku politiku, a Austrijanci su išli po prijemima, slušali šta se priča i to verno registrovali.

Tu postoje interesantne beleške o Titu i Kardelju. Tito je na primer pedesete godine na nekom ručku za Staljina rekao „to je ništa drugo nego stari magarac!“. Zamislite kako je brzo menjao mišljenje o njemu, kad je još 1948. godine zaključio svoj govor na 5. kongresu KJP usklikom „Živio Staljin“.

Kad smo kod Kardelja, kako doživljavate Titov odnos prema najbližim saradnicima? Recimo, kako su prošli Milovan Đilas ili Ranković?

Tito je toliko voleo vlast da nije dozvoljavao da je iko ugrozi. Čim bi primetio da neko previše misli ili zauzima previše važnu poziciju, bez milosti bi ga odstranio. Tako je bilo sa Hebrangom, tako sa Đilasom, tako sa Rankovićem. Svaki na svoj način, naravno.

Jedini koji je ostao do kraja bio je Kardelj. Jer Kardelj je razumeo kako mora da se postavi pored Tita. Znae kako opisuje general Ivan Mišković, načelnik Službe bezbednosti 1963–1971 i Titov specijalni savetnik do svog pada 1973: „Kardelj je, kad je bio sam, bio moć i centar događanja. Ali kad je bio sa Titom, bio je manji od makovog zrna.“ (Citiram po sećanju.)

I Kardelj je bio u teškoj situaciji početkom 60-ih, mislio je da će Tito i njega odstraniti. Ali je preživio. Kasnije je napisao nekoliko hagiografskih tekstova o Titu da bi se osigurao. Nije on nužno verovao u sve to. Moj prijatelj Jernej, sin Jože Vilfana, bio je Titov sekretar. Živelu su na Dedinju i Jernej je bio najbolji prijatelj Kardeljevog sina. Malo pre svog samoubistva rekao mu je: „Ti ne znaš koliko moj otac mrzi Tita.“ Ali Kardelj

je znao da bez Tita nikada neće ostvariti svoje ideje o drugačijem, jugoslovenskom socijalizmu.

I videli smo, bez Tita, kako se to završilo. Šta bi bilo drugačije da je Kardelj bio živ u vreme raspada Jugoslavije?

Kardelj je uvek mislio da treba osnažiti neku vrstu opozicije unutar socijalizma, slično kao što je Đilas govorio. Milan Kučan mi je rekao da je Kardelj još sredinom sedamdesetih o tome razmišljao. Samo što nije mogao ništa preduzimati po tom pitanju. Najdalje što je otišao bila je ideja o „pluralizmu samoupravnih interesa“.

Jednom ste rekli, poredeći Dražu Mihailovića i partizane, da su četnici bili racionalni, a partizani iracionalni. Kakva je to tačno racionalnost koja je dovela do ovakvog ishoda?

Racionalnost četnika je išla u tom smeru da su bežali od sukoba sa Italijanima i Nemcima, a iracionalnost partizana u tome da su išli u borbu protiv njih. Ali u istoriji, racionalnost nije uvek racionalna, ni iracionalnost nije uvek iracionalna.

U Drugom svetskom ratu, misliti da će se obnoviti stari sistem Kraljevine Jugoslavije potpuno je bilo iracionalno. Bojim se da mnogi u Srbiji još ne znaju dovoljno koliko je Mihailović saradivao s Talijanima i Nemcima i koliko je ova pasivnost ubedila Čerčila da ga puusti niz vodu.

Našao sam dokumente britanskih tajnih službi gde kažu: „Nas su Nemci uverili da stanemo na stranu partizana, jer smo iz njihovih dokumenata videli koliko divizija blokiraju partizani, a šta rade četnici.“ Četnici nisu radili ništa korisno za zapadne saveznike. Borili su se protiv partizana. Zato se Čerčil, koji je bio pragmatičan i ciničan političar, odlučio za Tita. Verovao je da će moći da manipuliše Titom, ali je zapravo Tito manipulisao njime.

Mnogi se u Srbiji neće složiti sa vama, ili bi bar dali drugačije slojeve ovom vašem gledanju na istoriju. Da li čitate radove srpskih istoričara? I da li čitate kritike vaših knjiga...

Što se tiče istoričara koji danas pišu o Drugom svetskom ratu – ovi koji su na „mojoj strani“ pišu objektivno. Druge i

ne uzimam u obzir. Ako neko hoće da piše apologiju Mihailovića, nema smisla da ga čitam jer ja znam šta kažu britanski i nemački dokumenti, koji su danas slobodni u arhivama i bibliotekama. Ne smemo zaboraviti da su Britanci preko stroja „Enigma“ dešifrirali sve ili skoro sve što su Nemci međusobno pričali. I ne smemo da ignorišemo to ogromno gradivo o Vermahtu, koje je u Nemačkoj objavljeno i stavljeno na raspolaganje istoričarima.

Iz ove perspektive, da li biste rekli da je Titova Jugoslavija bila najbolje razdoblje?

U sećanju mnogih jeste, jer se u to vreme dobro živelo. Ne za sve, ali sedamdesetih se stvorilo u Jugoslaviji blagostanje, delom i zbog gastarbajtera koji su slali novac kući. To je za ljude koji ranije nisu imali ništa značilo mnogo. Bila je to neka vrsta potrošačke „žurke“ koja je trajala kratko jer je bila naduvana stranim kreditima. Sve moje kolege u Ljubljani su gradili vikendice, dok ja, koji sam radio u Italiji, to sebi nisam mogao da priuštim.

U Drugom svetskom ratu, misliti da će se obnoviti stari sistem Kraljevine Jugoslavije potpuno je bilo iracionalno

Izgleda da je jedno pitanje kako ste doživeli raspad Jugoslavije, a sasvim drugo kako ste se osećali kada je došlo do otepljenja Slovenije?

Mislio sam da je dobro što odlazimo, jer je u Srbiji bila takva nacionalistička euforija da Jugoslavija više nije bila moguća osim kao vojna diktatura. A mi Slovenci nismo hteli tako da živimo. Hteli smo u Evropu, međutim Srbija tada nije htela. To je bila najveća razlika među nama.

Definitivno, priznajem da je Slovenija od Jugoslavije mnogo profitirala. Bez Jugoslavije ne bismo imali ove granice koje imamo danas. Ne bismo imali izlaz na more. Naš partizanski pokret je bio važan, kao izraz nekog malog naroda da se bori za slobodu, ali nedovoljno jak da sam osigura te granice. Tito je to dobro znao. Slovenci to ne vole da čuju, ali ja to otvoreno kažem.

Kako vi tumačite odnose Srba i Slovenaca kroz 20. vek? Na primer, po-

ložaj Slovenije u Kraljevini Jugoslaviji za vreme kralja Aleksandra? Čini se da Slovencima tada on nije bio toliko problematičan kao Hrvatima?

Slovenski političari su bili oportunisti. Igrali su na konflikt Srba i Hrvata. Povezali su se sa Srbima i zauzvrat dobili neku vrstu autonomije. Beogradski centralizam u Sloveniji nije bio tako jak kao u Hrvatskoj.

A kažu da je i u vreme raspada Jugoslavije postojao „prećutni dogovor“ između Miloševića i Slovenaca...

O tom dogovoru imam sumnje. Mislim da do pravog dogovora nije došlo. Za Miloševića Slovenija nije bila interesantna, kao što nije bila ni za kralja Aleksandra. Obojica su htela da ujedinje sve Srbe u jednu državu, a Slovenija im je bila periferija, koju je bilo moguće „amputirati“.

Slovenija je u tom odnosu profitirala jer je bila „drugačija“. Zanimljivo je, jedini od Južnih Slovena smo imali različit jezik i veru. Svi ostali su imali neku sponu sa Srbima – ili jezik (Hrvati, Muslimani) ili veru (Makedonci).

Čitao sam dnevnik Dobrice Ćosića, koji je sjajan pisac. On je, na primer, Sloveniju osećao kao nešto tuđe i anti-srpsko. Iz njegovih zapisa se vidi da Slovenci nikada nisu bili popularni u Beogradu. Srbi su uvek govorili: „Slovenski nas eksploatišu, mi im dajemo voće po niskoj ceni, a oni prave sokove.“ (Ne radi se samo o voću i sokovima.) Slovenci su govorili: „Mi plaćamo ogromne doprinose za nerazvijene, sami bismo živeli kao Švajcarci.“

To je u suštini bio trajni konflikt koji režim nije hteo da prikaže.

Za kraj, ako Titova Jugoslavija nije opstala duže od deset godina posle njega, da li to umanjuje njegovu istorijsku veličinu?

Jugoslavija koju je on stvarao donela je toliko novih dimenzija da će biti interesantna još dugo. Meni koji nisam živio u njoj je preko svoje istorije otvorila svet. Na primer, preko Tita sam otkrio Kinu, Indiju, Arape, Afriku. Otkrio sam socijalizam sa ljudskim likom. Jedan austrijski ambasador je rekao: „U Beogradu smo, u malom gradu male države, a osećaj je kao da smo u Moskvi, Vašingtonu ili Peking.“

To je bila Titova veličina. **N**

РЕПУБЛИКА
СРПСКА

1.6Tbs

Нови Сад

Нова ТС
110/20 kV (20MW)

РУМУНИЈА

Београд

ТС "Сајмиште"
110/35/10 kV (60 MW)

1.6Tbs

ДДЦ
КрагујевацТС „Ниш 13“
110/35/10 kV (20 M

1.6Tbs

Ниш

1.6Tbs

A ŠTA KAD DATA CENTRI POTROŠE POLA SRPSKE STRUJE?

Unutar državnog vrha Srbije vodi se polemika o načinu obezbeđivanja bar još 50 odsto električne energije za ambicije srpske privrede. Gde naći 3.000 megavata za plan rasta od sedam odsto?

Piše Miša Brkić

Ko smešta Zeki Rodžeru? To dobronamerno, i pomalo šaljivo, pitanje postavlja svako ko prati polemiku unutar državnog vrha Srbije oko energetske budućnosti zemlje, provociran naslovom kulturnog filma Roberta Zemekisa iz 1988. godine i tihom sumnjom da je u mogućoj ulozi glavnog junaka – predsednik države.

Stručna i laička javnost zatečena je u poslednje vreme žestokim primedbama predsednika Srbije na račun Vlade i premijera, resorne ministarke energetike i menadžmenta državne kompanije Elektroprivreda Srbije (EPS). Žaoka je bolna – da se zavaravaju samoobmanjivanjem i obmanjivanjem građana o energetskej budućnosti Srbije – što bi u ozbiljnim demokratskim državama izazvalo (najmanje) smenu ministra ili pad vlade.

Teško je razlučiti da li je polemika fingirana i u funkciji najavljenih parlamentarnih izbora ili je rezultat ozbiljnog sagledavanja manjkavosti pre dve godine usvojene Energetske strategije Srbije i nedovoljne ambicije (sadašnje, prethodne, one prethodne i one pre nje i ostalih prethodnih) vlade u traženju adekvatnog odgovora za novonastale globalne trendove ugrožavanja energetske bezbednosti i praćenju razvojnih planova Srbije.

Predsednik uporno nagoveštava strujni armagedon – tešku nestašicu električne energije koja bi mogla da zadesi Srbiju već za četiri-pet godina. „Druga“ strana predsednikov strah shvata kao dobronamernu kritiku, koristi argument da EPS uspešno posluje i ponavlja da je Srbija zacrtala planove razvoja elektroenergetskog sektora kojima će pokriti potrošnju u narednim godinama

i zadovoljiti zelenu tranziciju. Predsednik uzvraća da je Strategija već posle dve godine prevaziđena i da su njeni planovi nedovoljni za ambicije privrednog rasta koje je on zacrtao, pa je već nekoliko puta najavio ozbiljne amandmane na Strategiju.

U središtu spora očigledno je aktuelna Energetska strategija iz 2024. Posle samo godinu i po dana ona je već zastarela u odnosu na razvojne i ambicije privrednog rasta Srbije. Nesumnjiv je raskorak između razvojnih ambicija i energetske kapaciteta i to žulja predsednika Srbije. Logično bi bilo da državni dokument tog nivoa obezbeđuje energetske sigurnost države i omogućava privredni rast od sedam odsto. Ali to nije moguće s postojećom Strategijom energetike.

Za ambiciozniji privredni rast od onog zapisanog u Strategiji (svega tri odsto) potrebno je mnogo više energije koju

treba što pre obezbediti. Zato Strategija mora da se zanovi, a angažman državnih organa mora da bude brži, veći i efikasniji.

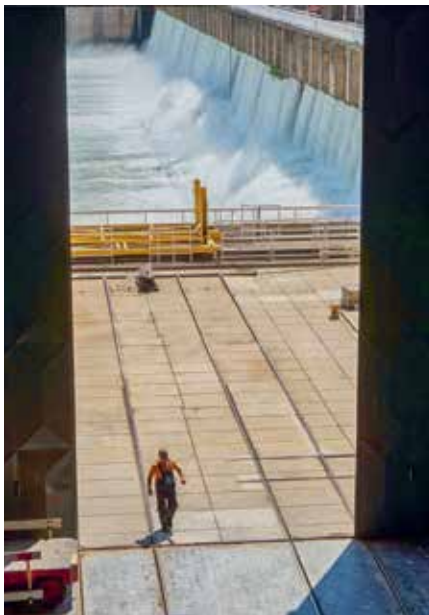
Sučeljavanje pogleda na energetska budućnost unutar državnog vrha eskaliralo je na januarskoj namenskoj sednici vlade na kojoj je učestvovao i predsednik države. Sednicu je obeležilo javno postavljeno pitanje predsednika čime će Srbija nadoknaditi proizvodnju električne energije iz termoelektrana TENT A1 i A2, Kostolac A1 i A2, Morava i Kolubara koje treba da budu ugašene prema programu dekarbonizacije od 2030. do 2034. godine.

Shodno obavezama iz Ugovora o Energetskoj zajednici, ove elektrane trebalo je već davno da budu zatvorene. Prema ranije objavljenim planovima EPS-a, predviđeno je gašenje ovih 10 blokova termoelektrana ukupne snage 1.094 MW. Da problem bude veći, ovo su objekti koji rade veliki broj sati godišnje. Za zamenu ovih elektrana bilo bi potrebno više hiljada MW energije vetra ili solarne energije ako bi to uopšte bilo moguće.

Od te januarske sednice vlade kreće serija predsednikovih vapaja za novom električnom privrednom, potrebnom da hrani budući privredni rast Srbije i upozorenja da bi država bez masovnih ulaganja mogla ostati bez struje već 2030. ili 2035. godine. U februaru je prozvao EPS koji u svoje planove nije ukalkulisao veću potrošnju u narednim godinama nego „prepisuje planove iz prošle godine“. Ti planovi se rade prema Strategiji razvoja energetike do 2040. godine u kojoj piše da će Srbija obezbediti energiju za prosečan godišnji privredni rast od tri odsto do 2040. godine. Ali to nije dovoljno za predsednikovu ambiciju da Srbija ekonomski raste sedam odsto godišnje.

Njegova upozorenja zasnivaju se na procenama da će državi u narednim godinama trebati dodatnih 3.000 megavata sa visokim brojem radnih sati godišnje kako bi se održala energetska stabilnost. O koliko se velikoj količini radi, dobro ilustruje podatak da je sadašnji instalisani kapacitet termoelektrane oko 4.400 megavata (ukupna proizvodnja oko 7.500 megavata).

Ključni razlozi za strah od nestašice električne energije su novi veliki potrošači: nove tehnologije (veštačka inteligencija, superkompjuteri, data centri)

Proizvodnja hidroelektrana u januaru, februaru i martu 2025. u odnosu na iste mesece 2024. bila je manja za 31,6 odsto, 31,9 odsto i 20,7 odsto respektivno. Najveći pad proizvodnje zabeležen je u elektranama: Đerdap, Bajina Bašta, Uvac, Kokin Brod i Vrla

i električna vozila ali i nespремnost EPS-a (proizvodnje), Elektrodistribucije i Elektromreže (infrastrukture) da opsluže povećanu potražnju.

Predsednik Srbije je u Kuršumliji krajem marta izjavio da će do 2050. godine država imati četiri puta veću potrošnju struje nego sada i zapitao se „kako ćemo, recimo, da obezbedimo u Kragujevcu električnu energiju. Imate data centar, imaćete još jedan data centar, imaćete još jedan superkompjuter, imaćete proizvodnju električnih automobila, kako ćemo da obezbedimo struju, iz čega“. Takva ambicija zaista implicira stopu rasta proizvodnje električne energije namenjene za komercijalnu upotrebu od oko sedam odsto godišnje.

Da bi donekle umirio javnost, predsednik je najavio da će država od 2028. do 2035. godine uložiti najmanje 14,4 milijarde evra u energetiku, od čega će 6,5 milijardi evra biti investirano u proizvodne kapacitete.

I pored ovakvih kritika predsednika države, premijer Đuro Macut i dalje se (na samitu Evropske političke zajednice u Jerevanu) poziva na Strategiju razvoja energetike „u kojoj su definisana tri osnovna strateška prioriteta: povećanje energetske bezbednosti, razvoj energetskog tržišta i održivi razvoj“, ali konstatuje da se „nameće potreba za hitnim pronalaženjem novih izvora snabdevanja, imajući u vidu da će do 2050. godine potrošnja električne energije biti četiri puta veća u odnosu na današnji nivo“.

A ministarka energetike Dubravka Đedović Handanović ocenila je predsednikove kritike kao dobronamerne, i umirujuće podsetila da bi naša zemlja prema projekcijama (u Energetskoj strategiji) mogla da dobije oko 1.500 megavata novih kapaciteta električne energije u državnom vlasništvu do 2030. godine (što je oko 20 odsto trenutnih ukupnih kapaciteta ili zamena za objekte koji se moraju ugasiti).

Inače, ministarka je sa direktorom EPS-a Dušanom Živkovićem i predsednikom Nadzornog odbora Olufom Ulsetom konstatovala da ta kompanija nikad nije bila stabilnija i da su planirane investicije od 3,6 milijardi evra kako bi se dodatno ojačali postojeći proizvodni kapaciteti.

A postojeći proizvodni kapaciteti su u prilično lošem stanju i neodrživi. Od 4.400 megavata instalisanih proizvodnih termokapaciteta od 12. decembra 2021. do danas na mreži je bilo raspoloživo uglavnom između 3.000 i 3.200 megavata. Primera radi, ovog 10. maja u 17.15 sati proizvodnja je domašila 2.198 megavata. Sadašnji proizvodni sistem ne može da opstane, između ostalog i zato što ima veliki koeficijent tehničkog otkaza. U posmatranom periodu taj koeficijent bio je skoro 30 odsto što znači da je trećina energije izgubljena zbog kvarova. A kako to izgleda lepo se vidi na aktuelnom primeru jedne termoelektrane u susednoj državi (TE Pljevlja): zbog kvara čija je vrednost 740.000 evra termoelektrana neće raditi mesec dana, a šteta je 12 miliona evra izgubljene proizvodnje. U EPS-ovim elektranama takvih malih (pa i banalnih) kvarova ima mnogo a njihov efekat izgubljene proizvodnje je ogroman. Drugi problem su veliki gubici energije koji dramatično rastu u zimskim mesecima kad se grejanje na električnu energiju koristi za do-grevanje. To drastično povećava optere-

ćenje mreže i gubici energije enormno rastu. Takva situacija traje samo 15 dana u godini, ali je problem što u to vreme gubici rastu sa uobičajenih 7-8 odsto na 30-40 odsto. A da bi se taj gubitak pokrio, neko mora da proizvede tu nedostajuću struju, što znači da ima rezerve vode i uglja i da elektrana bude ispravna. Iz godine u godinu ponavlja se praksa da privredni rast u januaru i februaru značajno opada zbog nedostatka električne energije. Makroekonomske analize i trendovi (MAT) to pomno beleže. Primera radi, ukupna industrijska proizvodnja u januaru 2022. godine pala je 2,2 odsto i u februaru 0,7 odsto a presudan razlog je izrazit pad u sektoru snabdevanja električnom energijom koji je u januaru iznosio 18,6 odsto, a u februaru 25,8 odsto. Ili, podaci iz MAT-a 364 (maj 2025): „u martu 2025. zabeležen je međugodišnji pad proizvodnje od minus 6,4 odsto kao rezultat redukovane proizvodnje hidroelektrične energije iz javnih elektrana. Proizvodnja hidroelektrana u januaru, februaru i martu 2025. u odnosu na iste mesece 2024. bila je manja za 31,6 odsto, 31,9 odsto i 20,7 odsto respektivno. Najveći pad proizvodnje zabeležen je u elektranama: Đerdap, Bajina Bašta, Uvac, Kokin Brod i Vrla. Napominjemo da je proizvodnja HE u 2024. godini u odnosu na 2023. bila manja tačno za petinu, dok je u odnosu na prosečnu proizvodnju iz perioda 2019–2023. proizvodnja smanjena za oko 3,6 odsto“.

Aktuelna polemika može da se posmatra s tri aspekta. Prvo, Srbija ima ozbiljan energetska deficit koji se vidi u smanjenoj proizvodnji, odnosno u manjku električne energije na tržištu. Taj manjak još je upečatljiviji ako se uzme u obzir da smo se kao država i ekonomija proteklih godina odrekli pojedinih industrija koje su bile veliki potrošači električne energije (recimo proizvodnja azotnih đubriva, rafinacija bakra). Drugo, Srbija ima Energetsku strategiju koja, na nivou operativnog reagovanja, gotovo da ignoriše taj problem. I treće, Srbija ima potrebu za, najmanje, 50 odsto, većom količinom električne energije kojom treba da „hrani“ svoj ambiciozan zamišljen ekonomski rast.

Plan je da Srbija svoj privredni rast zasniiva na visokim tehnologijama koje su značajni potrošači električne energije

Da bi se izgradila nuklearka od 1.000 megavata, potrebno je obezbediti 14 milijardi evra investicija. Logično bi bilo da se Srbija za tu investiciju zaduži. Ali, da bi se zadužila, mora da ima veći bruto domaći proizvod bar za 50 odsto

je. Predsednik države spomenuo je dva data centra u Kragujevcu, ali je ranije najavio još dva data centra u Nišu i Beogradu. Primera radi, pre neki dan najavljen projekat Pantheon data centra pored Topuskog u Hrvatskoj snage 1.000 megavata trošio bi električne energije koliko pola Hrvatske. A data centri u Irskoj troše 21 odsto ukupne potrošnje električne energije u toj zemlji. Procene su da bi za rad četiri data centra u Srbiji bilo potrebno par hiljada megavata (možda i 4.000 megavata).

Ali to nije sve.

Ministarka privrede Adrijana Mesarović izjavila je sredinom marta da je jedan od ključnih elemenata Strategije razvoja Srbije do 2030. godine izgradnja novih industrijskih zona i tehnoloških parkova. I u tom kontekstu spomenula, za sada, dva najveća: industrijski park u Indiji, koji će se graditi na oko 740 hektara i park „Mihajlo Pupin“ u Borči na 320 hektara. U okviru ovih kompleksa planirani su i istraživačko-razvojni centri, ali i proizvodni pogoni.

Sem toga, planirana je izgradnja novih industrijskih zona u više gradova – Čupriji, Leskovcu i Vranju – kako bi se podstakao ravnomerniji regionalni razvoj. Kroz projekte koje priprema Ministarstvo privrede biće izgrađeno oko 17 miliona kvadratnih metara industrijskih kapaciteta. Energetski stručnjaci procenjuju da bi samo za potrebe industrijskih parkova u Indiji i Borči (iza kojih inače stoje kineski investitori) trebalo obezbediti 1.000 do 1.200 megavata električne energije.

Radi sigurnosti snabdevanja izložbe EXPO 2027 bilo je potrebno planirati i izgraditi posebno novu elektranu koja osigurava električnu energiju, grejanje i hlađenje. Očekuje se da bi EXPO 2027 mogao podstaći investicije u pravcima koji sada nisu poznati. Naravno, ukoliko bude električne energije.

Bude li Srbija nastavila s projektom

rudarenja i eventualne prerade litijuma u Jadru (kako je zapisano u novoj rudarskoj strategiji), moraće da obezbedi dodatne količine električne energije – bar 350 megavata.

A tu su i dva velika kineska investitora-poslodavca – Serbia Zijin Copper i HBIS Group Serbia Iron&Steel – čiji bi razvojni planovi (zavisno od tržišnih potreba) mogli da zahtevaju dodatnih 200, odnosno 120 megavata.

Aktuelna Energetska strategija oslanja se na, uglavnom, tradicionalne izvore novih kapaciteta za proizvodnju električne energije u državnom vlasništvu – reverzibilne hidroelektrane Bistrica (650 megavata) i Đerdap 3 (2.400 megavata) – ali i na zelene izvore kao što su solarne elektrane i vetroparkovi. Problem s reverzibilnim elektranama je što proizvodnji energije prethodi potrošnja energije za pumpanje vode a primer je reverzibilna hidroelektrana Bajina Bašta čiji puni potencijal ne može da se koristi zbog nedostatka domaće električne energije.

U najnovijoj potrazi za novim izvorima električne energije predsednik države sve češće lobira za nuklearne elektrane i kritikuje državne institucije kojima „treba sedam godina da sprema regulatorni okvir. Da ja čekam 12 godina da gradimo nuklearku“. Kad je nuklearka u pitanju, tu je Srbija u vrzinom kolu – nuklearka je potrebna za nove količine električne energije kojima bi se podstakao privredni rast.

Postoji, međutim, i druga strana medalje. Da bi se izgradila nuklearka od 1.000 megavata, potrebno je obezbediti 14 milijardi evra investicija. Logično bi bilo da se Srbija za tu investiciju zaduži. Ali, da bi se zadužila, mora da ima veći bruto domaći proizvod bar za 50 odsto. Drugim rečima, potrebna je stopa rasta od sedam odsto godišnje a za to je (opet) potrebna dodatna električna energija.

Polemika unutar vlasti pokazuje opravdanost pitanja s početka teksta: Ko smešta Zeki Rodžeru, ali i otvara dodatno pitanje: Zašto to neko radi? Da li iz neznanja, loše namere, opstrukcije, potkopavanja autoriteta šefa države? Odgovor se možda krije u tački 4 nedavno objavljenog predsednikovog Programa od pet tačaka: „Obezbediti znanje i novac za poduhvate u energetici biće najveći izazov za buduću vladu.“ **N**

BUNT VATERPOLISTA

A onda su došli po najveći srpski brend...

Ono što su fudbaleri propustili da urade 2018, kada je smenjen Slavoljub Muslin, ili košarkaši letos, kada im je na EP poslat „Cacilend“ da maltretira ljude okolo, vaterpolisti nisu. Niti su kalkulisali, niti su se dvoumili. Samo, moralni čin bivšeg selektora i reprezentativaca nema veze sa politikom i aktuelnim dešavanjima u zemlji. Iako se gomila tih vaterpolista nije libila da nekim gestovima i porukama kaže šta misli o političkoj situaciji i koga podržavaju. Ovo sada je daleko od političkog terena i potpuno je lično

Piše Aleksandar Gligorić

NE PAMTI SE KADA JE NEKO TAKO UJEDINIO SRBE KAO VATERPOLISTI. NAVIKLI SMO DA NAS OD NJIH NE BOLI GLAVA, DA SU UVEK ZDRAVI I PRAVI I DA OKO NJIH NEMA SKANDALA. MAKAR OVA GENERACIJA. U ONIM PRETHODNIM TO NIJE BILO TAKO, A O TOME BI MOGAO NAJVIŠE DA PRIČA ŠAPIĆ...

TOLIKO TOGA SU PROŠLI ZAJEDNO, TOLIKO PUTA ODBILI DA POTONU, DONELI NAM TOLIKO RADOSTI I EPSKIH SPORTSKIH MOMENATA, DA BI NA KRAJU OBIČNA MARIONETA NA ČELU VATERPOLO SAVEZA REŠILA DA IH UVREDI, PONIZI, OBEZVREDI...

Delfini po mnogim naučnim istraživanjima važe za najinteligentnije životinje. Imaju izrazito razvijen moždani organ, zahvaljujući kojem imaju sposobnost da komuniciraju i osećaju. Dokazano je da imaju razvijenu samosvest. Srbija nema more, pa samim tim ni delfine, ali ih ima u ljudskom obliku. To su srpski vaterpolisti, celom svetu poznati po nadimku „delfini“. Već decenijama su ponos srpskog sporta. Inteligentni, osećajni i nadasve samosvesni. Pokazali su to i pre par dana van bazena.

Delfin kao životinja je sisar i ima kičmu. Srpski vaterpolo „delfini“ su tu kičmu pokazali bezbroj puta u bazenu i van njega. Sada više nego ikad jer su priterani uza zid i naterani da se povuku iz reprezentacije sa kojom su postali sportska besmrtnost. Tri olimpijska zlata zaredom! Zna li vi šta je to u svetu sporta? Koliko su retki ljudi i generacije u istoriji olimpizma kojima je to uspelo...

Pa, i da nisu nikad više nijednu medalju i pobedu upisali na svetskim i evropskim prvenstvima, dovoljno je da ih gledamo i tetošimo kao sportska božanstva. Nikada niko u istoriji našeg sporta nije prišao takvom podvigu, a imali smo baš legendarnih generacija košarkaša i odbojkašica. Kada već oni nisu uspeli, onda je jasno kakvi su. Ne zna se koja je bila slada.

Ona u Rijiju kada su praktično bili na dnu posle šokantnog poraza u grupi od domaćeg Brazila za koji je branio Slobodan Soro, pa u poslednjem kolu protiv Japana gubili 2:5 posle prve četvrtine, videli aerodrom i spakovane kofere, a onda se poput Posejdona uzdigli iz vode i otišli do decenijama čekanog olimpijskog zlata. Ili ona pet godina kasnije u Tokiju kada je Filip Filipović dao gol karijere za pobedu nad Španijom u polufinalu i kada se zajedno sa još šestoricom veličanstvenih oprostio od reprezentacije sa zlatom oko vrata.

Ili možda ova poslednja, najmanje očekivana, kada su ispraćeni kao autsajderi, kada su se provukli iz grupe sa tri poraza i kada je Jakšićeva majstorija sa centra u poslednjoj sekundi srušila Grke i dovela Srbiju do finala u kojem je stradala Hrvatska.

Toliko toga su prošli zajedno, toliko puta odbili da potonu, doneli nam toliko

NAČIN DA SE OVA BRUKA REŠI JE SAMO JEDAN I ZNAČI EKSPRESNI ODLAZAK SLOBODANA SORA SA PROTOKOLARNE FUNKCIJE PREDSEDNIKA VATERPOLO SAVEZA. I POTOM JOŠ ŽEŠĆI OBRAČUN SVIH KOJI SU ČUTALI KAO SAUČESNICI SA ALEKSANDROM ŠAPIĆEM I NJEGOVOM BAHATOŠĆU

BIVŠI GOLMAN SLOBODAN SORO JE PRE MESEC DANA ZVANIČNO POSTAVLJEN OD ALEKSANDRA ŠAPIĆA NA ČELO VATERPOLO SAVEZA DA SLUŽI. NE VATERPOLU, NEGO ŠAPIĆU I NJEGOVIM LIČNIM INTERESIMA. DA PRIČA ONO ŠTO OVAJ MISLI, RADI ONO ŠTO OVAJ KAŽE, POTPISUJE I SLIKA SE... TAKO JE I IZGOVORIO NAJSRAMNIJE REČI U ISTORIJI SRPSKOG VATERPOLA

radosti i epskih sportskih momenata, da bi na kraju obična marioneta na čelu Vaterpolo saveza rešila da ih uvredi, ponizi, obezvređi... I zapravo se samo ogolio koliko nije dostojan da ih uzme u usta i koliko je nesrećan u tom svom sluganjskom životu van bazena. Nije slučajno što je baš on jedini zamenio kapicu Srbije za novac u nekoj drugoj.

Bivši golman Slobodan Soro je pre mesec dana zvanično postavljen od Aleksandra Šapića na čelo Vaterpolo saveza da služi. Ne vaterpolu, nego Šapiću i njegovim ličnim interesima. Da priča ono što ovaj misli, radi ono što ovaj kaže, potpisuje i slika se... Tako je i izgovorio najsramnije reči u istoriji srpskog vaterpola.

„Olimpijski smo i evropski prvaci, to je tačno. Ali, u poslednjih osam godina osvojili smo samo četiri medalje. Dok sam ja igrao, na 17 takmičenja osvojio sam 16 medalja. Moramo da se vratimo staroj doktrini i filozofiji srpskog vaterpola, da je svako takmičenje najvažnije. Pogotovo sada kada imamo ekipu koja nije na

nivou kao ranijih godina. Svaka čast i na olimpijskom i na evropskom zlatu, osvojenom nedavno u Beogradu, ali mislim da je to bila više trenutna inspiracija nego dokaz velikog kvaliteta, kao što je ranije bio slučaj“, rekao je Soro u Jutarnjem programu RTS-a.

On koji nikada nije osvojio olimpijsko zlato – kao i njegov gazda – dao je sebi za pravo da nipodaštava trostruke olimpijske prvake. Da obezvređuje nedavno osvojeno evropsko zlato. I da pride manipuliše javnošću kaljajući ugled selektora Uroša Stevanovića. Nije RTS slučajno izabran za takvu vrstu spinovanja...

„Selektor neće moći da bude trener u domaćem klubu. Dugo imamo ta preklapanja još od Nenada Manojlovića u Nišu, Dejana Udovičića u Partizanu, Dejana Savića u Zvezdi, Petra Porobića u Jadranu i sada Uroša Stevanovića u Radničkom. To nije fer prema našem sportu. Bilo je slučajeva da su igrači – da bi bili reprezentativci – bili ucenjeni da igraju u određenom klubu. Ponavljam, prema sportu to nije fer“, rekao je Slobodan Soro.

„Dugo imamo ta preklapanja“ trebalo je da bude manipulacija u pravcu Stevanovića. A istina je da je svaki naš vaterpolo selektor uvek imao klupski angažman. I da je to sasvim normalno, jer to nije niti dobro plaćen sport, niti treneri imaju profesionalni luksuz da ne rade većim delom godine. Svakom treneru je taj klupski rad dragocen jer kroz njega slaže kockice za reprezentaciju. Poslednji naš selektor koji nije imao klupski angažman bio je Ratko Rudić u SFRJ. Soro spin su prozrela i mala deca...

Stevanović je odmah reagovao ostavkom, a igrači su oštrim zajedničkim saopštenjem najavili bojkot i odlazak iz nacionalnog tima dok je na čelu Saveza čovek poput Slobodana Sora. Ono što su fudbaleri propustili da urade 2018, kada je smenjen Slavoljub Muslin, ili košarkaši letos, kada im je na EP poslat „Čacilend“ da maltretira ljude okolo, vaterpolisti nisu. Niti su kalkulirali, niti su se dvoumili. Jer, delfin ima kičmu, samosvestan je i emotivan. Takvi su i ovi naši iz bazena...

Vaterpolisti nisu mogli da pređu preko bezobrazluka „prvog čoveka“ Saveza.

Prvog pod navodnicima, jer on to nije, i postalo je jasno svima kada je nakon sve-

sno izazvanog skandala vaterpolo postao centralna tema u sportskoj javnosti. Hrabre „delfine“ su podržali navijači, kolege sportisti, mediji koji drže do sebe... Ne pamti se kada je neko tako ujedinio Srbe kao vaterpolisti. Navikli smo da nas od njih ne boli glava, da su uvek zdravi i pravi i da oko njih nema skandala. Makar ova generacija. U onim prethodnim to nije bilo tako, a o tome bi mogao najviše da priča Šapić...

Klupko je počelo da se odmotava, pa je tako svetlost dana ugledala poruka predsednika Vaterpolo saveza Hrvatske Perice Bukića, u kojoj obaveštava tamošnje klubove:

„Dragi moji, nedavno sam u Zagrebu imao razgovor sa Šapićem i Šoštarom vezano za moguću zajedničku ligu... Zna da odnedavno Šapić vodi VS Srbije“, navodi se, između ostalog, u Bukićevoj poruci.

Ništa nije slagao, samo je do kraja razobličio planove i ambicije gradonačelnika Beograda i sluganjsku ulogu Slobodana Sora. Svima je postalo jasno ko je marioneta u srpskom vaterpolu. I niko se i nije nešto posebno iznenadio. Srbija i jeste jedna kulisa od države u kojoj su na sve strane marionete. Uzmimo primer premijera, doktora Đura, i ne treba gledati dalje. Pogledajmo fudbal i marionetsku ulogu Dragana Džajića na čelu FSS dok fudbal vode Radujko, Terzić, Zbiljić...

Predsednika Odbojkaškog save-

PREDSEDNIKA ODBOJKAŠKOG SAVEZA GLUMI ĐULA MEŠTER, DOK SAVEZ SUŠTINSKI VODE MINISTAR DARKO GLIŠIĆ SA UBA I NJEGOV LJUBIMAC IVAN KNEŽEVIĆ IZ OBRENOVCA. RUKOMETOM VEDRI I OBLAČI UGLEJNI GRAĐANIN ĆACILENDA VLADIMIR MANDIĆ. ZATO NIKOG NIJE IZHENADIO NI SORO NA ČELU VATERPOLA DOK KONCE VUČE ŠAPIĆ

ŠAPIĆ JE DUGO POKUŠAVAO DA PREUZME CRVENU ZVEZDU, ALI I VIKTOR JELENIĆ SE IZBORIO ZA SVOJU POLITIČKU ZALEĐINU, POTPISUJUĆI ŠTA TREBA I PRIČAJUĆI GDE TREBA. KADA ŠAPIĆ NIJE USPEO DA PREUZME ZVEZDU, STVORIO JE NOVI BEOGRAD. I REŠIO DA POKORI EVROPU, A KAMOLI SRBIJU... BEZ JASNJIH INFORMACIJA O NAČINU FINANSIRANJA, NOVI BEOGRAD JE PREKO NOĆI POSTAO JEDAN OD NAJBOGATIJH KLUBOVA EVROPE

za glumi Đula Mešter, dok Savez suštinski vode ministar Darko Glišić sa Uba i njegov ljubimac Ivan Knežević iz Obrenovca. Rukometom vedri i oblači ugledni građanin Ćacilenda Vladimir Mandić. Zato nikog nije izhenadio ni Soro na čelu vaterpolu dok konce vuče Šapić kojem je verno služio prethodnih godina u Novom Beogradu.

U tome i jeste poenta. Hirovi i bahatost gradonačelnika, trenera, gazde, urbaniste i ko zna šta sve još... Aleksandra Šapića.

Nakon što je prevario svoje birače na Novom Beogradu i utopio se u SNS, dobio je moć za kojom je čeznuo. U gradu i vaterpolu. Hteo je sve za sebe i sve po njegovom. U vaterpolu mu to baš i nije išlo kako je naumio...

Dugo je pokušavao da preuzme Crvenu zvezdu, ali i Viktor Jelenić se izborio za svoju političku zaleđinu, potpisujući šta treba i pričajući gde treba. Kada Šapić nije uspeo da preuzme Zvezdu, stvorio je Novi Beograd. I rešio da pokori Evropu, a kamoli Srbiju... Bez jasnijih informacija o načinu finansiranja, Novi Beograd je preko noći postao jedan od najbogatijih klubova Evrope. Sila!

Srpski vaterpolisti su se vraćali u domovinu za ozbiljne ugovore, strane zvezde su bolje plaćane nego na većini drugih mesta. Bogatiji u evropskom vaterpolu je bio samo Pro Reko, tu negde sa Novim Beogradom su bili Ferencvaroš i Olimpijakos. Šapić je dovodio asove vaterpolu poput Filipa Filipovića, Duška Pijetlovića, Alvara Granadosa, Angelosa Vlahopulosa, Dušana Mandića, Nikole Jakšića...

Neki su na kraju debelo zažalili što su bili deo opsesije Aleksandra Šapića i doveli karijere pod znak pitanja. Poput poslednje dvojice, koji su danas Šapićevi najveći rivali u Radničkom iz Kragujevca, a napustili su Novi Beograd kao maltretirani, šikanirani, prognjeni...

Dušan Mandić je sve o tome rekao samo jednim gestom na onom prijemu u Skupštini grada posle olimpijskog zlata, kada je pored Šapića prošao kao pored „turskog groblja“.

Na klupi Novog Beograda su se izvrtela najveća imena srpskog vaterpolu poput Vujasinovića, Milanovića ili Gocića, ali Šapićeva opsesija se nije ostvarila. Uprkos silnim ulaganjima i političkoj moći kojom je polirao svoju

Prvi plan je bio da za predsednika Saveza kandiduje nekadašnjeg vaterpolistu i SNS pojačanje Stefana Mitrovića, ali nije prošao. Kada je Jeleniću i definitivno istekao drugi mandat, nije bilo dileme ko će preuzeti srpski vaterpolo. Pogotovo nakon evropskog zlata u Beogradu prošlog januara, posle kojeg se sutradan neki vaterpolisti poput Mandića i Čuka nisu pojavili na prijemu kod predsednika države. Nije to naišlo na simpatije na Andrićevom vencu, pa je Šapić dobio čist put da preuzme Savez

igračku, Ligu šampiona kao konačni cilj nisu osvojili. Ono što je na kraju uspeo Arapima iz Mančester Sitiya ili Pari Sen Žermena, popularnom Ganguli nije.

Tri puta je Novi Beograd igrao finale Lige šampiona u poslednje četiri godine i tri puta ga gubio. Domaći i regionalni trofeji nisu mogli da zamene Šapićevu glad za najvećim klupskim peharom. Ove sezone će imati još jedan pokušaj ako prođu grupu.

Sve sa Šapićem na klupi kao trenerom. Frustriran u nemoći da pokori Evropu, razjaren zbog gubitka primata na domaćem tlu od Radničkog, rešio je da bude sve u klubu. Osnivač, donator, predsednik, finansijer, zakonski zastupnik, suštinski gazda, na kraju je rešio da mu niko ne treba i da nijedan trener ne zna više od njega. I seo na klupu. Sve će on sam da radi. Igrači samo treba da ga slušaju.

Pošto mu je Beograd tesan, dugo je razvijao strategiju kako da preuzme potpunu kontrolu nad srpskim vaterpolom. Prvi plan je bio da za predsednika Saveza kandiduje nekadašnjeg vaterpolistu i SNS pojačanje Stefana Mitrovića, ali nije prošao. Kada je Jeleniću i definitivno istekao drugi mandat, nije bilo dileme ko će preuzeti srpski vaterpolo. Pogotovo nakon evropskog zlata u Beogradu prošlog januara, posle kojeg se sutradan neki vaterpolisti poput Mandića i Čuka nisu pojavili na prijemu kod predsednika države. Nije to naišlo na simpatije na Andrićevom vencu, pa je Šapić dobio čist put da preuzme Savez.

Kao zvanično lice je isturio Sora koji mu je godinama bio najbliži saradnik u Novom Beogradu i, po potrebi, predsednik, direktor... U zavisnosti od toga koju funkciju treba popuniti na papiru. Izbori i nisu bili izbori. Čak ni Jelenićeva Zvezda nije

smela da glasa protiv i jedina je ostala uzdržana. Pre izbora je Šapić okupio beogradske klubove, ljudima su oduzimani telefoni da neko ne bi slučajno šta snimio, obećana im je finansijska pomoć i svi su digli ruku za Sora.

Problem je što se poslednjih godina jaka vaterpolo priča uzdigla i u Kragujevcu. Što na bazi privatnog, što na podršci

državnog kapitala.

Značio je i potpis trenera/selektora Uroša Stevanovića na listi „Srbija ne sme da stane“ u decembru 2023. godine. Još više je značilo olimpijsko zlato u Parizu nakon kojeg je Aleksandar Vučić lično obećao Stevanoviću da će dobiti značajna finansijska sredstva za klub u Kragujevcu i da nastavi da radi još bolje i uspešnije.

Jedan za drugim su u Radnički počeli da stižu bivši i sadašnji reprezentativci Radoslav Filipović, Duško Pijetlović, Radomir Drašović, braća Rašović, braća Jakšić, Andrija Prlainović, Sava Randelović... Čak i Šapićeva grčka zvezda Vlahopoulos.

Radnički je u prošloj sezoni bacio u lice rukavicu Novom Beogradu osvajanjem domaćeg i regionalnog takmičenja, a regionalnu ligu je osvojio i ove sezone. Zahvaljujući podršci sa viših političkih instanci, sklopili su jači tim od Šapića i čine gro reprezentacije.

Osveta kroz zauzimanje poluga Saveza bila je neminovna. Spočitavajući Kragujevcanima ono što bi verovatno oni želeli da rade i da kroz klub kontrolišu reprezentaciju kao što su to ranije činili, izazvali su najveći skandal u istoriji srpskog vaterpola. Shvativši šta su uradili i da ovako neće moći dalje bez skoro cele reprezentacije, pokušali su da u nesrećno sastavljenom saopštenju nakon 24 sata sve prebace na politički teren?!

„Izbor rukovodstva koji se redovno odvija svake četiri godine i koji je protekao bez ikakvih trzavica, pretvorio se u čist politički obračun i zloupotrebu sporta u političke svrhe. Mi smo sportska, a ne politička organizacija i ko god od aktuelnih ili bivših vaterpolista, trenera ili članova Saveza, želi da se bavi politikom, ima na to potpuno pravo, ali ono na šta nema pravo jeste da koristi u te svrhe svoju sportsku, aktuelnu ili bivšu poziciju. Oči-

ZNAČIO JE I POTPIS TRENERA/SELEKTORA UROŠA STEVANOVIĆA NA LISTI „SRBIJA NE SME DA STANE“ U DECEMBRU 2023. GODINE. JOŠ VIŠE JE ZNAČILO OLIMPIJSKO ZLATO U PARIZU NAKON KOJEG JE ALEKSANDAR VUČIĆ LIČNO OBEĆAO STEVANOVIĆU DA ĆE DOBITI ZNAČAJNA FINANSIJSKA SREDSTVA ZA KLUB U KRAGUJEVCU I DA NASTAVI DA RADI JOŠ BOLJE I USPEŠNIJE

ISTINA JE DA JE SVAKI NAŠ VATERPOLO SELEKTOR UVEK IMAO KLUPSKI ANGAŽMAN. I DA JE TO SASVIM NORMALNO, JER TO NIJE NITI DOBRO PLAĆEN SPORT, NITI TRENERI IMAJU PROFESIONALNI LUKSUZ DA NE RADE VEĆIM DELOM GODINE. SVAKOM TRENERU JE TAJ KLUPSKI RAD DRAGOCEN JER KROZ NJEGA SLAŽE KOCKICE ZA REPREZENTACIJU

gledna je želja i potpuno je jasno da neko pokušava da ostvari svoje političke ciljeve preko vaterpola i to potvrđuje način na koji je kao na dugme uključen jedan značajan deo političke javnosti. Vaterpolo savez u tome ne želi da učestvuje i osuđuje svaku zloupotrebu sporta u političke svrhe“, poručili su iz Sorovog kabineta.

Ili iz Šapićeve kuće. Isto je. Perica Bukić ih je razgolitio do kupaćih gaća...

Nije slučajno što pokušavaju da bitku prebace na politički teren, jer Stevanoviću i njegovima u Kragujevcu to najmanje odgovara sad kada su na vrhuncu moći uz obilatnu pomoć vladajuće garniture. Ovo se ne dešava zbog politike već zbog bahatosti i hirovitosti jednog političara i njegovih marioneta.

Skorašnji moralni čin bivšeg selektora i reprezentativaca nema veze sa politikom i aktuelnim dešavanjima u zemlji. Iako se gomila tih vaterpolista nije libila da nekim gestovima i porukama kaže šta misli o političkoj situaciji i koga podržavaju. Ovo sada je daleko od političkog terena i potpuno je lično.

Kao što je bilo lično kada je Šapićevom voljom Dušan Mandić suspendovan u Novom Beogradu i nije mogao da trenira. Ili kada je Nikoli Jakšiću prečeno sličnim metodama i kada mu je zabranjivano da se odazove reprezentaciji. Sada su oni na suprotnoj strani i vrlo dobro znaju s kim imaju posla. I nije čudo što su ovako reagovali zajedno sa saigračima.

Uopšte nisu ušli na teren politike, već su samosvesno, zdravorazumski i emotivno reagovali na pokušaj diskreditacije, manipulacije i privatizacije Aleksandra Šapića i njegove marionete Slobodana Sora. Ali, i u zemlji marioneta ima onih sa kičmom koji dignu glavu iznad vode i na šamar ne okreću drugi obraz, već odapnu torpedo.

Srpski vaterpolo je zbog njih uvek bio nešto lepo i pozitivno prepoznato u svetu. Sada je tužnim povodom odjeknuo još jače. U danu nakon što je sve eksploziralo, srpski vaterpolo je bio glavna vest na jednom od najvećih sportskih portala u Poljskoj. A nismo baš sigurni da dobar

deo Poljaka zna osnovna pravila vaterpola i da ih zanima kao sport.

Način da se ova bruka reši je samo jedan i znači ekspresni odlazak Slobodana Sora sa protokolarne funkcije predsednika Vaterpolo saveza. I potom još žešći obračun svih koji su čitali kao saučesnici sa Aleksandrom Šapićem i njegovom bahatošću. Ovo nije film i on nije Gangula, pa da tek tako uzme daljinski i maltretira druge. Ovo je realan život, i u njemu srpski vaterpolo koji ovakvu sramotu ničim nije zaslužio.

Drugi način ne postoji... Ili da eventualno uvezemo odnekud celu jednu vaterpolo reprezentaciju i podelimo pasoše, pa da se pravimo ludi. Soro ima iskustva kako se menja reprezentacija i tu bi čak mogao nešto da se pita. A da Šapić sedne na klupu kao selektor – čak se i o tome spekulise – jer drugo mu više ništa nije ostalo. Niti bi bilo koji ozbiljan trener koji drži do sebe sada seo na klupu.

Ali onda nema tog bazena koji bi nas oprao. Već je ozbiljno zaprljano nešto najčistije što smo imali u sportu. **N**

U aprilu održan jubilarni 40. OTP banka – Fashion Selection Moda kao prostor identiteta, odgovornosti i autorskog izraza

Jubilarno, 40. izdanje OTP banka – Fashion Selection održano je od 23. do 29. aprila u Ložionici i Hangaru, potvrđujući status jedne od važnih platformi domaće modne scene. Tokom četiri dana, ovo izdanje okupilo je različite generacije autora, stilova i poetika, pokazujući da moda danas nije samo pitanje estetike, već i identiteta, stava i društvene svesti.

Program je otvoren u Ložionici revijom „Ko to tamo nosi Pradu?“, u kojoj su svoje interpretacije filmske teme predstavili Bata Spasojević, Igor Jagić, Zvonko Marković, Mario Chany, Nemanja Pantelić, Beka Zečević, Predrag Đuknić, Marko Krstić i Jovana Petković. U nastavku je publika videla dečje kolekcije Pertini i Jacadi, urbani senzibilitet brenda Pantera i društveno angažovane poruke, među kojima se izdvojila Gorica Pejaković sa brendom Gorim i kolekcijom „Briga me“.

Posebnu vrednost dao je humanitarni segment realizovan u saradnji sa Klinikom Varis, podsjećajući da moda može biti prostor podrške i odgovornosti. Ovo izdanje obeležili su i Modiare Couture Jelene Divjak, Soopsylicious Sanje Đorđević, BIG HUG by Beka Zečević, Ana Matić, Marija Vujčić i Jelena Pančić ispred brenda Mag, kao i Maja Dimitrijević, inspirisana morem i letnjim sećanjima, Katarina Vučetić i Igor Jagić, koji je prikazao muško-žensku, bezsezonsku kolekciju. Treće veče upotpunio

je nastup Sergeja Četkovića.

Završnica u Hangaru donela je snažne autorske potpise. Dorotea Šušić istakla je kaiševe kao dominantan element kolekcije, Ivan Rajković je kolekcijom „Elementa“, inspirisanom devedesetim, slavio samouverenost i ličnu snagu, dok je Tijana Račić prikazala proces transformacije žene kroz modni izraz. Centralni trenutak završetka bila je revija Irene Grahovac, koja je Fashion Selection zatvorila kolekcijom svedene ali upečatljive estetike. Kroz dominantne tonove braon i crne, dizajnerka je ponudila simboličku interpretaciju odnosa čoveka i prirode: braon kao prizor zemlje iz vazduha, a crnu kao boju emotivnog naboja i refleksije o stanju planete.

Uz podršku generalnog partnera OTP banke, 40. Fashion Selection ostaje važna tačka susreta mode, kulture i savremenog društva.

LOKALNA PLOVIDBA I GLOBALNA PANIKA

Ko se opeče o koronu, i u hantavirus duva

Najverovatnije je da će sve ostati na ovih desetak obolelih i na ponekoga ko je sada u inkubaciji. Bilo bi iznenađenje ako bi se virusi, uprkos preduzetim merama, dalje prenosili na njihove bližnje

Piše Zoran Radovanović

Platežni turisti, spremni da izdvoje dvadesetak hiljada evra za „krstarenje života“, krenuli su s juga Argentine, iz Ušuaje, reklamirane kao „kraj sveta“, 1. aprila 2026. na više-nedeljno putovanje holandskim ekspedicijskim brodom MV Hondius. Plovili su iznad Antarktika i svraćali na ostrva u južnom Atlantiku. Uživali su prvih desetak dana. Nije ih uzbudila smrt jednog putnika (mislilo se da je 70-godišnjaka zadesila „prirodna smrt“), ali im je dalji razvoj događaja ugrozio dobro raspoloženje, a zatim ih je bacio u očajanje.

Opterećivala ih je hičkokovska atmosfera napetosti, s tim što ubica nije bio saputnik, već sablastan nevidljivi nepri-

jatelj, kasnije će se ispostaviti hantavirus. Drama je dostigla vrhunac kada su se 4. maja 2026. pojavili obrisi Zelenortskih Ostrva (Cabo Verde). Moreplovcu su već videli sebe na bezbednom rastojanju od uklete lađe, a onda su saznali da im nije dozvoljeno iskrcavanje, osim za evakuaciju obolelih i umrlih.

Indeksni slučaj je Holandain koji se po svoj prilici zarazio u južnoj Patagoniji pre ukrcavanja na brod. Bio je zaljubljen u posmatranje ptica, pa je sa suprugom posećivao deponije gde sleću mnoge ptice, ali se iz istog razloga - zbog hrane - po njima motaju i glodari

Lako je zamisliti da su se – zatočeni u opasnom okruženju – osećali kao junaci Agate Kristi iz „Ubistva u Orijent ekspresu“ ili „Smrti na Nilu“. Umesto Herkula Poaroa, o njima je brinula Svetska zdravstvena organizacija (SZO), ali im je to bila slaba uteha. Jedan od putnika je bio popularan bloger, pa je, u ime svih ostalih, slao dramatično-patetične poruke da im se pruži ruka spasa. Treba ga razumeti – krenuo je u uzbudljivu avanturu da se provede „za sve pare“, a pretila mu je opasnost da završi u brodskom hladnjaku.

U okviru međunarodne zdravstvene intervencije, kapetanu je dat nalog da krene ka teritorijalnim vodama Španije. Putnici su u nedelju zbrinuti na Tenerifama u Kanarskom arhipelagu i cela ta drama može se smatrati okončanom,

naravno uz dalji strog nadzor. Međutim, usudićemo se da napravimo poređenje: šta bi se desilo da se 150 ljudi nije nalazilo na ekskluzivnom kruceru, već u nekom patagonijskom selu i da je takođe obolelo desetak, a umrlo troje lokalnih žitelja?

Ništa čudno, u ovo doba godine tamo se redovno beleže hantavirusne infekcije, tako da je pitanje da li bi vest o epidemiji doprla dalje od Buenos Ajresa, a i tamo bi malo koga potresla. Istini za volju, okolnosti su različite – u ruralnoj Patagoniji je malo ko video svet u prečniku širem od 50 km, a na brodu su bili državljani 28 zemalja, željni da se vrate svojim kućama.

Bila je to prva potvrđena hantavirusna epidemija na kruceru, različita od relativno čestih infekcija gornjih disajnih puteva ili proлива, obično izazvanih neprijatnim rotavirusima. Nametnulo se pitanje kako usred okeana postupiti sa teško obolelim ljudima koji imaju zaraznu bolest. Naučna i etička dilema je da li je opravdano držati ih zatočene u zatvorenom prostoru gde hara zaraza ili ih sve iskrcati i izolovati, uz rizik da se ugrozi bar poneko na kopnu.

Ipak, suština je u tome da nije bilo opravdanja za pokazani strah laičke javnosti od rasejavanja bolesti po svetu, a posebno ne za poređenje sa koronom i sličnim lako prenosivim zarazama. Ostaje nam da tu tvrdnju potkrepimo argumentima.

TOK EPIDEMIJE

Indeksni slučaj je Holandanin koji se po svoj prilici zarazio u južnoj Patagoniji pre ukrcavanja na brod. Bio je zaljubljen u posmatranje ptica, pa je sa suprugom posećivao deponije gde sleću mnoge ptice, ali se iz istog razloga – zbog hrane – po njima motaju i glodari. U tom delu Argentine svake godine se tokom marta i aprila registruju slučajevi ove bolesti. Sliku je teško sklopiti, jer Svetska zdravstvena organizacija (SZO) iz etičkih razloga anonimizuje podatke – objavljujući samo zbirno brojeve potvrđenih, na obolevanje sumnjivih, hospitalizovanih i smrtnih slučajeva – a ostali izvori su nepouzdanji. Ipak, uz sva medijska neslaganja, moguće je steći uslovnu predstavu o hronologiji dešavanja.

Holandanin je zvanično oboleo 6. aprila, pet dana nakon ukrcavanja, ali se naknadno procenjuje da je prve simptome imao već 2-3. aprila. Pre nego što je umro, 11. aprila, zarazio je dve osobe koje su činile prvi talas epidemije. Jedna je

Kod teže obolelih zabeleženi su visoka temperatura, bolovi u mišićima, glavobolja, stomačno-crevne tegobe i brz razvoj upale pluća sa tzv. akutnim respiratornim distresnim sindromom i šokom, što znači sa zatajivanjem plućne funkcije

njegova supruga, koja je već bila u izolaciji, kada je između 12. i 14. aprila ispoljila simptome bolesti. Sa posmrtnim ostacima svoga supruga evakuisana je 24. aprila na Svetu Jelenu, a umrla je 26. aprila u Johanezburgu. Prijateljica ovog bračnog para, Nemica, preminula je 2. maja.

Od ove dve osobe kreće drugi talas epidemije. U trenutku evakuacije broda obuhvatao je četiri sigurna i jednog verovatnog bolesnika. Dva putnika su iskrcana na Svetu Jelenu i prebačena u Holandiju, jedan Britanac je sa Asensiona, teritorije Ujedinjenog Kraljevstva u južnom Atlantiku, transportovan na intenzivnu negu u 1000 milja udaljen Johanezburg, a jedan Švajcarac je oboleo po povratku u svoju zemlju (na krucerima je ukrcavanje i iskrccavanje moguće u različitim lukama).

Verovatno obolela osoba je imala blagu kliničku sliku. Obolevanje je bilo ograničeno na putnike, a za dva člana posade se ispostavilo da nisu zaraženi. Poslednja vest je da se pokazao negativnim test zaražena. Ona je posluživala grupu putnika sa krstarenja koja se sa Svete Jelene preko Johanezburga vraćala u Evropu.

Agencije javljaju da je među putnicima koji su 10. maja sa Tenerifa transportovani u svoje matične zemlje bolest laborato-

rijski potvrđena kod jedne Francuskinje i jednog Amerikanca. Njih treba dodati prethodnom zbiru.

Amerikančev partner je bolestan, ali je bez dijagnoze. Obojica su sa grupom svojih zemljaka iskrcani sa broda na Tenerifama prebačeni za SAD u uslovima posebne izolacije, u izdvojenom odeljku za ograničavanje rasejavanja zaraze (engl. biocontainment unit).

Stigla je vest i o Britancu koji se sredinom aprila sa suprugom iskrcao na ostrvu Tristan da Kunja, jednom od najizolovanijih mesta na planeti, hiljadama kilometara daleko od civilizacije. Oboleo je 28. aprila, a 10. maja su britanski specijalci izveli spektakularan desant na ostrvo, kako bi mu dopremili potrebne zalihe kiseonika. On se ne klasifikuje kao žrtva hantavirusne infekcije i ne pripada ovoj epidemiji.

Sve osobe zaražene u drugom talasu ostvarivale su blizak produžen i ponavljan kontakt sa Holandankom i Nemicom iz prvog talasa, koji su ispoljili simptome između 8. i 12. aprila. Za obolele u drugom talasu navodi se da su zaraženi između 17. i 25. aprila. Prosečna očekivana inkubacija za zaražavanje od glodara u tom delu sveta je bar dve nedelje (14-18 dana), ali je kraća kada je reč o interhumanoj prenosu.

Kod teže obolelih zabeleženi su visoka temperatura, bolovi u mišićima, glavobolja, stomačno-crevne tegobe i brz razvoj upale pluća sa tzv. akutnim respiratornim distresnim sindromom i šokom, što znači sa zatajivanjem plućne funkcije. Tada je rešenje u mehaničkoj ventilaciji (respiratoru).

Izgledalo je da će ceo epidemijski proces da se završi sa dva talasa, odnosno tri stepena transmisije virusa (prvi je sa glodara na indeksni slučaj), kako se dešavalo u ranijim epidemijama na kopnu. Novopristigli podaci ukazuju da će taj broj biti nešto veći.

ŠIRI KONTEKST

Za hantavirusne infekcije zna se još od početka 1950-ih godina, iz vremena Korejskog rata. Uzročnik je dobio ime po korejskoj reci Hantan, s tim što je izostavljeno poslednje slovo. Do kraja rata 1953. godine obolelo je preko 3000 američkih vojnika sa znatnom smrtnošću.

S vremenom se pokazalo da sličnih virusa ima po celom svetu. Izolovano ih je

nekoliko desetina, ali desetak ih je značajno za obolevanje čoveka. U jugoistočnoj Evropi prvo je u Sloveniji opisana vrsta Dobrava, a zatim je izolovan virus u Beogradu. To je sada jedinstven Dobrava-Belgrade virus sa svoja četiri genotipa.

Bilo gde da se javi, to je tipična prirodnožarišna infekcija. To znači da virus kruži među glodarima, a izuzetno retko može da se prenese na čoveka. U načelu, nema dokumentovanih primera o prenosu zaraze sa čoveka na čoveka. Jedini izuzetak je vrsta hantavirusa prisutna u južnom delu Južne Amerike.

Hantavirusi se prenose kontaktom sa izlučevinama zaraženih glodara ili udisanjem prašine u koju su dospeli uzročnici. Redi put prenosa je ujed zaraženog glodara. Inkubacija je od manje od jedne nedelje do 4-5 nedelja, pa i duže, a smrtnost je, zavisno od lokalne vrste virusa, od 5-15 odsto na istoku evroazijskog kontinenta do manje od jedan odsto na njegovom zapadu. Na Balkanu je 5-12 odsto. U Americi umire 30-40 odsto obolelih, a na jugu taj procenat može da bude i viši.

HANTAVIRUSNE INFEKCIJE

Širom Azije i Evrope dešava se da se čovek zarazi od glodara, ali blagi klinički oblici ostaju neprepoznati. Kada se ispolji u tipičnom obliku, infekcija najviše pogađa bubrege, pa se bolest naziva hemoragijskom groznicom sa bubrežnim sindromom (engl. akronim HFRS). Za teže oblike bolesti, kada se na temperaturu nadovežu bol u krstima i prestanak funkcije bubrega, rešenje je u hemodijalizi. Obično se za nekoliko dana krvni pritisak normalizuje, počne spontano lučenje mokraće i nastupa period oporavka.

U ovom delu sveta bolest se beleži sa učestalošću od oko 1:250.000 godišnje. U Srbiji oboli 20-30 osoba tokom godine, ali ima i epidemijских talasa sa povećanim obolevanjem, što zavisi od klimatskih uslova i aktivnosti glodara.

Različite vrste hantavirusa cirkulišu u severnom, središnjem i južnom delu američkog kontinenta. Za sve je, međutim, zajedničko da udaraju na pluća i, u manjoj meri, na srce, pa se bolest zove hantavirusni kardiopulmonalni ili, kraće, hantavirusni pulmonalni, odnosno respiratorni sindrom (HCPV).

Ovaj sindrom je poznat u Argentini i Čileu od 1996. godine. Izazivač bolesti

na jugu tog kontinenta je andski virus (Andes virus, ANDV), jedini hantavirus sa stabilno dokumentovanim prenosom među ljudima u uslovima bliskog, produženog kontakta, obično među partnerima i članovima istog domaćinstva. On je sličan svojim bliskim rođacima prisutnim u srednjem i severnom delu Amerike, sa kojima deli mnoge zajedničke odlike, od glodara, kao prirodnih rezervoara infekcije, do kliničke slike. Ključna razlika je što se umnožava u disajnim organima, uključujući gornje disajne puteve, dok su ostali hantavirusi primarno u tzv. endotelnim ćelijama, a minimalno u pokrovnom sloju respiratorne sluznice (epitelu). To znači da se andski virus može naći u respiratornim sekretima, što je za ostale vrste praktično isključeno. Uz to, da ne ulazimo u genetičke razlike u omotačima virusa, dodajmo još da se andski virus duže od ostalih i u većoj koncentraciji održava u krvi. Pominje se raspon od 1-2 dana pre pojave simptoma do rane faze bolesti, ali često je to samo prvi dan febrilnosti.

Do sada najveća epidemija izazvana andskim virusom odigrala se u argentinskom Epujenu 2018/19. sa 34 registrovana bolesnika, od kojih 11 nije preživelo infekciju. Ta epidemija je podsetila na ulogu superprenosilaca. Nisu, naime, sve inficirane osobe podjednako uspešne u širenju zaraze. U načelu se procenjuje da 20 odsto zaraženih prenese bolest na 80 odsto osetljivih osoba.

Za andski virus je zabeleženo da se do sada preneo sa glodara – tamo je to dugorepi patuljasti pirinčani pacov – na oko 3000 ljudi, a da je u 300 slučajeva ostvaren prenos sa čoveka na čoveka. To bi značilo da 90 odsto zaraženih predstavlja slepi kraj lanca zaražavanja, a da 10 odsto prenese uzročnike na nekog bližnjeg. U stvarnosti, odnos je još neravnomerniji, jer neko zarazi po 2-3 osobe, tako da bi moglo da se kaže da 95 odsto zaraženih ne predstavlja rizik za bližnje.

Epidemija u Epujenu ukazuje na značaj izuzetaka. Tamo je na rođendanskoj proslavi jedan građanin sa temperaturom tokom 90 minuta, koliko se zadržao, zarazio dve osobe koje su sedele oko 30 centimetara od njega, dve osobe koje su bile udaljene oko 1,2 metra i jednu osobu sa kojom se samo nakratko mimoišao na putu ka toaletu. Drugi izvor zaraze preneo je virus na šestoro ljudi, a njegova supruga, koja ga je sahranjivala pod tem-

peraturom, zarazila je još 10 ljudi.

Ova epidemija toliko odudara od svih drugih iskustava ne samo sa hantavirusima, već i sa andskim virusima, da je mnogi primaju sa rezervom. Činjenica je da se takva epizoda nikada i nigde više nije ponovila.

PRESEK STANJA

Kapetan broda je tražio međunarodnu pomoć 25. aprila. SZO je 2. maja pokrenula postupak koji se primenjuje samo kada postoji potencijalan prekograničan rizik. Dva dana kasnije o tome je obavestena javnost. Angažovanju SZO presudila je okolnost da se posećuju različite zemlje, da su u pitanju ljudi različitih nacionalnosti, da je svetsko javno mnjenje uznemireno i da je postojao otpor u mnogim lukama da se odobri pristajanje, te je valjalo koordinisati protivepidemijske aktivnosti. Treba imati u vidu i da je nalaz andskog virusa u biološkom materijalu obolelih potvrđen tek 5. i 6. maja u dve laboratorije.

U ponedeljak je i poslednja grupa moreplovaca krenula sa Tenerifa u Australiju. Sada ostaje na zdravstvenom sistemu svake države da odluči o daljem postupku. Po svoj prilici će svi putnici i članovi posade po dolasku u svoje zemlje biti detaljno pregledani. Ponegde se najavljuje karantin od 42 do 45 dana. Dolazi u obzir i kućna izolacija. Moguć je i tolerantniji pristup: ograničeno kretanje uz strog nadzor i svakodnevno merenje temperature.

Za kvalifikovanu odluku potrebne su, međutim, dodatne informacije. Važno je pratiti lanac zaražavanja i uporediti obolevanje sa rasporedom kabina i kretanjem ispitanika. Po svemu sudeći, do prenosa infekcije dolazilo je direktnim kontaktom između izvora zaraze i osetljive osobe.

Napravljena je mrtva vakcina za dalekoistočne vrste hantavirusa. Za andski virus je nema. Ne deluju ni kortikosteroidi, ni do sada testirani antibiotici. Ostaće čekanje.

Ako je dozvoljena prognoza: najverovatnije je da će sve ostati na ovih desetak obolelih i na ponekoga ko je sada u inkubaciji. Bilo bi iznenađenje ako bi se virusi, usprkos preduzetim merama, sa nekog od tih izvora zaraze dalje prenosili na njihove bližnje. I tu bi bio kraj, ukoliko mu već ne svedočimo. **N**

Danas nema razlike u prognaništvu Mirka Kovača i Gorana Babića

Kovača su iz Beograda protjerali oni koji s ustrajnošću mazgi tvrde da on nije morao otići, a ako je već odlazio, zašto je išao Tudmanu? Babića su iz Zagreba protjerali oni koji s ustrajnošću mazgi tvrde da on nije morao otići, a ako je već odlazio, zašto je išao Slobodanu Miloševiću?

Piše Miljenko Jergović

Tvoje pismo me, dragi Basara, sastalo na željezničkoj stanici frankfurtskoga aerodroma, dok sam čekao voz za Münster. Pismo sam čekajući pročitao, potom se ukrao, našao mjesto, pa ti odmah otpisujem. Osim što su moderni europski vozovi dobro mjesto za pisanje pisama, razlog mom trenutnom odgovoru tiče se niza okolnosti kojima se stvarnost – ili melankolični ali uvijek sveprisutni gospodin Slučaj – opet umiješala u naše dopisivanje.

Goran Babić od svoje socijalne nehigijene nikad nije imao nikakve materijalne i egzistencijalne koristi, samo štete. Kovač je gadove umio iskoristiti. Istina, s mjerom i u situacijama golog preživljavanja

Naime, dok smo mi epistolirali o Mirku Kovaču i njegovom dugom putovanju u noć, što ga je 1991. vodilo od Beograda do Rovinja, umirao je Goran Babić, koji je iste te 1991. u noć otputovao od Zagreba prema Beogradu. Putujući u različitim pravcima, tako što jedan je išao tamo odakle je drugi pošao, Kovač i Babić ispunjavali su vlastite sudbine. Premda su odlazili svojevolumno – tako što im prethodno nitko nije banuo na vrata – obojica su bili prognanicima.

Takvim ih ne čini to što bi možda izgubili glavu da su ostali – premda bi je možda i izgubili – jer je i u Zagrebu i u Beogradu bilo ljudi koji su glavom plaćali to što su se našli na krivom mjestu i što su govorili ono što vlast nije željela čuti – nego su Kovača i Babića doživotnim prognanicima učinili oni njihovi bivši sugrađani koji su bezdušno ustrajavali na tome da je njihov odlazak čin velezdaje.

Kovača su iz Beograda protjerali oni koji s ustrajnošću mazgi tvrde da on nije morao otići, a ako je već odlazio, zašto je išao Tuđmanu? Babića su iz Zagreba protjerali oni koji s ustrajnošću mazgi tvrde da on nije morao otići, a ako je već odlazio, zašto je išao Slobodanu Miloševiću?

Mirko Kovač bio je jedan iz društva salonskih beogradskih antikomunista, koji, međutim, za razliku od velikog broja njih, nije imao simpatija za kralja Petra i četnike. Goran Babić bio je komunist, šušarevac, dosljedan u svome neprijateljstvu prema onima u kojima bi vidio hrvatsku građansku desnicu, frankovce, potajne ustaške simpatizere. Drukčijih, osim potajnih, u Zagrebu i Hrvatskoj sve do pred sam kraj osamdesetih nije ni bilo. Ali ono protiv čega su se demonstrativno pobunili i zato svršili u progonstvu je isto: nacionalizam.

Ako je 1991. i postojalo razlike u tome bježiš li iz Srbije, iz koje su upravo kretali tenkovi na Vukovar i u kojoj je nekadašnja zajednička armija upravo provodila svoju konačnu preobrazbu u srpsku vojsku, u Hrvatsku koja se, kako se znala i umjela, branila i od tih tenkova i od te vojske, te razlike već nekoliko godina kasnije neće više biti, a pogotovo je nema danas, 2026. godine.

Kada je nestalo razlike? U vrijeme kada se Hrvatska prema dijelu svoga stanovništva, dakle prema svojim Srbima, počela odnositi onako kako se JNA, transformirana u srpsku vojsku, odnosila prema Hrvatskoj, hrvatskim selima i gradovima, te njihovim stanovnicima Hrvatima. Godine 2026. nema razlike u prognaništvu Mirka Kovača i Gorana Babića, niti u stavu koji je jedan imao prema srpskim, a drugi prema hrvatskim vlastima. Uzorno, obojica su se pobunili protiv nacionalizma svojih.

Ne bi bilo sasvim krivo reći da su obojica bili Hercegovci, premda je Babić bio

od Opuzena, a Opuzen uže zemljopisno nije Hercegovina. Kovač je bio iz Lastve kod Trebinja, ali zapravo bio je Trebinjac. Mjesto T. u njegovoj prozi važnije je i od Beograda. Hotel pod platanima stvarno je mjesto.

Babić bio je Mostarac, premda, za razliku od Kovača, nije imao onaj neodoljivi, ukorjenjujući lični šarm, nego je bio stran i tuđ, gdje god bi došao. Po tome, rekao bih, da mi je veoma bliži. Poznao sam obojicu, Kovača bolje i duže, znao sam ga još od 1988, družio se s njim u Rovinju i Zagrebu, uživao ne samo u njegovoj prozi, nego i u njegovim socijalnim vještinama.

Imali su i zajedničku socijalnu manu: premda su bili izrazito dosljedni ljudi u onom što ih je otjeralo u progonstvo, i Kovač, i Babić imali su istu crtu socijalnog oportunitizma. Naročito Babić

Imali su i zajedničku socijalnu manu: premda su bili izrazito dosljedni ljudi u onom što ih je otjeralo u progonstvo, i Kovač, i Babić imali su istu crtu socijalnog oportunitizma. Naročito Babić. Osamdesetih petljao se s nekim gadnim komitetskim ološem, kakav nije rastjerivao ni u redakciji Oka, odličnih novina za kulturu, u kojima je bio glavni urednik. Među tim svijetom bilo je onih najgorih udbaških ništarija, policijskih uhoda i bijednika svake vrste, koji su neprijatelje države i Partije prokazivali za sitne interese ili iz čistog zadovoljstva.

Jedan od Babićevih ljudi iz tog vremena u nova doba postat će izdavač Hitlerovog Mein Kampfa i drugih proustaških i pronacističkih spisa. Drugi, koji je u Babićevo vrijeme bio zadužen za praćenje aktivnosti ekstremne neprijateljske emigracije, postat će najaktivniji pisac natuknica za Hrvatsku književnu enciklopediju. S istom vrstom socijalne nehigijene nastavio je pred 1991., a potom i u Beogradu, petljajući se s ministrima

krajinske vlade u izbjeglištvu. Trudio se biti ispravan čovjek, ali kao da ga nije bilo briga tko su i kakvi su ljudi oko njega. Bilo mu je važno da ne budu hrvatski nacionalisti, da ne budu ustaše. Kao što je i Kovaču bilo važno da ljudi oko njega ne budu srpski nacionalisti, da ne budu četnici, ljotićeveci, gibaničari...

S tim da Goran Babić od svoje socijalne nehigijene nikad nije imao nikakve materijalne i egzistencijalne koristi, samo štete. Kovač je gadove umio iskoristiti. Istina, s mjerom i u situacijama golog preživljavanja. Recimo, da bi dobio domovnicu (državljanstvo). Babić, pak, živio je dugo kao čovjek bez državljanstva.

Dok je Mirko Kovač 1991. demonstrativno optirao za hrvatsku književnost, Goran Babić se pripadnosti upravo toj književnosti nikad nije odricao. Ne samo da se nije odricao, nego je u svojim pjesmama, često i na istinski potrešan način, tematizirao sebe u Hrvatskoj, u hrvatskom jeziku, u hrvatskoj književnosti... On se zaista, koliko god bio očajan i gnjevan, nije odricao. Ovo govorim na osnovu uvida u njegovo pisanje, naročito u pjesništvo, ali drukčije ne bi bilo ni kad bi se s njim razgovaralo.

Pritom, to što je Hrvat, nije ga ometalo u tome da bude Jugoslašen, ili čak da, na neki svoj čudan način, kao Hrvat bude i Srbin, ali to je već nešto drugo, što je, opet, karakteristično za obojicu. Oni su, obojica, bili Jugoslaveni i jugoslavenski pisci, na neki mnogo dublji i proživljeniji način nego što će to biti itko ih tvoje generacije, a o mojoj da i ne govorimo.

Goran Babić nosio je u sebi mrak, bio je vrlo star čovjek. Takav se, bit će, rodio. Mirko Kovač bio je čovjek izrazite vedrine, vrlo svijetlo čeljade, i bio je dijete. Nemoj da ti na živce ide ovo što govorim, nemoj misliti da nešto bajam i mudrujem. Bili su takvi, i jedino ih se tako može opisati.

U Kovačevoj konverziji ima nešto dječje, on je i to prepjevavanje svog djela iz srpskog u hrvatski izveo kao dječju igru. Uživao je u tome, ne upisujući u taj posao ništa od onog što će mu se kasnije pripisivati. Nije on postajao netko drugi dok je to radio, niti je to radio da bi postao netko drugi. Krenuo je od dječjeg inačenja i završio u nečemu što je izgledalo kao čarolija.

Obojica su bili veoma društveni, ali je Kovač u svojoj društvenosti bio vješt. Babiću, pak, često su falili ljudi. On je imao jednu, barem iz moje perspektive, čudnu i nesimpatičnu osobinu: bio je sasvim srođen s generacijom svojih roditelja, volio ih je, zamjerao im nije nikad ništa, vidio je u njima mučenike, žrtve, revolucionare, nikad zanikad nije se pobunio protiv oca i matere! Jednom sam ga o tome pokušao ispitivati, ali nigdje s time nisam dospio. Vjerojatno i zato što sam ja pretjerano na drugoj strani: ne samo što sam se pobunio protiv oca, majke i njihovih generacija, nego sam ih pretvorio u književne likove, koje sam prekomjerno ocrnio. Babić, pak, s takvom nježnošću i blagošću piše o svom čači partizanu, a s majkom, beogradskom Jevrejkom, kroz pisanje se srodio tek u prognaništvu.

U ranijim knjigama, onim iz zagrebačkih vremena, spominje ju, ali to je spominjanje manje intenzivno, Holokaust u to vrijeme nije njegova tema. Recimo, u njegovoj imaginaciji Jasenovac je srpsko stratište, a jevrejska stratišta bivaju Staro sajmište, beogradska dušegupka, mjesta dorćolskih nestajanja... Babićev je Beograd tužno, a neopisano mjesto. Tu je živio u tridesetpetogodišnjem progonstvu, čije se okolnosti za njega nisu pretjerano mijenjale. Moglo bi se reći da je njegovom voljom sve to vrijeme trajala ta izvorna senzacija privremenosti.

Babić se, naime, nije ukorjenjivao, niti je postojao Beograđanin. On nije prihvatio živjeti negdje drugdje, nego je nastavio boraviti u nekom svom limbu, u trenutku odluke da ode iz Hrvatske i nikad se više ne vrati. Ostvarenje tog nikad više, za njega gotovo da je postalo smisao života.

Istu tu stvar, nikad više u Beograd, sebi je obećao i Kovač, ali ju je provodio s neusporedivo manje entuzijazma. To što nikad nije išao u Beograd kao da je proizlazilo iz njegova načina života, a ne iz principa, ili iz neke samonametnute askeze. Babić je u Beogradu živio kao stilit, ili, kako bi se pravoslavnim žargonom reklo, stolpnik, dok je Kovač u Rovinju živio kao plemić. Samo dijelom bilo je to u vezi s činjenicom što su Kovač i Boba bili mnogo praktičniji i životno snalazljiviji ljudi od Babića i nje-

gove Mladenke. I to, rekao bi, manjim dijelom. Više je to bila stvar karaktera.

U Kovačevoj rovinjskoj kući si ti, mi-slim, bio. Lijepa i raskošna patricijska građevina, s pomno njegovanim vrtom. Vila dostojna Thomasa Manna. Babić je živio u dorćolskom kućerku s avlijom, koja je izgledala pomalo mostarski, a uz kućerak imao je nakalemljenu trafiku, koju je adaptirao u svoju kancelariju i arhiv. Arhivirao je historiju jedne iščezle zemlje, upravo onakve kakva se dogodila njemu i njegovima.

Kovač je bio opčinjen Ibrahimovićem, tim fudbalskim čarobnjakom i bosanskim mangupom u Švedskoj, a u toj opčinjenosti bila je njegova prava priroda

Po Beogradu se nalazio i družio s izbjeglim hrvatskim Srbima svih vrsta, te sa suborcima i generacijom svojih roditelja, dok ih je još bilo u životu, s dalmatinskim ratnim i poratnim generalima, metuzalemima sa Sutjeske i Neretve, kao i sa starim udbašima, s kojima bi onda prebiraio po prošlosti, i to uglavnom onoj koja je njemu, Babiću, prethodila. Grehota je što gotovo ništa od svega toga nije zapisivao. Uglavnom samo ono što bi mu se samo slilo u pjesmu.

Posljednji duži razgovor s Mirkom Kovačem imao sam u decembru 2012. Tog je dana bio završio pulski sajam knjiga, a ja sam došao iz Sarajeva, gdje sam sahranio majku. Sjedili smo u jednom prohladnom pulskom restoranu, nas sedam-osam jedinih gostiju, jeli ribu i vrlo veselo razgovarali. Kovač je bio bolestan, ali svojom je pojavom i nastupom razgonio sumornost trenutka. Bio je već prilično mršav, iscijeden rakom, pa mu je, kako to ponekad biva u iznemoglih ljudima, osmijeh prerastao lice.

Skoro cijelo vrijeme razgovarali smo o knjizi koju je upravo pročitao i koja ga je odistinski oduševila. Sigurno sam ti to već spominjao, jer knjiga se tebi neće svidjeti, nisi je čitao, i ne pada ti na pamet da je čitaš: autobiografija/biografija

Zlatana Ibrahimovića. Kovač je bio opčinjen Ibrahimovićem, tim fudbalskim čarobnjakom i bosanskim mangupom u Švedskoj, a u toj opčinjenosti bila je njegova prava priroda. Kovač je, barem u tom vremenu u kojem sam ga ja poznavao, na sve načine nastojao osvojiti svu lakoću i vedrinu ovoga svijeta. I zaista, bio je majstor u tome. Ako bi ti bilo teško, s njim bi ti postalo lako.

Gledam ovih dana i tjedana Donalda Trampa kako luduje svijetom, i stalno mi na um pada Mirko Kovač. On bi umio govoriti o Trumpu. Umio bi se rugati...

Gorana Babića posljednji put sreo sam na Bajlonijevoj pijaci, pri jednom od sporednih ulaza, onom od Bitef teatra. Bio je oteklog stomaka, izgledao je loše. Na moje pitanje ukoliko je izložio medicinsku anamnezu, da bi se u to odnekud stvorio i nekadašnji urednik Književne reči Nikola Vujčić, još jedan hrvatski zavičajac. Postrojio sam ih i fotografirao uz pijačni zid, znajući da je važno. Obojica su se poslušno slikali, vjerojatno misleći da sam malo sumanut.

Ali u tih nekoliko fotografija, na njihovoj odjeći, a naročito u izrazima lica, bilješke su o onom što bih inače zaboravio. S Goranom sam poslije ovog komunicirao samo na daljinu i preko posrednika, raspitujući se za njegovo zdravlje, razmjenjujući pozdrave itd. Posljednje o čemu smo tada, na Bajlonijevoj pijaci, razgovarali, prije nego što će naići Vujčić, bilo je pjesništvo Borisa Marune. Ne znam jesi li čitao Marunu. Hrvatski emigrantski pjesnik, iz zemlje pobjegao 1960, kao dvadesetogodišnjak, kretao se u krugovima onog što se kod nas nazivalo ekstremna neprijateljska emigracija, ali je brzo shvatio u čemu se zatekao. Živio u Argentini i Sjedinjenim Američkim Državama, u Španjolskoj i Engleskoj, kojekuda. I jedini je književno relevantan hrvatski emigrantski pisac. Jedan od najboljih hrvatskih pjesnika, uopće.

U Hrvatsku se, s ozbiljnim iluzijama i socijalnim ambicijama, vratio onih dana kada je Babić iz Hrvatske odlazio. Nikad se nisu sreli. Babić je u njemu vidio najvećega suvremenog hrvatskog pjesnika nakon Danijela Dragojevića. Slučaj je htio da sam i Borisa Marunu jako dobro upoznao. **N**

Kako se usuđuješ, ti više nisi umetnik

Postoji glad za muzikom jer je ona kao kiseonik za dušu, ali s druge strane, imamo ove robotske AI izvođače koji postaju broj jedan u Misisipiju i sličnim mestima. Dom bluzza, a na postolju stoji robot sa najprodavanijim albumom, rekao je član slavnog svetskog benda koji gostuje u Beogradu u ekskluzivnom razgovoru

Razgovarao Branko Rosić

Za manje od mesec dana, tačno 11. juna, Luka Beograd će postati centar kosmičkog elektronskog popa. I svetskih hitova koji na platformama imaju milionske preglede a pripadaju australijskim elektronskim velikanima Empire of the Sun koji stižu u naš grad u okviru evropske turneje *Ask That God Tour 2026*. Na njoj sviraju u najvećim prostorima kontinenta uključujući i čuveni Alexandra Palace u Londonu gde su zakazali čak tri nastupa.

Empire of the Sun su autori hitova, pravih himni koje već više od dve decenije gospodare svetskim top-listama: „Walking on a Dream“, „We Are the People“, „Alive“ i „High and Low“ već su proglašene generacijskim himnama.

Protekle nedelje je Luke James Steele, polovina ovog dueta, odgovarao na pitanja tokom intervjua u kojem se vidi da svetske zvezde izgledaju kao svetske zvezde i u jutarnjim časovima daleko od stejdža. To je potvrdio i moj česti kompanjon u ovim razgovorima Aleksandar Vasić, kao i stalna linkwomen Zorica Čanadanović koja je posle obavljenog intervjua samo rekla „Kakve oči ima čovek“, a što će vlasnik tih očiju potvrditi skromno u jednom od odgovora.

Daft Punk su neverovatni pioniri elektronike, a mi smo odrasli na tom francuskom „house“ zvuku. Oni su istinski poznavaooci muzike. Sve što rade je analogno, a mi smo to oduvek voleli

Kada ukucam „Empire of the Sun“ u Google, prvo se pojavi ime vašeg benda pa tek onda istoimeni Spielbergov film. Da li si ponosan na to?

O, da. Spielberg je jedan od najvećih, tako da moram biti ponosan... Pobili smo ga, ha-ha-ha. Zapravo, nikada nismo ime preuzeli iz tog filma. Tek kasnije smo shvatili da Spielberg ima film koji se tako zove. Želeli smo nešto što zvuči dramatično i što deluje kao pokret, a ne samo kao bend. Pre Empire of the Sun, imao sam bend koji se zvao Sleepy Jackson – to je bio onaj fazon „Strokes meets Beatles“. Ali pretpostavljam da je ovo u redu, u dobrom smo društvu, zar ne?

Naravno, a kad smo kod društva, vaš elektro duo ima taj „Pet Shop Boys“ i „Daft Punk“ senzibilitet. Vidiš li sličnosti između vaše muzike i njihove?

Da, svakako. Daft Punk su neverovatni pioniri elektronike, a mi smo odrasli na tom francuskom „house“ zvuku. Oni su istinski poznavaoi muzike. Sve što rade je analogno, a mi smo to oduvek voleli – korišćenje starih sintisajzera i ritam mašina. Naš glavni vokalni procesor se zove „Publison“, što je francuski uređaj. Tako da ima mnogo toga što volimo kod njih, kao i kod Pet Shop Boysa.

The Avalanches su takođe elektro duo i pomalo podsećaju na vas?

Da, oduvek sam voleo Avalanches. Njihov prvi album je bio sjajan. Pojavio se baš u vreme kada sam završio umetničku školu i krenuo na turneju od 25 dana po Australiji – taj album smo puštali bez prestanka. Radio sam dosta sa Robijem iz Avalanchesa, snimili smo gomilu pesama, ali nikako da pogodimo onu pravu koja bi bila „to“. Možda ćemo jednom i uspeti.

Ovo je vaš prvi nastup u Beogradu? Šta znaš o gradu?

Ne znam mnogo. Konobar u jednom poznatom italijanskom restoranu u Santa Moniki, Zoran, iz Beograda je, i to je otprilike sve što znam. On stalno priča o povratku kući. Takođe, moj sin igra fudbal sa dosta Srba.

I Novak Đoković koji je osvojio Australian Open deset puta, mislim.

O, čoveče! Veoma smo uzbuđeni, prvi put smo ovde, biće to, obećavam, vrhunski spektakl.

Vaši kostimi i scenski nastup su prepoznatljiv deo vašeg identiteta. Kako je vizuelni identitet važan za zao kruživanje cele priče?

Mislim da je to izuzetno važno. Bog nam je dao ove prelepe oči i želimo da stvorimo praznik za njih. Čuveni gitarista Čet Etkins je rekao: „Mnogi ljudi čuju očima.“ Važno je „obučiti“ pesme u nešto lepo. Moji prethodni bendovi su bili klasični gitarski – ono, gledaš u cipele i pevaš o depresiji. Kad smo počeli sa ovim, odlučili smo da budemo hrabri, poput naših uzora kao što su Dejvid Bouvi, Prins, Elvis Prisli ili Džimi Hendriks. Želeli smo da zakoračimo u taj svet u kojem su oni živeli.

Važno je „obučiti“ pesme u nešto lepo. Moji prethodni bendovi su bili klasični gitarski bendovi – ono, gledaš u cipele i pevaš o depresiji. Kad smo počeli sa ovim, odlučili smo da budemo hrabri, poput naših uzora kao što su Dejvid Bouvi, Prins, Elvis Prisli ili Džimi Hendriks

Imaćete na ovoj turneji velike koncerte u Londonu, u Alexandra Palace?

Radimo tri večeri tamo. Sjajan je osećaj, jer je pandemija bila teška za sve. Nismo mogli da idemo na turneje i onda se zapitaš da li će se iko pojaviti kada se vratiš. Imali smo sreće da se tokom pandemije naša muzika vrtela u filmovima, pravljeni su remiksi... Mislim da su te melodije ljudima pružile utehu. Broj naših slušalaca je skočio sa par miliona na 40 miliona danas. Eksploziralo je. Čitava mlađa generacija se pita: „Koji je ovo novi bend?“

Razumljiv je taj strah od toga šta će biti posle pandemije, ali čini se da je publika od tada postala samo brojnija.

Da, neverovatno je koliko je ljudima bilo potrebno da budu jedni pored drugih. Prvih par meseci su svi mislili kako je super što ne moraju da se viđaju sa drugima, ali ljudi vole onaj osećaj kada čuju tuđe otkucaje srca pored sebe. Postoji taj duh kada se ljudi okupe, baš kao u crkvi – udeš i osetiš kako se „Sveti duh“ kreće, nema ničeg moćnijeg.

To se dešava na koncertima ove svetske turneje. Ljudi dolaze i oslobađaju se raznih stvari. Imali smo ljude sa suicidalnim mislima, ljude bolesne od raka... uživo muzika je danas postala veoma moćna stvar.

Upravo dolazim iz Nemačke sa koncerta Tame Impala.

Kul! Kevin Parker živi u mom rodnom gradu. Sećam se, baš pred njihov prvi album, bio je kod mene kući i ponudio sam mu da pozajmi gitare ili opremu, a on je rekao: „Ne, u redu je, snaći ću se.“ Otišao je malo južnije, u mesto koje se zove Yallingup, gde su vinarije, i tamo je snimio sve te albume.

Da li ste planirali neku saradnju? On je radio sa mnogo poznatih muzičara.

Da, pričali smo o tome, naši timovi su u kontaktu, pa možda u budućnosti. Zasad smo kao brodovi koji se mimoilaze u noći – ja se vratim iz Amerike, on ode u Evropu, i obrnuto. Ali voleo bih da radim sa Kevom, on je jedan od najvećih umetnika na planeti.

Kad govorimo o periodu korone, industrija se promenila. Sada imamo ogromne turneje i milionsku publiku. Misliš li da se svetska muzička scena promenila nabolje?

Zanimljivo pitanje. Turneje jesu veće, ali se neki svetski festivali otkazuju. Troškovi su duplo veći – transport, sve je duplo skuplje i jako je teško organizovati turneju. Čudno je vreme. Postoji glad za muzikom jer je ona kao kiseonik za dušu, ali s druge strane, imamo ove robotske AI izvođače koji postaju broj jedan u Misisipiju i sličnim mestima. Dom bluza, a na vrhu stoji robot sa najprodavanijim albumom. To je prilično čudno. Šta vi mislite o tome?

Setio sam se benda Gorillaz. Dejmon Albarn je oduvek bio pametan tip, on je počeo sa crtanim likovima, ali iz njih su stajali stvarni ljudi, za razliku od ovoga.

Mi smo za napredak – sami pravimo svoje ritam mašine, a napravio sam i nešto što se zove „Song Mountain“, to je softver za pisanje tekstova. On mi omogućava da koristim stil starih pisaca iz „beat“ ere ili podešavanja inspirisana razgovorima u taksiju i iskrenim emocijama. Kada je muzika prešla na CD ili sa analogne na digitalnu tehniku, bilo je slično. Skoro sam objavio nešto i dobio brutalne komentare tipa: „Kako se usuđuješ, ti više nisi umetnik.“

A niko ne želi da priča o tome kako ja moram da letim za Tajland da bih potrošio 5.000 dolara na jaknu, pa se vratim u LA i dam 15.000 dolara za fotkanje, da bi se na kraju sve to sredilo u Photoshopu i provuklo kroz AI. Istorija umetnika je čudna stvar.

Da li te je Kajli Minog ikada pozvala na saradnju? To bi se nekako očekivalo.

Sreo sam je jednom na BRIT Awards. Bukvalno sam upao na njeno snimanje. Davno sam napisao jednu sjajnu pesmu pod nazivom „Blue Eyes“ misleći na nju, ali joj je nikada nisam poslao. **N**

Mikser u Novom Pazaru: Solidarnost, mladi, različitost, gostoprimstvo, kultura, budućnost

Piše Miona Terzin Obradović

Tačno se sećam momenta kada sam pročitala da će ove godine Mikser festival biti održan u Novom Pazaru.

Znate onaj osećaj kada vam se pluća ispune vazduhom zbog neke lepe vesti, pa ne možete normalno u trenu ni da udahnete, a u glavi vam se misli prepliću, komešaju, da bi se u nekom trenu posložile i donele potvrdu da je to to, da drugačije ne treba i ne može da bude.

Ta činjenica savršeno je posložila sve utiske koje smo, verujem, svi sabirali prethodnih godinu i po dana, a u vezi sa svakim segmentom našeg posrnulog društva i sa bezmalo svim situacijama koje su zadesile umetnost i kulturu u Srbiji.

To što je Mikser odabrao Novi Pazar, potvrdilo nam je da u zemlji još uvek ima ljudi koji kulturu i umetnost shvataju kao ravnopravni vid borbe protiv nekulture i diktature u samoj umetnosti. Gde svaki vid dobronamernog i kreativnog bunta, jeste u stvari borba i težnja da prevlada zdrav razum i sve suprotno od stega i kalupa koje se našem celokupnom društvu neprestano, perfidno nameću.

Dok živimo dane, koji, svaki za sobom nosi neki vid pritiska, gde zdrava kritika i drugačije mišljenje maltene ne smeju da postoje, Mikser festival je latentno i ove godine, sve nas uspeo svojim delanjem da ubedi u suprotno. Ono što je divno, jeste baš to što se festival preselio iz prestonice u drugi grad koji u svojim ulicama, na svojim trgovima, a ponajviše u mladim ljudima, nosi i predstavlja sinonim za suprotnosti, sve čudesne različitosti.

Tamo, kaldrma nikada nije zazirala od običnog asfalta, savremeni dizajn uvek prati ritam i osluškujе eho prošlosti, koristeći ga kao inspiraciju za neka buduća ostvarenja, a digitalni svet nije pokorio ručne radove, koji su bili i ostali otisak duše i istorije jednog grada.

Složit ćete se, ovo je neki vid prirodnog toka stvari. Danas, u Srbiji i okruženju, nema grada koji jasnije, direktnije, ali i istančanije može da prikaže i oslika pravu sliku borbe, ali i otpora kako svim pogrešnim politikama i ideologijama, tako i načelima usko-grudih ljudi, koji u sebi gaje i dišu samo strah od različitosti, živeći odveć otrcane stereotype.

Međutim, ako zastanete i malo dublje sagledate i Mikser festival i Novi Pazar, doći ćete do spoznaje kako su ta dva u divnom skladu i čine na neki način prirodnu simbiozu.

Za sve ovo vreme, zajedno skreću pažnju na stvari koje olako guramo sa strane, lančano zaboravljamo. Tu je pre svega podsećanje da na računju između Istoka i Zapada, ne morate da birate uvek jednu stranu sveta, već sa lakoćom možete da učite od obe. Gde je sasvim normalno da prihvatite da se sa minareta, zvukovi ezana prepliću sa zvukovima crkvenih zvona, oba noseći iste poruke isprepletene vekovima unazad.

Ko prati Mikser festival, od njegovog samog postojanja, zna da

je skoro svaki godinama unazad nosio i svoj slogan. Svaki je tako gradio, na sebi svojstven način, i delić identiteta samog festivala.

Istini za volju, Mikser je i prethodnih deceniju i po donosio svet u Srbiju, ali ova godina je za razliku od svih prethodnih, ipak nešto drugačija.

Nižući se tako iz godine u godinu, preko Sarajeva i Beograda, čini se da će ovaj jubilarni, sa sobom iz celog sveta u Novi Pazar, doneti pregršt novih vidika i spoznaja. Jedna od njih naročito čini da Mikser festival zasluži sve pohvale. Ove godine, dovešće Svet u Svijet, gde će uz pomoć kulturnih i umetničkih spona, sve nas ponovo podsetiti da su Svet i Svijet potpuno isto. Mikser festival i Novi Pazar u stvari jesu celina onoga što čini razumevanje, toleranciju, empatiju i ljubav prema ideji umetničkog stvaralaštva i multikulturalnosti uopšte.

Znate, kažu da reka pre nego što upliva u more, uvek zatreperi i zadrhti, zbog strahopoštovanja prema tom velikom plavetnilu, zbog želje da konačno bude prihvaćena. Zbog svih izazova zbog kojih je drobila kamenje i zbog onih ka kojima je sve vreme tekla.

Mikser festival će, poput te reke, doći ove godine u Novi Pazar, da u njegove uske uličice, protkane istorijom starih zanata, ulije i pokloni energiju neke savremene umetnosti i novog dizajna, ali i prihvati izvornu tradiciju jer oba imaju sluha za različitosti i otvoreni su za zajedničku estetiku i bolji i tolerantniji Svet i Svijet.

Jedna od ovogodišnjih poruka festivala kaže da je Novi Pazar svijet solidarnosti, mladih, različitosti, gostoprimstva, kulture i budućnosti. Jedna druga, neizrečena, kaže, da je Mikser festival ama baš sve to isto. I zato, ove godine, ako imate tu ludu sreću, imaćete priliku da vidite kako se različitost, netrpeljivost i sve moguće podele brišu, u zagrljaju Sveta i Svijeta.

**Keš
Trés**

PON-PET U 20.30

Еуромедик на 15 локација

1

**НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА
КОМПЛЕТНА ХИРУРГИЈА И БОЛНИЧКО ЛЕЧЕЊЕ**
Еуромедик болница, Булевар уметности 29
Тел: 011 / 7359 150; 7359 151; 7359 152
ХИРУРГИЈА - тел: 062 / 800 71 95

2

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Дом здравља, Јурија Гагарина 36д
Тел: 011 / 2284 001; 2284 002; 2284 006; 2276 324; 2276 342;
062 / 800 38 44

3

ЕУРОМЕДИК - НОВИ БЕОГРАД
Општа болница, Париске Комуне 22
Тел: 011 / 2609 650; 2609 670; 2605 990
ХИРУРГИЈА - 062 / 800 71 95

4

ЕУРОМЕДИК - ЗЕМУН
Дом здравља, Косовска 12
Тел: 011 / 2616 444; 069 2480 518; 2617 104; 062 / 800 38 63

5

ЕУРОМЕДИК - КАРАБУРМА
ДОМ ЗДРАВЉА, Вишњичка 72
Тел: 011 / 7357 500; 7357 501; 7357 502;
Моб: 069 / 80 70 381; 80 70 382

6

ЕУРОМЕДИК - ЗВЕЗДАРА
Дом здравља, Ватрослава Јагића 1
Тел: 011 / 2448 148; 2448 150; 2448 153; 2448 154; 2448 158;
2448 164; Моб: 062 / 23 73 76

7

ЕУРОМЕДИК - СТАРИ ГРАД
Дом здравља, Цара Уроша 37
Тел: 011 / 7357 304; 7357 305; 7357 306; 7357 307;
Моб: 069 / 8070 390

8

ЕУРОМЕДИК - ПАЛИЛУЛА
Дом здравља, Цвијићева 42
Тел: 011 / 3294 457; 3294 469; 3294 447; 3294 448;
Моб: 062 / 800 39 53

9

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 7
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
Моб: 062 / 800 38 42

10

ЕУРОМЕДИК - СЛАВИЈА
Поликлиника, Алексе Ненадовића 8
Тел: 011 / 2448 008; 2444 111; 3441 517; 3441 514; 3448 057;
Моб: 062 / 800 38 43

11

ЕУРОМЕДИК - САВСКИ ВЕНАЦ
Општа болница, Вишеградска 20
Тел: 011 / 3650 660; 3650 700; 2660 000; 2660 031; 2660 082;
2660 111; Моб: 062 / 800 38 45

12

ЕУРОМЕДИК - ВОЖДОВАЦ
Дом здравља, Стефана Првовенчаног 32
(Код Душановачке пијаце)
Тел: 011 / 655 78 77; 655 78 78; 655 78 80

13

ЕУРОМЕДИК - ВИДИКОВАЦ
ДОМ ЗДРАВЉА, Кнеза Вишеслава 63 а
Тел: 011 / 7859 424; 7859 425; 7859 426;
Моб: 069 / 80 70 371; 80 70 372

14

ЕУРОМЕДИК - ЧУКАРИЦА
Дом здравља, амбуланта, Требевићка 7
Тел: 011 / 6830 582; 6830 583; 6830 568;
6830 569; 3559-732; 3550-179; Моб: 062 / 800-38-66

15

ЕУРОМЕДИК - НОВИ САД
ДОМ ЗДРАВЉА, Николе Пашића 17
Тел: 021 / 2100 544; 2100 545; 2100 546;
Моб: 063 / 588 467; 069 / 8070-383; 062/298-382

СПЕЦИЈАЛИСТИЧКИ ПРЕГЛЕДИ

КАРДИОЛОГА, НЕУРОЛОГА,
ЕНДОКРИНОЛОГА, ГИНЕКОЛОГА, УРОЛОГА,
ОТОРИНОЛАРИНГОЛОГА, ОФТАЛМОЛОГА,
ДЕРМАТОЛОГА, ГАСТРОЕНТЕРОЛОГА,
НЕФРОЛОГА, ПУЛМОЛОГА, РЕУМАТОЛОГА,
ХЕМАТОЛОГА, ПСИХИЈАТРА, ПСИХОЛОГА,
ФИЗИЈАТРА, ХИРУРГА, ОРТОПЕДА,
ОНКОХИРУРГА, ПРОФЕСОРА,
СПИНАЛНОГ ХИРУРГА

КУЋНЕ ПОСЕТЕ ЛЕКАРА СПЕЦИЈАЛИСТЕ

МАГНЕТНА РЕЗОНАНЦА
СКЕНЕР
УЛТРАЗВУК СА КОЛОР ДОПЛЕРОМ
РТГ ПО СЕГМЕНТУ
ДИГИТАЛНА МАМОГРАФИЈА
ОСТЕОДЕНЗИТОМЕТРИЈА (ДХА)
ЕНДОСКОПИЈЕ
АНГИОГРАФИЈА
УГРАДЊА СТЕНТА
УГРАДЊА ПЕЈСМЕЈКЕРА

МЕДИЦИНА РАДА - Издавање уверења

ПАКЕТ ПРЕГЛЕДА

КАРДИОЛОШКИ, НЕУРОЛОШКИ,
ОРЛ, ГАСТРОЕНТЕРОЛОШКИ,
УРОЛОШКИ, ЕНДОКРИНОЛОШКИ,
НЕФРОЛОШКИ, ГИНЕКОЛОШКИ,
ПУЛМОЛОШКИ, ДОПЛЕР I-II,
СИСТЕМАТСКИ ПРЕГЛЕД ЗА ДЕТЕ

УГОВОР СА РФЗО ЗА

- ЦЕНТАР ЗА КАТАРАКТЕ
- ЦЕНТАР ЗА ВАНТЕЛЕСНУ ОПЛОДЊУ

ЕУРОМЕДИК

www.euromedic.rs

Ново Ново Ново

ЦЕНТАР ЗА ДИЈАГНОСТИКУ И ОПЕРАТИВНО ЛЕЧЕЊЕ

ПРОШИРЕНИХ ВЕНА, ДОЈКЕ, КАТАРАКТЕ, КАМЕНА У БУБРЕГУ,
КАМЕНА У ЖУЧНОЈ КЕСИ, КУКА И КОЛЕНА, КИЧМЕ

НАЈВЕЋА ПРИВАТНА БОЛНИЦА

ЕУРОМЕДИК

ХИРУРГИЈА

ОФТАЛМОХИРУРГИЈА

АБДОМИНАЛНА
ХИРУРГИЈА

ГИНЕКОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ВАСКУЛАРНА
ХИРУРГИЈА

ОРЛ ХИРУРГИЈА

УРОЛОШКА
ХИРУРГИЈА

ГРУДНА ХИРУРГИЈА

УРОГЕНИТАЛНА
ХИРУРГИЈА

ОРТОПЕДСКА ХИРУРГИЈА

СПИНАЛНА ХИРУРГИЈА
(хирургија кичменог стуба)

ОНКОХИРУРГИЈА
(дојка, штитна жлезда, кожа)

ПЛАСТИЧНА
РЕКОНСТРУКТИВНА И
ЕСТЕТСКА ХИРУРГИЈА

ЦЕНТАР ЗА МЕЛАНОМЕ

У служби вашег здравља.

GLEDAJ PAŽLJIVO – OTKRIĆEŠ NEVIDLJIVO

Uđi u svet u kojem ništa nije slučajno. **Laguna**

SREĆAN 100. ROĐENDAN

DEJVID ATENBORO

Poslednji glas kome još verujemo

Piše Daryl Fidelak

U ovom mesecu obeležava se stoti rođendan Dejvida Atenboroa – jubilej koji više ne deluje kao pogled unazad, već kao podsećanje na prisustvo koje nas zapravo nikada nije napustilo. Toga su bili svesni kreatori svih emisija, stori-ja na društvenim mrežama, slike slavljenika sa raznim životinjama, kao i hiljade ljudi koji su aplaudirali u londonskom Rojal Albert holu u najglasnijoj čestitki.

Postoje glasovi koje odmah prepoznajemo. Još je manje onih kojima verujemo. A gotovo da ne postoji nijedan koji je oblikovao način na koji čitave generacije razumeju svet kao glas Dejvida Atenboroa.

Sa svojih 100 godina, on više nije samo televizijska ličnost – već svojevrsna kulturna konstanta. Njegov glas prati slike koje su postale deo kolektivnog pamćenja: kit koji izranja iz dubine, leopard koji se kreće kroz sneg, šuma koja oživljava pred svitanje. Za mnoge, to nisu samo kadrovi iz dokumentaraca, već lična sećanja – porodične večeri, nedeljni rituali, prvi susreti s prirodom kroz ekran.

Ono što Atenboroa izdvaja nije samo spektakl njegovih emisija, već i način na koji priča priče. Bez dramatizacije, bez viška efekata – samo jasnoća, radoznalost i duboko poštovanje prema svetu koji prikazuje. U vremenu prezasićenom sadržajem i brzinom, njegov glas deluje gotovo kontrakulturno: smireno, fokusirano i iskreno.

Njegova karijera traje više od sedam decenija – od crnobelih snimaka i ranih serijala poput *Zoo Quest*, do savremenih produkcija koje koriste najnapredniju tehnologiju. Ipak, uprkos svim pro-

menama u medijima, suština njegovog pristupa ostala je ista: priča je uvek na prvom mestu.

Kroz saradnju sa BBC Natural History Unit-om, Atenboro je redefinisao prirodnjački dokumentarac, pretvorivši ga u formu koja je istovremeno edukativna i emocionalno snažna. Serije poput *Life on Earth*, *Planet Earth* ili *Blue Planet* nisu samo prikazivale prirodu – približile su je, učinile ličnom. Danas, te iste priče nastavljaju da pronalaze novu publiku i kroz kanale kao što je BBC Earth.

Tokom vremena, ton njegovog rada se menjao. Od početnog osećaja otkrića i divljenja, sve više je u prvi plan dolazila i svest o krhkosti prirodnog sveta. Danas njegove priče nose i dozu hitnosti – ali nikada bez nade. Upravo ta ravnoteža između lepote i odgovornosti čini nje-

gov rad relevantnijim nego ikada.

U eri društvenih mreža i kratkih formata, Atenboro i dalje pronalazi novu publiku. Mlađe generacije ga otkrivaju kroz digitalne platforme i kurirane kanale poput BBC Earth, ali ono što ih zadržava nije nostalgija – već autentičnost. U svetu u kojem se poverenje teško gradi, njegov glas i dalje deluje kao pouzdan vodič.

Možda je upravo to njegova najveća zaostavština. Ne samo što nas je naučio da gledamo prirodu, već i kako da je razumemo – i, što je još važnije, zašto je važno da nam bude stalo.

Sto godina je dug period. Dovoljno dug da se vidi koliko se svet promenio.

Ali danas, možda više nego ikada, pitanje nije šta smo naučili gledajući prirodu – već da li smo spremni da je zaista razumemo. **N**

Fikcija

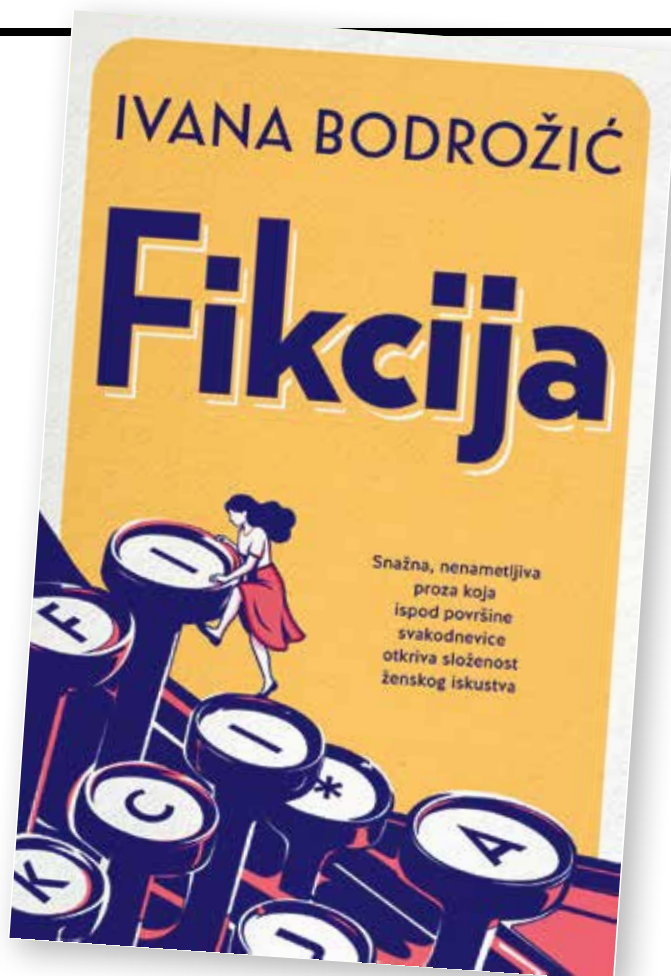
SNAŽNA PROZA KOJA ISPOD POVRŠINE
SVAKODNEVICE OTKRIVA SLOŽENOST
ŽENSKOG ISKUSTVA

Specijalno za **Nedeljnik piše prevodilac,**
književni i filmski kritičar **Zoran Janković**

Neznano kako i zašto, autofikcija se u poslednjih, recimo, deset(ak) godina nametnula kao uzvišeni aksiomski kanon, koji se ne preispituje, čak i kada je iole verziranijem čitaocu sasvim jasno da je u određenom slučaju tu na prvom mestu reč o samosvršishodnoj i posve jalovoj modi koja nikako da prođe.

Srećom, ima jasnih naznaka da je krenula naprslina u tom uglačanom ogledalu, namenjenom ponajpre samoljubivima sa ove ili one strane teksta; odličan primer subverzivnog delovanja upravo na tom polju je kod nas nedavno objavljena zbirka priča paradoksalno nazvana upravo „Fikcija“ autorke iz Hrvatske Ivane Bodrožić. A uprkos nedvosmisleno sugestivnom naslovu, ova zbirka kraćih priča (kod nas u izdanju *Lagune*) ispovedno i autorefleksivno jasno intoniranom izrazu pridodaje posprdan pristup toj modi narečene autofikcije, plodu puke i bezuslovne vere u moć objektivizacije i romantizacije stvarnosti, pri čemu je ta navada obično praćena ostrašćenim detaljizmom.

Ivana Bodrožić ovde drsko a neusiljeno preispituje pomenuti kanon, u završnici svake od priče stižući ne samo do precizne, učinkovite i blagotvorne poente, nego i do kišonovske sprdnje sa dobrano rutiniranom svakodnevicom. Već u uvodnoj priči (naslovljenoj kratko – „Fikcija“) ona na samo nekoliko stranica problematizuje tu opčinjenost literata stvarnošću i stvarnosnim, ali i pomamom za školama i ško-

IRONIJA NA TREND AUTOFIKCIJE

Ova zbirka kraćih priča ispovedno i autorefleksivno pridodaje posprdan pristup modi narečene autofikcije, plodu puke i bezuslovne vere u moć objektivizacije i romantizacije stvarnosti

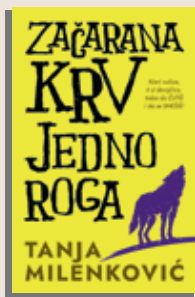
licama kreativnog pisanja, gde se neretko stiže do cilja osnaživanja mehanike i logistike pisanja na štetu same kreacije i mašte, bez kojih se ipak ne stiže daleko. Ivana Bodrožić to čini već i u jednoj očito ironično savetodavnoj rečenici koja glasi: „Smislite jednostavan zaplet, vrhunac i kraj, odvažite se i recite nam to što ne vidimo.“

Možda najilustrativniji primer krajnje visokih stilskih i kvalitativnih dometa čitave ove zbirke jeste možda i ciljano najprovokativnija priča pod nazivom „Srbin“, u kojoj pripovedačica za cilj ima upravo ono – da „svet kaže svoju istinu“, a to čini možda i autoironično sprdajući se sa vlastitim životnim okolnostima i svakodnevicom kojoj instinktivno teži, a kojoj upravo te okolnosti stoje na putu, pa se tu stiže tek do tačke povremenih užitaka života pod senkom drugosti i temeljno kodirane konspirativnosti. **N**

Martin udio Sanja Savić Milosavljević

Ispisujući pripovest o običnoj ženi „iz naroda“, autorka je u „Martinom udjelu“ uspjela da oblikuje lik nove, savremene Pertrije i tako dotakne neuralgične tačke naše kulture. Pričom o životu Srba u Kninskoj Krajini Sanja Savić Milosavljević dala je promišljen pogled na ratna dešavanja i patnje i pokazala način na koji umetnost može život iznova stvarati i osmišljavati. **N**

Zaćarana krv jednog roga Tanja Milenković

Mnoge su bajke napisane da bi deca lakše zaspala. Ova postoji da nas probudi. Bilo jednom jedno dete koje vile nisu darovale, već su ga ostavile gladno ljubavi i prijateljstva. Srne su ga prezrele, jeleni napadali, a roditelji umesto topline nudili tek jedan zid i bezbroj prigovora. Bajka Tanje Milenković je oštra, krvava, groteskna i hrabra. Ko uđe, iz šume neće izaći čist, ali će izaći svoj. **N**

Piše Hana Piščević

Generalka

Ležim na stolu kod svog odbačenog spasitelja. Svetog fizioterapeuta. Pretpostavljam da je to jedan od boljih načina da se čovek pripremi za svoj trideseti rođendan. Struje, radio-talasi, akupunktura, sve su to mom telu dobro poznate senzacije, ali ovo je prvi put da povreda nije uzrokovana sportom, ili onom jednom saobraćajnim udesom.

Ovo sad mu dođe kao savršena oluja svega: neudobnih stolica, lošeg držanja, trudnoće, dojenja, neredovnog treniranja, suviše sedenja i nedovoljno spavanja... Posle nedelja odlaganja i jalove nade da će bol otići sam od sebe kao što je i došao, napokon odlazim na terapiju.

Moj fizioterapeut me s vrata pita: „Šta je ovog puta? Snowboard, ili penjanje?“ Ja se smeškam i odmahujem glavom na ponuđene odgovore. „Teraj dalje, nešto mnogo ekstremnije.“ On me odmerava, misli se, misli. „Parkur?“ Ne. „Triatlon?“ Odmahujem glavom. Sad se već muči. „Još banalnije.“ On stavlja jednu ruku na svoj veliki, okrugli stomak a drugu na bradu. „Život?“, pogađa, a ja urličem: „DA!“

On se smeje, stavlja mi ruku na rame: „E pa u pravu si, to jeste najekstremniji sport na svetu.“

Bilo mi je lakše da se čuvam kad sam radila nešto što je zapravo bilo opasno. Za početak, dobro bih se zagrejala, a posle i istegnula. A sada, zapanjim se kad se ušinem ako naglo ustanem iz kreveta. Ili kad danima ostanem ukočena ako dignem dete pre nego što stegnem stomak. Lepo Hamlet kaže, biti spreman to je sve.

I tako već pet dana idem na terapiju i to je prva stvar otkako sam se porodila koju činim samo za sebe, i to svaki dan u isto vreme. Dok mi fizio zabada iglice u kičmu, s nežnošću razmišljam o svom telu i o tome šta je sve ono prošlo sa mnom.

Zamišljam da mi je telo auto. Kuda me je sve vozio, kakve smo sve avanture zajedno iskusili, kvarove doživeli, koje nam lampice i dalje blinkaju? I... Koji bih ja uopšte auto bila?

Prvo mi na pamet pada „lada niva“. Terenac, prostran, visok, izdržljiv. Ali opet, ima i nešto gradsko u meni, praktično, prilagodljivo. Fiat panda 4x4. Ona stara. Mala, okretna, spremna na sve iako ljudi koji je nisu vozili umeju da je potcene. Ali ipak, ja sam čovek s mnogo hobija i identiteta. Nisam osoba za mali gepek. R. bi sigurno rekao „suzuki čimni“, ali on je mnogo kockast. Ostavlja utisak nekog arogantnog i zativorenog. Možda najpre neki stari VW kombi. Ipak sam ja porodični tip.

AUĆ! Jedan ubod me toliko zaboli, kao da su mi obe prednje gume upale u rupu, da polovinom tela odskočim sa stola. „Moja ti, stegnuta si kao da si zabetonirana.“ Ispuštam negodujući zvuk nekoga ko nema volje da se brani i pomišljam da sam sada možda pre neki moto-kultivator nego automobil.

Zatvaram oči, prepuštam se vizualizaciji kako me iglice oslobađaju svih diskus-hernija, upala, išijasa i ušinuća. A čim mi bude bolje, bacam se na vežbanje. Tako je bre. 'Ču da treniram. Nisam ja od onih što su im godine alibi za garažu... **N**

O ALBUMU, INSPIRACIJAMA, KARIJERI

RULJA INC.

Epizode naših života

Razgovarala Andrea Magazin

Kako opisujete ono što vas pokreće kao bend?

Izgleda da nam je neopodno da pravimo muziku, pišemo i kanališemo kroz sve to razna osećanja koja nam se javljaju dok hodamo kroz život. Nekih drugih benefita nemamo, osim te neke ravnoteže, balansa u kojem nas drži ovo što radimo, što je u suštini najbitnije. I iskreni smo u tome. Zato je toliko i lepo baviti se muzikom.

Koliko su lična iskustva prisutna u tekstovima i zvuku?

Lična iskustva su verovatno najbitniji segment našeg stvaranja. Borbe koje svakodnevno vodimo sami sa sobom, a i sa svetom oko nas, sve ono što nas dotiče i menja, mi pretaćemo u pesme i pra-

vimo soundtrack naših života.

Objavili ste čak sedam spotova. Kako ste birali koje pesme će dobiti spot?

Svaka pesma sa albuma „Izmešane kože“, a i sa prethodnog „Ništa skriveno“, jeste neka od epizoda naših života. Pošto smo imali priliku da spojimo au-

dio i video u smislenu celinu, to smo i učinili. Nismo mislili da je neka pesma bitnija od druge, jer svaka ima nešto svoje. A pritom, imamo sjajne ljude u svom timu koji nam omogućavaju da objedinimo zvuk i sliku. I hvala im na tome.

Koliko je ovaj album komentar vremena u kojem je nastao?

Ne može se on posmatrati van konteksta vremena u kojem je nastajao. Neke stvari su brzo prošle, neke su i dalje bre-me koje nosimo čekajući dan da dođemo do daha. Na albumu je prisutan taj odsjaj teških snova, kada smo se po ko zna koji put nalazili na raskršću. Nadamo se da ćemo se svega sećati posle nekog vremena sa osmehom na licu. Jer nije bilo lako snimiti ovako ličan album. **N**

ПОЗОРИШТЕ НА ТЕРАЗИЈАМА

мјузикл
Flashdance

27. МАЈ У 19.30

“Još једна хит представа пуна енергије и животне радости у Позоришту на Терезијама, уз поруку младим људима да раде и оно у шта нико не верује – да могу.”

РТС, Оливера Милошевић

KONCERTNI FILM NA BELDOKSU

Bili Ajliš

Jedno od najambicioznijih muzičko-filmskih ostvarenja poslednjih godina, koncertni 3D film „Billie Eilish – Hit Me Hard and Soft: The Tour (Live in 3D)“, u zajedničkoj režiji Džejmisa Kamerona i Bili Ajliš, biće prikazan premijerno srpskoj publici 22. maja u 20 časova u Cineplexu u Ušću.

Film je nastao tokom svetske turneje Bili Ajliš „Hit Me Hard and Soft“, sa posebnim fokusom na koncerte u Mančesteru, gde je i prvi put najavljen razvoj ovog 3D filmskog projekta. Umesto klasične koncertne dokumentacije, reč je o radu koji sceniski nastup transformiše u imerzivno audio-vizuelno iskustvo u kojem se performans, kamera i prostor stapaju u jedinstvenu filmsku celinu.

Realizovan kao zajednička autorska inicijativa Bili Ajliš i Džejmisa Kamerona, projekat primenjuje naprednu 3D i VR tehnologiju u saradnji sa Lightstorm Vision i Meta Platforms, namenjenu i bioskopskom prikazivanju i headset okruženjima. Film predstavlja istraživanje novih formi filmskog doživljaja, u kojem se granice između izvođača i publike postepeno brišu kroz prostornu i vizuelno imerziju.

„Hit Me Hard and Soft: The Tour (Live in 3D)“ predstavlja drugi koncertni film Bili Ajliš, nakon ostvarenja „Happier Than Ever: A Love Letter to Los Angeles“, i značajan iskorak u njenom radu u kojem aktivno učestvuje i kao koautor.

Umesto klasičnog dokumentovanja turneje, standardne forme tour movieja, film gradi slojevit i senzornu sliku odnosa muzike, izvođenja i publike u savremenom digitalnom okruženju, u kojem koncert postaje potpuno zaokruženo filmsko i prostorno iskustvo. **N**

Ko šefuje Muzejom Jugoslavije?

Da li je nostalgija bila jedini mamac za toliku posetu Muzeju Jugoslavije? Dosta, ali nije to bilo presudno jer svako ko je dolazio na dešavanja u ovom prostoru mogao je videti da su posetioci većinom generacije rođene daleko posle poslednje štafete koja se čuva u kolekciji. Štafeta za Dan mladosti naravno.

Muzej Jugoslavije je prerastao lokaciju na koju su se slivali nostalgičari i svakog 4. maja u godini stigli medijski fotografi da ovekovече nekog pionira od pre pola veka koji i sada, kao uveliko penzioner u pionirskoj marami, pozdravlja Tita nad njegovim grobom.

Kuća cveća, memorijal Josipa Broza Tita jeste bio magnet i slovenačkim anđelima pakla i hodočasnicima na grob najvećeg sina naših naroda i narodnosti. Bio je to zamajac poseta i obnove popularnosti ovog mesta koje je bilo nakon raspada SFRJ Jugoslavije neka kuća duhova.

Setimo se samo početka devedesetih i smotre restauriranih četnika i kasnije popularnih političara na vlasti koji se spremaju da glogov kolac zabiju u Broza. Time su pobijali teoriju drugog ogranka srpskih nacionalista koji su tvrdili da je taj grob zapravo prazan jer je Broz sahranjen ko zna gde, u Vatikanu ili negde u Hrvatskoj.

A onda je, unazad deceniju ili ne znam već koliko, krenula renesansa ovog mesta. Hipster SFRJ shick podgrevan je serijom proizvoda, jako dobro dizajniranih proizvoda, majica, šolja sa SFRJ simbolima rifrešovanim i apdejtovanim da mladima mogu biti kul. Baštenske zabave, žurke sa jugo fankijem i discom postale su jedna od vrhunskih zabava u gradu.

Remiksi i originali koji su podsetili i osvetlili muzički žanr koji je bio pomalo i zapostavljen u Jugoslaviji pod otvorenim nebom u bašti Muzeja Jugoslavije postao je toliko moćan i trendi. Ali ono najvažnije – odlične izložbe kao ona posvećena „Ježevoj kućici“ Branka Ćopića, eksponati industrijalizacije Jugoslavije, Titova hodočašća, pa i izložbeni komad kosmosa američkih astronauta – sve to davalo je sjaj ovom muzeju koji je postao najposećeniji sa cifrom od 200.000 godišnje. I onda vest o razrešenju direktorke Nede Knežević od pre neki dan.

Okej, reći će da je prošao njen mandat, ali zaposleni u muzeju, tim koji je doprineo tom broju posetilaca, nagradama, statusu... rekli su da su uputili zahtev za raspisivanje konkursa a sve da bi na čelu ove ustanove bila ličnost koja će nastaviti sa onim što je mapiralo ovaj izložbeni prostor i postavke u ono što turisti ne zaobilaze ali i mnogo više od toga.

Normalno je zbog tih 200.000 posetilaca godišnje da oni žele da znaju ko im šefuje. **N**

Laboratorijski pas

Zbog svoje pitome naravi, visoke tolerancije na stres i zbog vezanosti za ljude, biglovi su najpopularnija rasa koja se koristi u testiranju na životinjama

Abudeš nekad ljubomoran na sve te vlasnike pametnih pasa u kerećem parkiću. Njihovi ljubimci su jako inteligentni i odgovorni i nikad im se nije desilo da pojedu celo drvo ili plastičnu igračku ili da im popino prase uleti u nos.

A tek što su poslušni! „Moj pas“, reći će vam ponosno, i valjda sa tim mogu da se mere samo oni koji govore „moje dete“, „moj pas je tooooliko dobar i mudar! Sam ide preko ulice, čak i preko Bulevara, i čeka zeleno svetlo, ma samo što ga u pekaru ne šaljemo! I ostaje sam po ceo dan i nikad nikakvu štetu ne napravi u kući...“

Malo je reći da Szobo nije takva. Kada namiriše nešto, nema te sile koja će je dozvati; kada izađe vanka, nema te *tvari* koju neće strpati u usta, koliko god da je grdiš. Kada bismo je makar na deset sekundi pustili s povoca, završila bi pod nekim točkovima. Kada je na minut ostavimo samu u stanu, počne predano da jede zemlju u kojoj je posađena zamija.

NIJE TO SAMO DO „NEVASPITANJA“, KAKO će nam cokćući spočitavati kolege u parkiću, sve predlažući da je odvedemo na dresuru ili da joj stavimo ogrlicu koja pušta struju.

Istina je mnogo teža, i mada Szobo jeste pomalo – heh, pomalo! – razmažena, ona je pre svega *bigl*.

A biglovi su, pitajte samo internet ili vašeg odabranog AI savetnika, jedna od najtežih, najtvrdoglavijih, *najnevaspitanijih* rasa. Skoro je jedna Ruskinja iz parkića pitala zašto smo uzeli bigla, i kada je čula da je jedan moj prijatelj imao biglicu (pozdrav za Krušku!) u koju sam se neopopravljivo zaljubio, rekla je: „A nije vam baš neki prijatelj, ako vam nije rekao koliko je to pakao...“

I znam da vas i to zanima: naravno da se linjaju, svuda, stalno.

Da Szobo ume da čita (a nekad mi se

čini da samo što nije!), sad bi verovatno proždrala stranicu na kojoj se nalazi ovo štivo i prekorno me pogledala: bolje da si ćutao nego što me samo *olajavaš* u tim svojim novinama!

Istina je, zapravo, baš kao što je i sve prethodno navedeno nepobitna istina, istina je da su biglovi prelepi, i da su puni ljubavi, i da imaju – kad ne jure ptice i lisice! – jedan od najpitomijih temperamenata od svih rasa. Nemaju nikakvu agresiju u sebi, i skloni su da vam oprostite čak i kada se izvičete na njih; nisu zlopamtilla i zapravo bezgranično veruju čoveku. Čak i kada im taj čovek ne misli dobro...

SVE TO ŠTO IH ČINI VOLJENOM pasminom zapravo ide u korist njihove štete: upravo zbog svoje fine naravi, visoke tolerancije na stres i vezanosti za ljude, biglovi su ubedljivo najpopularnija rasa koja se koristi u testiranju na životinjama za naučne svrhe. Prema nekim procenama, samo u Sjedinjenim Državama je trenutno u zatočeništvu 40.000 biglova, nad kojima se vrše eksperimenti u farmaceutskoj, hemijskoj i industriji pesticida.

Tako je već decenijama, što je jedan mračni začarani krug nauke: postoje decenije i decenije podataka na biglovima, pa i novi istraživači koriste biglove da bi lakše uporedili svoje nalaze. Na sve to, ne zauzimaju previše mesta – kavezi su, treba li to i napomenuti, surovo mali.

„Oni nikada ne uzvrate, nikada nas ne napadaju“, navodi jedan laboratorijski tehničar. „Bigl te pusti da mu radiš sve što hoćeš, zato ih baš cenimo.“

Tek pre nekoliko godina javnost je počela da obraća pažnju na okrutne uslove u kojima se uzgajaju biglovi, i sve doskoro bi se srećnim mogao smatrati onaj Szobanin rođak koji bi, nakon što su ga iskoristili, našao dom. Reddit je, recimo, kreat iskustvima ljudi koji su usvojili „laboratorijske pse“ i koji dokumentuju ko-

liko je kucama teško da se naviknu na novi, na pravi život.

A onda je sve eskaliralo ovog proleća, kada je internet pokazao da ne mora uvek da bude loše mesto. Hiljadu aktivista iz celih Sjedinjenih Država okupilo se ispred sedišta firme Ridgland Farms, u ruralnom Viskonsinu. Ridgland je drugi najveći uzgajivač pasa za laboratorijska ispitivanja u SAD, u čijim je kavezima živelo više od dve hiljade biglova.

Aktivisti su, nakon sukoba sa policijom – tu je bilo i privatno obezbeđenje kompanije – uspeali da upadnu i da iznesu tri-desetak biglova, pre nego što su potisnuti. Narednog meseca bilo ih je još više, ali su dočekani brutalnim metodama, i mnogi su aktivisti završili u pritvoru.

IPAK, PRITISAK JAVNOSTI JE NAPOKON URODIO plodom: pet dana posle ove akcije, podnesena je tužba protiv Ridglana i tamošnjih vlasti: prvi su na meti zbog nehumanog tretmana životinja, drugi zbog prekomerne upotrebe sile. Umešao se i stari populista Robert F. Kenedi, ministar zdravlja, kojem su predloženi dokazi da Nacionalni institut za zdravlje i dalje finansira istraživanja koja koriste biglove.

Potom je, krajem aprila, centar Big Dog Ranch Rescue otkupio poslednjih 1.500 biglova: psi se sada vakcinišu, mikročipuju, sterilisu i pripremaju za udomljenje. Mnogi su, o čemu svedoče predivne slike i snimci na društvenim mrežama, već našli svoj *zauvek dom*.

Jasno mi je, dovoljno sam racionalan čovek, da Szobo, koja trenutno proždire ukradenu hemijsku olovku, ne zna ništa o svemu ovome, pa ni o svojoj braći i sestrama koji napokon dobijaju slobodu.

Samo, nekad me tako pogleda, možda baš kad u parkiću komentarišu da je nevaspitana i hvale svoje predivne ljubimce, i kunem vam se, kunem vam se da joj je sve o ljudima jasno. **N**

mts ePoverenje

Digitalno rešenje za potpisivanje, pečatiranje i validaciju dokumenata

ePotpis

ePečat

OD **990** RSD
MES

**AKTIVACIJA
1 RSD***

NAKADA VAŽI TOKOM
PROMOTIVNOG PERIODA

eŽig

eValidacija

Ubrzajte poslovne procese uz maksimalnu pravnu sigurnost. Overavajte dokumentaciju online, bilo kad i bilo gde.

Cene su iskazane u dinarima bez PDV-a. Aktivacija usluge vrši se u mts Biznis centru | mts poslovnica, a nakon identifikacije potpisivanje je moguće online. U bilo kom trenutku možete da kupite dodatne transakcije. Više informacija na mts.rs

mts

OVDE
SADA

20 GODINA U SRBIJI,
SPREMNI NA SVE.

generali.rs